

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER DENİZ HUKUKU SÖZLEŞMESİ VE DERİN DENİZ YATAĞI MADENCİLİĞİ: SORUNLU KONULAR VE DEĞERLENDİRMELER

*The United Nations Convention on the Law of the Sea and Deep
Seabed Mining: Problematic Issues and Considerations*

Berkant AKKUŞ*

ÖZ

Madencilik sektörü karasal maden kaynaklarının azalması neticesinde derin deniz yatağı madenciliğine yönelmektedir. Kıyı devletlerinin deniz yetki alanına girmeyen tüm kısımlar derin deniz yatağının bir parçasını oluşturmaktadır. Bu makale, ulusal deniz yetki alanlarının ötesinde derin deniz yatağı madenciliğine uygulanabilecek uluslararası hukuk sistemini, bu sistemi yöneten organ olan Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi ile beraber değerlendirecektir. Derin deniz madenciliğini düzenleyen uluslararası hukuk sistemi ve devletlerin ulusal mevzuatları kusursuz değildir. Bu doğrultuda, makalede incelenmek üzere beş sorunlu konu belirlenmiştir. İlk olarak, süreçte şeffaflık eksikliği bulunmaktadır ve halkın katılımının sağlanması gerekmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının etkisi ve gözlemci olarak oynadıkları rol dikkate alınmalıdır. Tüm paydaşlar, başvuru prosedürlerinde görüş ve itirazlarını sunabilmelidir. Hukuk ve Teknik Komisyon'un toplantıları açık gerçekleştirilmelidir. İkinci olarak, mali konular açısından, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi ödeme mekanizmasının nasıl şekilleneceği belirsizliğini korumaktadır. Üçüncü olarak, derin deniz yatağı madenciliğinin

Makale Geliş Tarihi / Date Received: 11.09.2023.

Makale Kabul Tarihi / Date Accepted: 05.03.2025.

* Dr. Öğr. Üyesi, İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı Öğretim Üyesi, E-posta: berkantakkus91@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6652-2512>, ROR ID: <https://ror.org/04asck240>.

çevresel etkileri ve deniz çevresinin korunmasına yönelik endişeler varlığını sürdürmektedir. Dördüncü olarak, Bileşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne taraf olmayan devletlerin ve devlet dışı tarafların hak ve yükümlülükleri netleştirilmelidir. Beşinci olarak, forum shopping problemi yani yargılamada en lehe kararı verebilecek olan yetkili mahkeme seçimi olasılığı değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Deniz hukuku, Derin deniz madenciliği, Kıta sahanlığı, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi, İnsanlığın ortak mirası.

ABSTRACT

The mining industry is shifting towards deep-sea bed mining due to the depletion of terrestrial mineral resources. All areas beyond the national maritime jurisdiction of coastal states constitute part of the deep-sea bed. This article examines the international legal framework applicable to deep-sea bed mining beyond national jurisdiction, along with the International Seabed Authority, which governs this system. The international legal framework regulating deep-sea mining, as well as national legislations of states, is not flawless. In this regard, five problematic issues have been identified for examination in this article. First, there is a lack of transparency in the process, and public participation must be ensured. The influence of civil society organizations and their role as observers should be considered. All stakeholders should have the opportunity to present their opinions and objections during application procedures. The meetings of the Legal and Technical Commission should be conducted openly. Second, in terms of financial matters, uncertainty persists regarding how the payment mechanism of the International Seabed Authority will be structured. Third, concerns remain regarding the environmental impacts of deep-sea bed mining and the protection of the marine environment. Fourth, the rights and obligations of states that are not parties to the United Nations Convention on the Law of the Sea, as well as those of non-state actors, should be clarified. Fifth, the issue of forum shopping—the possibility of selecting the most favorable jurisdiction for adjudication—should be assessed.

Keywords: Law of the sea, Deep sea mining, Continental shelf, International Seabed Authority, Common heritage of mankind.

GİRİŞ

Önümüzdeki on yıllarda, ulusal deniz yetki alanlarının ötesinde derin deniz yatağı madenciliği ticari bir gerçeklik haline gelecektir. Madencilik sektörü, denizaltı teknolojisindeki ilerlemelerin yanı sıra artan malzeme tüketimi ve karasal maden kaynaklarında beklenen kıtlık nedeniyle giderek daha fazla denizlere yönelmektedir.²

Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi Genel Sekreteri, ulusal yetki alanlarının ötesindeki derin deniz yatağı madenlerinin ticarileştirilmesinin öngörülebilir gelecekte ulaşılabilir ve erişilebilir olduğunu belirtmektedir.³ Derin deniz yatağı madenciliğine olan ilgi ve yatırım bir dizi aktör arasında artmaya devam etmektedir.

Bu makale, ulusal deniz yetki alanlarının ötesinde derin deniz yatağı madenciliğine uygulanabilecek uluslararası hukuk sistemini değerlendirecektir. Hem bu hukuk sistemi hem de onu yöneten organ olan Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi, 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) tarafından oluşturulmuştur.⁴ Devletlerin çoğunluğu BMDHS'ye taraftır. 2023 yılı itibarıyla, BMDHS'ye Avrupa Birliği de dâhil olmak üzere 168 taraf devlet bulunmaktadır.⁵ BMDHS'nin içeriği devletlerin sözleşmeye taraf olup olmadıklarına bakılmaksızın, tüm devletler için bağlayıcı olan teamül hukuku statüsüne sahip olarak kabul edilmektedir.⁶ Bu noktada ısrarlı itiraz doktrini Türkiye açısından incelenmelidir. İsrarlı itiraz, bir devletin örf ve âdet hukuku normu haline gelen bir kuralı açık ve sürekli olarak reddetmesi durumunda, o devlete bu normun uygulanmamasını öngören bir ilkedir. Ancak itiraz, norm örf ve âdet

² Yves Fouquet, *Deep Marine Mineral Resources* (Heidelberg: Springer, 2014), 3.

³ ISA Press Release, "Commercialization of Marine Minerals in Deep Seabed Well Within Reach, International Seabed Authority Secretary-General States as He Introduces Annual Report" (19 Temmuz 2016) SB/22/11.

⁴ United Nations Convention on the Law of the Sea (adopted and opened for signature 10 December 1982, entered into force 16 November 1994) 1833 UNTS 3. Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi merkezi Jamaika'da bulunan özerk bir uluslararası kuruluştur.

⁵ "Chronological List of Ratifications of, Accessions and Successions to the Convention and the Related Agreements," United Nations Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea, erişim tarihi Mart 01, 2025, https://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm.

⁶ John Noyes, "The Common Heritage of Mankind: Past, Present, and Future," *Denver Journal of International Law and Policy* 40, no. 3 (Ocak 2012): 455; Robin Churchill, *The Law of the Sea* (Manchester: Manchester University Press, 1999), 24.

hukuku haline gelmeden önce yapılmalıdır. İtiraz açık, tutarlı ve süreklilik arz etmelidir. Uluslararası toplum tarafından bu itirazın kabul edilmesi gereklidir.⁷ Türkiye, BMDHS'ye taraf değildir. Ancak bazı hükümlerini fiilen uygularken, bazılarını itiraz etmektedir. İtirazları incelemek gerekirse; kara suları: Türkiye, 6 mil uygulamasını sürdürmekte ancak Ege Denizi'nde kara sularının 12 mile çıkarılmasına itiraz etmektedir.⁸ Münhasır Ekonomik Bölge (MEB): Türkiye, MEB ilan etmemiş ancak kıta sahanlığı haklarını uluslararası hukuka dayanarak savunmaktadır. Kıta Sahanlığı: Türkiye, kıta sahanlığının doğal uzantı ilkesine dayanarak belirlenmesi gerektiğini savunmaktadır. Adalar meselesi: Türkiye, Ege ve Doğu Akdeniz'de Yunanistan ve GKRY'nin adalar üzerinden geniş deniz yetki alanları talebine itiraz etmektedir. Bu bağlamda Türkiye'nin, bazı konularda ısrarlı itiraz mekanizmasını işlettiği iddiasında bulunabilir. Deniz hukukunun birçok kuralı artık örf ve âdet hukuku normu haline gelse de bu durumda, Türkiye bu normların büyük bir kısmına uymak zorunda kalmayacaktır.

BMDHS kapsamında, kıyı devletlerinin ulusal deniz yetki alanına girmeyen tüm kısımlar derin deniz yatağının bir parçasını oluşturmaktadır.⁹ Kıyı devletlerinin ulusal deniz yetki alanları bir dizi deniz bölgesi boyunca uzanmaktadır. Coğrafyanın özellikleri ve kıyıdaş devletlerin rekabet halindeki hak iddiaları bir yana bırakılırsa, herhangi bir kıyı şeridinden dışarı doğru çıkıldığında, genellikle ilgili kıyı devletinin kara suları, bitişik bölge, münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığı ile karşılaşılacaktır.¹⁰ Jeomorfolojik ve jeolojik faktörlere bağlı olarak, bazı devletler kıyı şeridinden itibaren 200 deniz milinin ötesine geçen genişletilmiş bir kıta sahanlığı talep etme hakkına sahiptir.¹¹

⁷ James Green, *The Persistent Objector Rule in International Law* (Oxford: Oxford University Press, 2016), 58.

⁸ BM Üçüncü Deniz Hukuku Konferansı'nın 189. oturum tutanağı, 08.12.1982 tarihli ve A/CONF.62/SR.189 sayılı Belge, s. 76, par. 150.

⁹ Aydoğan Özman, *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi* (İstanbul: İstanbul Deniz Ticaret Odası Yayınları, 1984). BMDHS, 1(1): "Bölgeden, ulusal yetki sınırları ötesindeki deniz yatakları ve bunların toprak altı anlaşılmalıdır." Aksi belirtilmedikçe, bu makalede derin deniz yatağı ve bölgeye yapılan atıfların her ikisi de BMDHS madde 1(1)'de tanımlandığı şekliyle bölgeye atıfta bulunmaktadır.

¹⁰ BMDHS, 3. madde (kara sularının genişliği), 33. madde (bitişik bölge), 57. madde (münhasır ekonomik bölge) ve 76. madde (kıta sahanlığı).

¹¹ BMDHS, 76(4)-(6). Deniz hukuku açısından takımadalar ve takımadalar suları, 1982 Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS) çerçevesinde özel bir statüye

Bölgeden bölgeye, kıyı devletlerinin farklı yükümlülükleri ve hakları vardır. Bununla birlikte, tüm bu bölgelerdeki ortak paydalardan biri, kıyı devletlerinin kendi ulusal deniz yetki alanları dahilinde doğal kaynakların araştırılması ve işletilmesine izin verme ve düzenleme konusunda münhasır hakka sahip olmalarıdır.¹² Kıyı devletinin deniz yetki alanının ötesinde ise durum değişmektedir. Bu bölge tek bir devlete ait değildir. Bunun yerine, insanlığın ortak mirasını oluşturmaktadır.¹³ Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi derin deniz yatağının koruyucusu olarak hareket etmekte, derin deniz yatağını düzenlemekte ve katılımcıların derin deniz yatağında bulunan maden kaynaklarını aramalarına ve işletmelerine izin vermek için madencilik sözleşmeleri yapmaktadır.¹⁴

Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin görev alanının kapsamını belirlemek gerekirse, derin deniz yatağı tüm küresel deniz yatağının dörtte üçünü oluşturmaktadır. Alanın tanımı doğrultusunda, tüm kıyı devletlerinin genişletilmiş kıta sahanlıkları üzerindeki hak iddiaları çözülmeden derin deniz

sahiptir. Bu kavramlar özellikle takımda devletleri bağlamında değerlendirilir. Takımda, coğrafi, ekonomik ve politik olarak birbirine bağlı ve doğal bir bütünlük oluşturan ada gruplarını ifade eder. Takımda Devleti, tamamen takımadalardan oluşan ve bu adalar ile çevresindeki sular üzerinde egemenlik iddia eden devlettir. Örneğin: Endonezya, Filipinler ve Maldivler, BMDHS kapsamında takımda devleti statüsüne sahip ülkelerden bazılarıdır. Takımda devletleri, kendilerine ait takımadaların en dış noktalarından geçen düz takımda çizgilerini esas alarak takımda sularını belirleyebilir. Bu çizgiler, BMDHS'nin 47. maddesi gereği bazı kurallara tabidir: Çizgilerin hiçbirinin uzunluğu 100 deniz milini aşmamalıdır (bazı istisnalar hariç). Tüm çizgilerin ortalama uzunluğu 125 deniz milini aşamaz. Çizgiler belirlenirken takımadanın genel yapısı dikkate alınmalıdır ve anlamsız su bölgeleri yaratılmamalıdır. Takımda devletin egemenliği, takımda suları, bu sulardaki hava sahası, deniz yatağı ve toprak altını kapsar. Ancak, diğer devletlerin zararsız geçiş hakkı devam eder. Özellikle uluslararası boğazlar gibi stratejik öneme sahip güzergâhlarda, sürekli ve hızlı geçiş hakkı (transit geçiş hakkı) da tanınabilir. Takımda devletleri, iç hukuklarına göre bu suları düzenleyebilir ve kullanabilir. Takım ada suları, kara suları gibi görülse de uluslararası hukuka göre belirli geçiş haklarına tabidir. Takımda devletleri, takımda sularına ek olarak: 12 deniz mili kara suları, 200 deniz mili Münhasır Ekonomik Bölge (MEB), Kıta sahanlığı gibi haklara da sahiptir. Takımda suları, takımda devletlerine özel tanınan ve onların egemenliğinde olan sulardır. Ancak, uluslararası deniz hukuku, diğer devletlerin belirli haklarını da koruyarak denge sağlamaktadır. Bu nedenle, bu sular iç sular gibi değerlendirilemez ancak egemenlik açısından önemli bir statüye sahiptir. Mohamed Munavvar, *Ocean States Archipelagic Regimes in the Law of the Sea* (Leiden: Brill, 1994), 107-145.

¹² BMDHS, 2(2), 56(1)(a), 77(1)-(2), 81. maddeler.

¹³ BMDHS, 136. madde.

¹⁴ BMDHS, 153, 157(1) maddeler.

yatağının kesin boyutu belirlenemez. Bu hak iddialarının belirlenmesi devam eden bir süreçtir. Bununla birlikte, ulusal deniz yetki alanlarının ötesindeki derin deniz yatağının yüzey alanına ilişkin en iyi tahmin 260 milyon kilometrekaredir.¹⁵ Bu durumda, derin deniz yatağı okyanusların toplam yüzey alanının yaklaşık %72'sini kapsamaktadır.

Bu makalede ayrıntılı olarak tartışılacağı üzere, birçok devlet, devlet kurumu ve özel kuruluş, derin deniz yatağının geniş alanları üzerinde arama haklarını güvence altına almak için Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'ne başvurmuştur. Mevcut yüklenicilerden belirli devletler veya vatandaşları özellikle ulusal deniz yetki alanlarının ötesinde derin deniz yatağı araştırmalarında aktiftir. Bu devletler; Çin, Rusya, Güney Kore, Japonya, Hindistan, Fransa, Almanya ve Birleşik Krallık olarak sayılabilir. Bugüne kadar Çin, Rusya ve Güney Kore, şu anda arama yapılmasına izin verilen üç mineral türünün yani polimetallik nodüller, polimetallik sülfidler ve kobalt bakımından zengin ferromanganez kabuklar ile ilgili arama ruhsatına sahip olan devletlerdir.¹⁶

Derin deniz dibi kaynaklarına yönelik ticari ilgi çeşitli özel sektör aktörleri arasında giderek artmaktadır. Kanadalı madencilik devi Nautilus Minerals Inc ve ABD kökenli savunma şirketi Lockheed Martin gibi önemli endüstri oyuncuları halihazırda derin deniz yatağında keşif faaliyetleri yürütmektedir. Bu çerçevede, bu makale derin deniz yatağı madencilik faaliyetleri için geçerli olan uluslararası hukuk sistemini değerlendirecektir. Bu makalenin ana araştırma sorularını sıralamak gerekirse: Derin deniz yatağında ne tür maden kaynakları mevcuttur ve bu maden kaynakları BMDHS sisteminin kapsamında nasıl değerlendirilmelidir? BMDHS'nin derin deniz yatağı madencilik sistemi ne şekilde işlemektedir? Derin deniz yatağı madenciliğinde uygulanacak temel ilkeler nelerdir? Derin deniz yatağına ilişkin ruhsatlandırma süreci nasıl işlemektedir? BMDHS uyarınca bugüne kadar derin deniz yatağında ne tür madencilik faaliyetleri

¹⁵ Michael Lodge, "Satya Nandan's Legacy for the Common Heritage of Mankind," in *Peaceful Order in the World's Oceans*, ed. Michael Lodge, Myron Nordquist (The Hague: Brill, 2014), 290.

¹⁶ Bu konuda ayrıntılı bilgiye Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin resmi internet adresinden ulaşılabilir. International Seabed Authority, "Minerals: Polymetallic Nodules," Erişim tarihi Mart 01, 2025, <https://www.isa.org.jm/exploration-contracts/polymetallic-nodules/>.

gerçekleştirilmiştir? Son olarak, derin deniz madenciliğine ilişkin problem yaratan konular değerlendirilerek çözüm önerileri sunulacaktır.

Bu soruları yanıtlamak için bu makale şu şekilde ilerleyecektir. İlk bölüm, derin deniz yatağında bulunabilecek maden kaynaklarının türlerini tanıttacaktır. İlk bölümde açıklanacağı üzere, farklı deniz bölgelerinde geçerli olan farklı hukuk sistemleri, belirli kaynakların her bir bölgede tanımlandığı şekliyle kıyı devletinin ulusal deniz yetki alanlarında veya Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin derin deniz yatağında izniyle veya izni olmaksızın işletilip işletilemeyeceği konusunda önemli hukuki sonuçlara sahip olabilir. İkinci bölüm, BMDHS'nin derin deniz yatağı madencilik rejimi ve bu rejim kapsamındaki ruhsatlandırma süreci ve aktörlerin şu anda derin deniz yatağında ne ölçüde madencilik faaliyeti yürüttükleri de dahil olmak üzere temel parametreleri hakkında bir fikir verecektir. Son olarak üçüncü bölüm, derin deniz yatağı madencilik rejiminin durumuna ilişkin sonuç değerlendirmeleriyle sona erecektir.

I. DERİN DENİZ TABANINDAKİ MADEN KAYNAKLARI

Derin deniz yatağı bir dizi değerli maden kaynağına ev sahipliği yapmaktadır. Maden kaynakları volkanik sırtlar, kayalıklar ve okyanus tabanındaki tortular da dahil olmak üzere çeşitli derin deniz bölgelerinde bulunmaktadır. Karşılaştırma ve kıyaslama yapmak amacıyla bu bölüm, derin deniz yatağı ile kıyaslandığında, ulusal deniz yetki alanlarının kapsamını ve kıyı devletlerinin deniz alanları içerisindeki doğal kaynakların hukuki tanımlarını kısaca açıklayarak başlayacaktır. Tanımlar, BMDHS'nin derin deniz yatağı madenciliği rejimine giren kaynak türlerinin kapsamını belirlediği için önemli bir ön meseledir. Tanımlar belirlendikten sonra, derin deniz yatağında en yaygın olarak hangi tür kaynakların bulunduğunu açıklamadan önce, deniz bölgelerindeki kaynak dağılımı konusu ele alınacaktır. Bu analizin ardından, mevcut ticari ilgiyi çeken bir derin deniz yatağı kaynağı kategorisi olan nadir toprak elementlerine odaklanılacaktır.

A. Kıyı Devleti İçerisindeki Doğal Kaynak Haklarının Karşılaştırılması ile Deniz Yetki Alanları ve Derin Deniz Yatağı

Okyanuslar her biri farklı hukuki sonuçlara sahip bir dizi deniz alanına ayrılabilir. Bu alanlar; iç sular, takım ada suları, kara suları, bitişik bölge, münhasır ekonomik bölge, kıta sahanlığı ve derin deniz yatağıdır.¹⁷

¹⁷ Fouquet, Deep Marine Mineral Resources, 3.

Sınıflandırma açısından kıyı devletinin deniz ülkesi dahil deniz alanları ile kıyı devletine yetkiler tanıyan deniz yetki alanları ayrımı yapılabilir. Her ne kadar bu makalenin odak noktası ulusal deniz yetki alanının ötesindeki derin deniz yatağı olsa dahi kıyı devletlerinin veya Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin yetki alanına giren bölgeleri ve kaynak türlerini açıklığa kavuşturmak amacıyla, ulusal deniz yetki alanının kapsamına ve çeşitli deniz bölgelerindeki doğal veya mineral kaynakların tanımlarına kısaca değinilecektir.

Doğal veya mineral kaynakların tanımları, ulusal deniz yetki alanları ve derin deniz yatağı boyunca değişiklik göstermektedir. Bir kaynağın biçimi ve içinde bulunduğu bölge, ona uygulanan hukuk sistemi üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Bederman, bazen kafa karıştırıcı olabilen bu terminoloji dizisine şu yararlı noktayla açıklık getirmektedir:

Belirli bir faaliyet veya kaynak kıyıya ne kadar yakınsa, en yakın kıyı devletinin kontrolü, yargı yetkisi veya düzenleme yetkisi altına girme olasılığı o kadar yüksektir. Tersine, kıyıdan uzaklaştıkça kıyı devletinin yetkisi azalmaktadır.¹⁸

Kıyı şeridinde en yakın deniz bölgesi olan kara sularında, kıyı devleti tüm kaynaklar üzerinde karada olduğu gibi eşdeğer haklara sahiptir.¹⁹ Kara sularının ötesinde, birbiriyle örtüşen bitişik bölge ve münhasır ekonomik bölge yer almaktadır. Bu bölgelerde, kıyı devletleri geniş bir kaynak yelpazesi üzerinde haklara sahiptir. Münhasır ekonomik bölge içerisinde doğal kaynaklar, deniz yatağı ve toprak altında ve üstündeki su kütlelerinde bulunan canlı ve cansız kaynakları içerecek şekilde tanımlanmaktadır.²⁰

Kara sularının ötesinde yer alan ve kısmen bitişik bölge ve münhasır ekonomik bölge ile örtüşen alan kıta sahanlığıdır. Kıta sahanlığı, kara sularının ötesine uzanan ve kıyı devletinin deniz altındaki kara kütlelerinin doğal bir uzantısını oluşturan deniz yatağı ve toprak altından oluşmaktadır.²¹

¹⁸ David Bederman, *The Spirit of International Law* (Georgia: University of Georgia Press, 2017), 169.

¹⁹ Yusuf Aksar, *Teori ve Uygulamada Uluslararası Hukuk – II* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 42.

²⁰ Yücel Acer ve İbrahim Kaya, *Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 221.

²¹ Ted McDorman, “The Continental Shelf,” in *The Oxford Handbook on the Law of the Sea*, ed. Donald Rothwell, Alex Elferink, Karen Scott, Tim Stephens (New York: Oxford University Press, 2015), 185.

Kıyı devletinin kara kütlesinin bu batık uzantısı, genellikle her biri farklı kaynak etkilerine sahip üç ayrı bölümden oluşur. Birincisi, nispeten sığ sularda kalın bir tortu alanı olan kıta sahanlığının kendisidir. İkincisi, eğim doğrultusunda sahanlığın yerini dik bir inişe bıraktığı nokta olan kıta yamacıdır. Üçüncü ve son olarak, kıtasal yükselme vardır. Yükselme, yamacın hemen ötesindeki daha kademeli iniştir ve yukarıdaki sahanlık ve yamaçtan basamaklanan tortu tarafından oluşturulur. Birlikte ele alındığında, sahanlık, yamaç ve yükselti kıta kenarını oluşturur.²²

Kıyıdaş devletlerin rekabet halindeki hak taleplerine tabi olarak, kıyı devleti kendi esas hatlarından 200 deniz miline kadar olan kıta sahanlığı üzerinde doğal egemenlik haklarına sahiptir.²³ Bilimsel ve teknik veriler bir kıyı devletinin kıta kenarının dış kenarının devletin esas hattından 200 deniz milinin ötesine uzandığını doğrularsa, bu devlet dış veya genişletilmiş bir kıta sahanlığı hakkına sahiptir.²⁴ Genişletilmiş kıta sahanlığına sahip olmak isteyen bir devlet bunu Birleşmiş Milletler Kıta Sahanlığı Sınırları Komisyonu'na sunarak yapmalıdır.²⁵

Kıyı devleti genişletilmiş kıta sahanlığı dahil olacak şekilde, kendi kıta sahanlığı içinde doğal kaynaklarını araştırmak ve kullanmak için münhasır egemenlik haklarına sahiptir.²⁶ Kıyı devletinin tüm su sütunu boyunca canlı ve cansız doğal kaynaklar üzerinde egemenliğe sahip olması prensibi münhasır ekonomik bölgenin aksine, kıta sahanlığında kıyı devletlerinin doğal kaynaklar üzerindeki haklarını daha dar bir şekilde tanımlanmıştır.²⁷ Kıta sahanlığı içerisinde doğal kaynaklar tanımı, sadece deniz yatağında ve toprak altında bulunan mineral ve diğer cansız kaynaklar ile dipte yaşayan yerleşik türleri kapsayacak şekilde genişlemektedir.²⁸ Münhasır ekonomik bölge ve kıta sahanlığındaki farklı doğal kaynak tanımları en çok genişletilmiş kıta

²² BMDHS, 76(3).

²³ BMDHS, 76(1), 77(3).

²⁴ BMDHS, 76(1).

²⁵ Oystein Jensen, "The Commission on the Limits of the Continental Shelf: An Administrative, Scientific, or Judicial Institution?," *Ocean Development and International Law* 45, no. 2 (April 2014): 182.

²⁶ BMDHS, 77(1)-(2), 81.

²⁷ BMDHS, 56(1)(a), 77(4).

²⁸ Victor Prescott, "Resources of the Continental Margin and International Law," in *Continental Shelf Limits: The Scientific and Legal Interface*, ed. Peter Cook, Chris Carleton (New York: Oxford University Press, 2000), 80.

sahanlığı alanlarında etkili olmaktadır. Genişletilmiş kıta sahanlığı içinde, yani münhasır ekonomik bölgenin 200 deniz mili sınırının ötesinde yalnızca BMDHS madde 77(4)'te bulunan daha sınırlı doğal kaynak tanımı geçerlidir.

Derin deniz yatağındaki kaynakların tanımı, yerleşik veya başka türlü, herhangi bir tanımdaki canlı kaynakları içermeyecek şekilde yine daha dardır.²⁹ Bölgedeki derin deniz yatağı madenciliği ile ilgili olarak BMDHS kaynakları, polimetallik nodüller de dahil olmak üzere, deniz yatağında veya altında bulunan tüm katı, sıvı veya gaz halindeki mineral kaynakları olarak tanımlamaktadır.³⁰ Derin deniz yatağından çıkarıldıktan sonra bu tür kaynaklar mineral olarak adlandırılır.³¹ BMDHS doğrultusunda, derin deniz yatağı madencilik rejiminin canlı kaynaklara uygulanmadığı göz önünde bulundurulduğunda, deniz genetik kaynaklarının ne ölçüde insanlığın ortak mirasının bir parçasını oluşturduğu tartışmalıdır.³² Bu nedenle, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu ulusal deniz yetki alanlarının ötesindeki alanların deniz biyolojik çeşitliliğinin korunması ve sürdürülebilir kullanımı konusunda BMDHS'yi tamamlayacak bir andlaşma geliştirilmesini kabul etmiştir. Bu doğrultuda, Ulusal Yetki Alanı Dışındaki Alanlarda Deniz Biyolojik Çeşitliliğinin Korunması ve Sürdürülebilir Kullanımına İlişkin Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi 19 Haziran 2023 tarihinde kabul edilmiştir. Türkiye de adı geçen Sözleşmeyi imzalamıştır.³³

Kaynağın hem konumu hem de biçimi uygulanabilir hukuk sistemini belirleyen faktörlerdir. Ulusal deniz yetki alanları içinde bulunan ve bu alanlardaki doğal kaynak tanımlarına uyan kaynaklar kıyı devletinin yetki alanına girer. Araştırmak için veya bu tür doğal kaynakların işletilmesi için kıyı devletinin izninin alınması gerekmektedir. BMDHS madde 133'te tanımlandığı üzere, derin deniz yatağı içindeki maden kaynakları Uluslararası

²⁹ BMDHS, 133(a).

³⁰ BMDHS, 133(a).

³¹ BMDHS, 133(b).

³² David Leary, "Moving the Marine Genetic Resources Debate Forward: Some Reflections," *The International Journal of Marine and Coastal Law* 27, no. 2 (January 2012): 375.

³³ Tullio Scovazzi, "Negotiating Conservation and Sustainable Use of Marine Biological Diversity in Areas Beyond National Jurisdiction: Prospects and Challenges," *The Italian Yearbook of International Law* 24, no. 1 (October 2015): 61. Agreement under the United Nations Convention on the Law of the Sea on the Conservation and Sustainable Use of Marine Biological Diversity of Areas Beyond National Jurisdiction, UNGAOR, Further resumed 5th Sess, UN Doc A/CONF.232/2023/4 (19 June 2023).

Deniz Yatağı Otoritesi'nin yetki alanı dahilindedir ve sadece Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin izniyle araştırılabilir veya işletilebilir. Bu makalenin devamında, derin deniz tabanında bulunan maden kaynaklarına ve bu kaynakları yöneten hukuk sistemine odaklanılacaktır.

B. Ulusal Deniz Yatağının Ötesindeki Derin Deniz Yatağının Maden Kaynaklarına İlişkin Yargı Yetkisi

Derin deniz yatağındaki kaynakların hukuki tanımı açıklığa kavuşturulduktan sonra, bu durumda derin deniz yatağında hangi tür maden kaynaklarının bulunabileceği sorusu gündeme gelmektedir.

Çeşitli deniz bölgelerinin farklı jeolojik bileşimi, sonuçta ortaya çıkan kaynak dağılımı üzerinde önemli etkilere sahiptir. Tarihinin bir ürünü olarak, kıta sahanlığı organik madde ve tortu bakımından zengindir. Önceleri, şu anda sahanlığı oluşturan karanın büyük bir kısmı suyun üzerinde yer almaktaydı. Ancak buzul döneminin sonunda yükselen su seviyeleri nedeniyle sahanlık su altında kalmıştır. Buna karşılık derin deniz yatağı, kıtalar birbirinden uzaklaştıkça sertleşen lavlardan oluşmuştur.³⁴ Derin deniz yatağı oluşurken organik maddelerin çoğu yanan lavlar tarafından söndürülmüştür. Bu nedenle, derin deniz yatağının büyük bir kısmı sahanlıktan çok daha derinlerde yer alan ağır, kaya bazlı malzemeden oluşmaktadır.³⁵

Kıta sahanlığı kaynaklarının araştırılması ve kullanılması, derin deniz yatağı içindeki benzer faaliyetlere kıyasla çok daha ileri bir aşamadır. Kıta sahanlıkları boyut ve bileşim açısından farklılık gösterse de, tipik olarak çeşitli cansız kaynak türlerini ortaya çıkarmaktadır. Yaygın kıta sahanlığı kaynak türleri arasında altın, elmas, ilmenit ve kalay gibi çeşitli minerallerin kum, çakıl ve plaser yatakları ile fosforit gibi endüstriyel mineraller bulunmaktadır.³⁶ Doğal gaz ve petrol de dahil olmak üzere hidrokarbonlar genellikle kıta sahanlığında bulunur ve bunlar yamaçta ve yükselti üzerinde mevcut olabilir.³⁷ Derin okyanus tabanının büyük bir kısmının daha ağır, kaya bazlı yapısı nedeniyle mevcut kaynak türleri kıta kenarında bulunanlardan

³⁴ Paul Pinet, *Invitation To Oceanography* (Burlington: Jones & Bartlett, 2019), 80.

³⁵ John Childs, "Extraction in Four Dimensions: Time, Space and the Emerging Geo(-)politics of Deep-Sea Mining," *Geopolitics* 25, no. 1 (2020): 190.

³⁶ Tim Schröder, "Marine Resources Opportunities and Risks," *World Ocean Review* 3, no. 1 (2014): 64.

³⁷ Prescott, "Resources of the Continental Margin and International Law," 75.

farklılık göstermektedir. Derin deniz kaynak türlerine metalik mineraller hakimdir.³⁸

Derin okyanus tabanının büyük çoğunluğu derin deniz yatağı içerisinde kalmaktadır. Ancak değişen kıta sahanlığı özellikleri nedeniyle, bazı devletler 200 deniz millik kıta sahanlığı hakları dahilinde derin okyanus tabanına sahiptir. Bunun bir sonucu olarak, Cook Adaları ve Papua Yeni Gine gibi bazı devletlerin ulusal yargı yetkisi dahilinde derin okyanus tabanında madencilik faaliyetlerinin yakında başlaması muhtemeldir.³⁹

Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi derin deniz yatağında maden kaynaklarının araştırılması ve işletilmesi için bir ruhsatlandırma rejimi sürdürmektedir. Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin derin deniz yatağı madenciliği üzerindeki düzenleyici rolünün bir parçası, derin deniz yatağındaki her türlü kaynak için arama ve işletmeyi düzenlemek üzere aşamalı olarak kapsamlı bir Maden Düzenlemesi geliştirme yetkisini içermektedir. Şu anda bu Maden Düzenlemesi üç özel metalik mineral türüne ilişkin arama faaliyetlerini kapsamaktadır: Polimetalik nodüller, polimetalik sülfidler ve kobalt bakımından zengin ferromanganez kabuklar. Bu kaynaklar derin deniz yatağının her yerinde bulunabilir, ancak oluşumlarının doğası gereği en yoğun olarak belirli yerlerde kümelenme eğilimindedirler.⁴⁰

Bu kaynak türlerinden ilki olan polimetalik nodüller, okyanus tabanında, yaklaşık 4000 ile 5000 metre derinliklerde bulunan patates büyüklüğünde kaya birikintileridir.⁴¹ Manganez, demir ve değişen konsantrasyonlarda bakır, nikel ve kobalt gibi diğer metalleri içerirler. Nodüller çözünmüş metallerin tarih öncesi bir köpekbalığı dişi gibi sert bir çekirdek üzerine kademeli olarak çökmesini içeren bir yığılma süreciyle oluşur. Nodül oluşum süreci son derece yavaştır ve nodül çapındaki artış milyon yılda milimetre cinsinden ölçülebilir.⁴²

³⁸ Evgeny Gurvich, *Metalliferous Sediments of the World Ocean Fundamental Theory of Deep-Sea Hydrothermal Sedimentation* (Berlin: Springer, 2006), 13.

³⁹ Tomoko Kakee, "Deep-Sea Mining Legislation in Pacific Island Countries: From the Perspective of Public Participation in Approval Procedures," *Marine Policy* 117, no. 1 (July 2020): 3.

⁴⁰ Nitin Agarwala, *Deep Seabed Mining in the Indian Ocean: Economic and Strategic Dimensions* (New Delhi: National Maritime Foundation, 2019), 64.

⁴¹ Adrian Glover, Craig Smith, "The Deep-sea Floor Ecosystem: Current Status and Prospects of Anthropogenic Change by the Year 2025," *Environmental Conservation* 30, no. 3 (September 2003): 229.

⁴² Schröder, "Marine Resources Opportunities and Risks," 68.

Nodüller dünyanın çeşitli yerlerinde görülmekle birlikte en yoğun olarak dört bölgede bulunmaktadır. Bunların en büyüğü olan Clarion-Clipperton Kırılma Bölgesi, Meksika'nın batısında Hawaii'ye doğru yer alan, kabaca Avrupa büyüklüğünde bir alandır. Derin deniz yatağı içerisinde yer alan diğer iki nodül noktası Peru Havzası ve Hint Okyanusu'nun merkezinde bulunmaktadır. Son olarak, Penrhyn Havzası: Orta Batı Pasifik Okyanusu'nda, ağırlıklı olarak Cook Adaları'nın münhasır ekonomik bölgesinin içinde yer alan nodüller açısından zengin bir alandır.⁴³ Bu bölgelerin her birinde deniz tabanının metre karesi başına düşen manganez nodülü yoğunluğu sırasıyla 15 kg/m², 10 kg/m², 5 kg/m² ve 25 kg/m²'dir, ancak Clarion-Clipperton Kırılma Bölgesi içindeki bazı bölgelerde nodül yoğunluğu 75 kg/m²'ye kadar çıkabilmektedir. Derin deniz dibi nodüllerinde bulunan manganez gibi bazı metallerin hacmi, karasal rezervlerin bilinen hacimlerini aşabilir.⁴⁴

Derin deniz yatağında bulunan nodüllerin aksine, sülfidler en yaygın olarak tektonik plakaların bulunduğu okyanus ortası sırtındaki hidrotermal bacalardan yayılır. Bu bölgelerde volkanik faaliyetler, mineral bakımından zengin deniz suyunun koyu renkli bulutlarını püskürten belirgin bacalar üretir ve bu bulutlar okyanus tabanında yavaş yavaş sülfid yatakları olarak birikir. Alternatif olarak, sülfürler demir açısından zengin derin deniz çamurunda da bulunabilir. Normalde 500 ila 4000 metre arasındaki derinliklerde bulunan sülfidler demir, bakır ve çinkodan oluşur ve bir miktar altın ve gümüş içerebilir.⁴⁵

BMDHS derin deniz yatağı madencilik rejiminin şu anda kapsadığı son mineral türü kobalt bakımından zengin ferromanganez kabuklarıdır. Bu mineraller genellikle deniz tabanındaki deniz dağları, kayalık çıkıntılar ve sırtlarda oluşur ve manganez, demir, kobalt, nikel ve kurşun gibi elementler içerir. 600 ila 7000 metre arasındaki derinliklerde bulunan bu kabuklar, polimetallik nodüllerin oluşumuna benzer bir süreçle milyonlarca yıl boyunca oluşur. Kobalt kabukları küresel olarak bulunabilir ancak en yüksek hacimleri Pasifik Okyanusu'nda, özellikle de Japonya'nın güneybatısındaki Ana Kabuk Bölgesi olarak bilinen bölgededir.⁴⁶

⁴³ Schröder, "Marine Resources Opportunities and Risks," 67.

⁴⁴ Tim Schröder, "Living with the Oceans," World Ocean Review 1, no.1 (2010): 146.

⁴⁵ Glover, Smith, "The Deep-sea Floor Ecosystem," 231.

⁴⁶ Şule Güneş, "Maden Kaynaklarının Yönetimi Bağlamında Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesinin Rolü," Uluslararası İlişkiler 17, no. 65 (Mart 2020): 116.

Derin deniz yatağının ağırlıklı olarak kaya bazlı bileşimi göz önüne alındığında, derin deniz yatağından hidrokarbonların çıkarılması daha az olası olsa da,⁴⁷ hidrokarbonlar da dahil olmak üzere kaynakların derin deniz yatağı ile sediman bakımından zengin kıta marjı arasındaki sınırı aşma potansiyeli bulunmaktadır.⁴⁸ İklim değişikliği ve diğer çevresel faktörler de zaman içinde derin deniz yatağındaki kaynakları etkileyebilir. Belki de bundan yüzyıllar sonra, kıta sahanlıkları aşındıkça, kıta kenarı ile derin deniz yatağı arasında kalan bölgedeki kaynak dağılımı bugünkü yapısından çok farklı görünecektir.

Günümüz bağlamına dönecek olursak, halihazırda Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından düzenlenen üç derin deniz yatağı kaynağı türünden hangisinin ilk olarak işletilebileceği hakkında açık bir yarış olmaya devam etmektedir. Derin deniz yatağında ilk olarak hangi kaynak türünün çıkarılacağına bakılmaksızın, mevcut ticari ilgiyi çeken bir derin deniz dibi kaynağı kategorisi nadir toprak elementleridir. Özellikle, bu bölümde tartışılan üç tür gibi derin deniz dibi mineralleri nadir toprak elementlerinin izlerini içerebilir. Bu nadir toprak elementleri, çeşitli yüksek teknoloji endüstrilerinde kullanım için gerekli olan, oldukça arzu edilen emtialardır. Derin deniz dibindeki potansiyel nadir toprak elementleri kaynaklarına yönelik küresel ilginin arttığı göz önüne alındığında, bir sonraki bölümde, nadir toprak elementleri için derin deniz dibi madenciliğinin bazı sonuçları ele alınacaktır.

C. Nadir Toprak Elementleri için Derin Deniz Yatağı Madenciliği

Deniz dibi mineralleri genellikle nadir toprak elementlerinin izlerini içerir. Bu elementler aranan ürünlerdir. Nadir toprak elementleri yeşil enerji teknolojisi güneş panelleri, rüzgar türbinleri ve hibrid arabalar üretiminde kullanım için gereklidir. Ayrıca silah, akıllı telefon, dizüstü bilgisayar ve televizyon gibi yüksek teknolojili cihazların üretimi için elektronik endüstrisinde de vazgeçilmezdirler.

Sürdürülebilir enerjiye yönelik küresel çağrılar ve fosil yakıtlardan kurumsal olarak vazgeçme eğiliminin arttığı bir ortamda, derin deniz dibi

⁴⁷ Helmut Tuerk, "The International Seabed Area," in *The IMLI Manual on International Maritime Law: Volume I: The Law of the Sea*, ed. David Attard, Malgosia Fitzmaurice, Norman Gutiérrez (New York: Oxford University Press, 2014), 283.

⁴⁸ Vasco Weinberg, *Joint Development of Hydrocarbon Deposits in the Law of the Sea* (Heidelberg: Springer, 2014), 104.

minerallerinden elde edilen elementlerin karbon emisyonlarının azaltılması sürecinde çok önemli bir rol oynayabileceğine dair farkındalık artmaktadır. Bu durum, derin deniz yatağı madenciliğinin doğasında var olan temel muammalardan birini oluşturmaktadır. Karasal kaynaklar azaldıkça sürdürülebilir, temiz enerji arayışı bu hammaddelerin derin deniz tabanından çıkarılmasının yaratacağı potansiyel çevresel tehlikeleri ortaya çıkaracaktır.

Çin nadir toprak elementlerinin dünya çapındaki üretiminde tekel konumundadır. Çin 2009 ve 2010 yıllarında küresel arzın %97'sinden fazlasından sorumluydu.⁴⁹ Ancak, ticaret ortaklarını şoka uğratan bir şekilde, 2010 yılında Çin kendi ürettiği nadir toprak elementlerine katı ihracat sınırları getirmiştir. Çin'in ihracat kısıtlamalarının bir sonucu olarak, küresel talep arzın çok üzerine çıkmıştır ve bazı nadir toprak elementlerinin fiyatı %3000'e kadar yükselmiştir.⁵⁰ AB, ABD ve Japonya'nın başarılı itirazlarının ardından Dünya Ticaret Örgütü, Çin'in ihracat kısıtlamalarını gevşetmesini emretmiştir.⁵¹ Böylece nadir toprak elementlerinin fiyatı istikrar kazanmıştır. Bununla birlikte, tedarik zincirinin güvenliğine ilişkin endişeler devam etmektedir.⁵²

Jeopolitik belirsizlikler bağlamında, yatırımcılar nadir toprak elementleri için potansiyel bir kaynak olarak derin deniz yatağına giderek daha fazla ilgi göstermektedir.⁵³ Derin deniz dibi minerallerinin bileşimi, konum ve oluşum süreci gibi faktörlere bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Nadir toprak elementleri nodüller, sülfidler ve kabuklar da dahil olmak üzere çeşitli derin deniz dibi mineral örneklerinde keşfedilmiştir. Örneğin, nadir toprak elementleri hem nodüllerin hem de sülfidler madenciliğinde yan ürün olarak

⁴⁹ US Department of the Interior and US Geological Survey, "Mineral Commodity Summaries 2011," Erişim tarihi Mart 01, 2025, <http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/mcs/2011/mcs2011.pdf>.

⁵⁰ Justin Rowlett, "Rare Earths: Neither Rare, Nor Earths BBC News," Erişim tarihi Mart 01, 2025, <http://www.bbc.co.uk/news/magazine-26687605>.

⁵¹ WTO, China: Measures Related to the Exportation of Rare Earths, Tungsten, and Molybdenum – Report of the Panel (26 March 2014) WT/DS431/R and Add.1/WT/DS432/R and Add.1/WT/DS433/R and Add.1, adopted 29 August 2014.

⁵² Houses of Parliament, Parliamentary Office of Science and Technology, "Deep-Sea Mining," Erişim tarihi Mart 01, 2025, <https://post.parliament.uk/research-briefings/post-pn-0508/>.

⁵³ Ian Coles, "Rare Earth Elements: Deep Sea Mining and the Law of the Sea," Pratt's Energy Law Report 14 no. 1 (September 2014): 10.

çıkarılabilir ve özellikle kobalt kabukları nadir toprak elementleri için umut verici bir kaynak oluşturabilir.⁵⁴

Karasal madencilğe alternatif olabilecek son keşifler, hem ulusal deniz yetki alanı hem de derin deniz yatağı dahilinde derin deniz tabanında erişilebilir nadir toprak elementlerinin zenginliğine işaret etmektedir. Örneğin, okyanus tabanının çeşitli bölgelerinde örnekleme yapan uzmanlar, yüksek konsantrasyonlarda nadir toprak elementleri bulunduran derin deniz çamuru içeren çok sayıda alan keşfetmiştir.⁵⁵ Uzmanların tahminlerine göre Pasifik Okyanusu'nda sadece 1 kilometrekarelik bir alan, dünyanın mevcut yıllık nadir toprak elementleri tüketiminin beşte birini karşılayabilecek potansiyele sahiptir. Orta Kuzey Pasifik'te yaklaşık 5 kilometrekarelik bir başka alan ise, küresel yıllık nadir toprak elementleri tüketiminin neredeyse tamamını karşılayabilecek potansiyele sahiptir.⁵⁶

Cook Adaları gibi okyanus adaları da dahil olmak üzere bazı devletler, 200 deniz millik kıta sahanlığı hakları dahilinde derin okyanus tabanında geniş alanlara sahiptir. Cook Adaları kendi münhasır ekonomik bölgesi içindeki derin okyanus tabanında önemli miktarlarda nadir toprak elementlerinin varlığını keşfetmiştir. Uzmanlar, Cook Adaları'nın ulusal deniz yetki alanı içinde bulunan ve diğer deniz dibi nodüllerine kıyasla nispeten yüksek nadir toprak elementi içeriğine sahip polimetallik nodüllerin önemli bir kaynak potansiyeline sahip olduğunu tahmin etmektedir.⁵⁷

Benzer şekilde Japonya, kendi ulusal deniz yetki alanı içindeki derin deniz çamurunda yüksek konsantrasyonlarda nadir toprak elementleri keşfetmiştir. Bu keşif Japonya'nın münhasır ekonomik bölgesinin içerisinde yer alan Minami-Torishima adası yakınlarında 5600 ila 5800 metre derinliklerde yapılmıştır.⁵⁸ Japonya çevre, elektronik ve otomotiv

⁵⁴ Fouquet, Deep Marine Mineral Resources, 63.

⁵⁵ Yasuhiro Kato, Koichiro Fujinaga, Kentaro Nakamura, "Deep-sea Mud in the Pacific Ocean as a Potential Resource for Rare-earth Elements," Nature Geoscience 4, no. 8 (July 2011): 535.

⁵⁶ Kato, Fujinaga, Nakamura, "Deep-sea Mud in the Pacific Ocean," 538.

⁵⁷ James Hein, Francesca Spinardi, Nobuyuki Okamoto, "Critical Metals in Manganese Nodules from the Cook Islands EEZ, Abundances and Distributions," Ore Geology Reviews 68, no. 1 (July 2015): 97.

⁵⁸ University of Tokyo Graduate School of Engineering, "Discovery of Rare Earths Around Minami-Torishima," Erişim tarihi Mart 01, 2025, http://www.u-tokyo.ac.jp/focus/en/articles/a_00145.html.

endüstrilerinde kullanılmak üzere küresel nadir toprak elementleri tüketiminin yarısından fazlasından sorumludur. Minami-Torishima yakınlarındaki keşfin ardından Japon bilim insanları, bu bölgede madencilik yapan tek bir geminin içeriğinin Japonya'nın yıllık nadir toprak elementi ihtiyacının %60'ını karşılayabileceğini belirtmiştir.⁵⁹ Derin deniz dibi kaynaklarının nadir toprak elementi potansiyelini kanıtlayan bir başka keşif de yakın zamanda Atlantik Okyanusu'nda, Tenerife'den 270 deniz mili uzaklıkta bir su altı dağı olan Tropic Seamount'ta yapılmıştır.⁶⁰

Derin deniz yatağından elde edilebilecek nadir toprak elementlerinin hacmi potansiyel olarak küresel kara rezervlerini aşabilir. Derin deniz yatağı madenciliği, jeopolitik kırılmalardan yalıtılmış, güvenilir bir nadir toprak elementleri tedarik zincirini güvence altına almak için uygun bir araç olabilir. Bazı uzmanlar nadir toprak elementleri için derin deniz dibi madenciliğinin, bu metaller için karasal madencilğe kıyasla çevresel avantajlar sağlayabileceğini savunmaktadır. Nadir toprak elementlerini derin deniz yatağından çıkarma süreci, eşdeğer kara madenciliğine göre daha az istilacı olabilir, önemli ölçüde daha küçük bir karbon ayak izini etkileyebilir ve kara madenciliğinde ortaya çıkan toksik atık ürünleri içermeyebilir.⁶¹ Bu bağlamda, hem ulusal hem de uluslararası derin deniz yatağı alanlarında nadir toprak elementleri için potansiyel derin deniz yatağı madenciliği konusunda küresel heyecan artmaktadır.

II. BMDHS VE DERİN DENİZ YATAĞI MADENCİLİĞİ SİSTEMİ

Derin deniz yatağında bulunabilecek başlıca maden kaynakları türleri ve bunların algılanan ticari çekicilikleri ortaya konduğu için, bu bölümde BMDHS derin deniz yatağı madencilik sistemine genel bir bakış sunulacaktır. İlk olarak, sistemin temel parametreleri ve kurucu ilkeleri ele alınacaktır. İkinci olarak, sistemin derin deniz yatağı madenlerinin aranması ve işletilmesine yönelik ruhsatlandırma süreci ele alınacaktır. Son olarak,

⁵⁹ Ambrose Pritchard, "Japan Breaks China's Stranglehold on Rare Metals with Sea-Mud Bonanza," Erişim tarihi Mart 01, 2025, http://www.telegraph.co.uk/finance/comment/ambroseevans_pritchard/9951299/Japan-breaks-Chinas-stranglehold-on-rare-metals-with-sea-mud-bonanza.html.

⁶⁰ David Shukman, "Renewables' Deep-sea Mining Conundrum," Erişim tarihi Mart 01, 2025, <http://www.bbc.co.uk/news/science-environment-39347620>.

⁶¹ Coles, "Deep Sea Mining and the Law of the Sea," 8.

aktörlerin halihazırda derin deniz yatağında ne ölçüde madencilik faaliyetleri yürüttükleri değerlendirilecektir.

A. Derin Deniz Yatağı Madencilik Sisteminin Temel Unsurları

Derin okyanus tabanındaki polimetallik nodüllerin varlığı 19. yüzyıl sonlarında HMS Challenger keşif ekibi tarafından keşfedilmiştir.⁶² Bu erken keşife rağmen, derin deniz yatağı kaynaklarının ekonomik beklentilerinin uluslararası toplumu heyecanlandırmaya başlaması yirminci yüzyılın ortalarına kadar gerçekleşmemiştir. 1960’larda, uzay yarışı ve yeni sınırlar keşfetmek için artan rekabetin ortasında, derinlerin gizli zenginlikleri cazip bir şekilde yakın görünmeye başlamıştır.⁶³ Bu dönemde, derin deniz yatağı kaynaklarına yönelik artan ilgi, uluslararası toplum içinde bir çatlağa yol açmış ve gelişmekte olan devletler ile sanayileşmiş devletlerin görüşleri arasındaki uçurumu ortaya çıkarmıştır.⁶⁴ Bunun bir sonucu olarak, BMDHS’de yer alan derin deniz yatağı madenciliği sistemi zorlu bir müzakere geçmişine sahiptir. Koskenniemi BMDHS müzakere konferansını değerlendirirken, tartışmanın temelini oluşturan anlaşmazlığın, piyasa liberalizmine karşı sosyalizmin genel yararı üretme kapasitesiyle ilgili olduğunu belirtmektedir.⁶⁵

Tıpkı derin deniz yatağının binlerce yıl boyunca geçirdiği evrimin jeolojik ve jeomorfik izlerini taşıması gibi, onu yöneten rejim de tarihi ve çalkantılı gelişimi ile lekelenmiştir. Deniz hukukuna ilişkin önde gelen yorumcuların da belirttiği gibi, hiçbir eskiz onun barok mimarisinin hakkını veremez.⁶⁶ Derin deniz yatağı madenciliği sistemi çeşitli araçlara yayılmıştır. Bu sistemin ana gövdesi BMDHS’nin XI. Bölümünde ve BMDHS’nin ruhsat başvuru sürecini ve derin deniz yatağı madenciliği koşullarını belirleyen Ek III bölümünde yer almaktadır. Uygulamada, sanayileşmiş devletler arasında BMDHS’ye yeterli desteğin sağlanabilmesi için, BMDHS’de başlangıçta yer

⁶² John Murray, Report on Deep-Sea Deposits Based on the Specimens Collected during the Voyage of HMS Challenger in the Years 1872 to 1876 (London: Neill & Co for HM Stationery Office, 1965).

⁶³ John Mero, The Mineral Resources of the Sea (Amsterdam: Elsevier, 1965), 284.

⁶⁴ Rosalyn Higgins, Problems and Process: International Law and How We Use It (Oxford: Clarendon Press, 1994), 129.

⁶⁵ Martti Koskenniemi, “The Privilege of Universality. International Law, Economic Ideology and Seabed Resources,” Nordic Journal of International Law 65, no. 3 (January 1996): 553.

⁶⁶ Churchill, The Law of the Sea, 231.

alan rejimde önemli değişiklikler yapılması gerekmiştir. Bu nedenle, 1994 yılında devletler BMDHS'nin XI. Bölümünün Uygulanmasına İlişkin Anlaşmayı (1994 Anlaşması) kabul etmiştir.⁶⁷

Diplomatik ustalığın bir başyapıtı olarak selamlanan 1994 Anlaşması, derin deniz yatağı madenciliğine ilişkin orijinal BMDHS planının, sanayileşmiş devletler tarafından sisteme karşı uzun süredir devam eden muhalefetin kaynağı olan daha tartışmalı bazı yönlerini ortadan kaldırmıştır.⁶⁸ Özünde, 1994 Anlaşması derin deniz yatağı madenciliği sisteminin belirli düzenleyici yönlerini azaltmış ve onu daha piyasa odaklı bir yaklaşım haline getirmeye çalışmıştır.⁶⁹ Hem BMDHS'nin XI. Bölümü hem de 1994 Anlaşması tek bir belge teşkil ediyormuş gibi yorumlanmalı ve uygulanmalıdır. Bununla birlikte, aralarında uyumsuzluk olması halinde 1994 Anlaşması hükümleri belirleyici olacaktır.⁷⁰

BMDHS ve 1994 Anlaşması, derin deniz yatağı için geçerli olan hukuk sistemini içermekle birlikte, derin deniz yatağındaki her türlü kaynağın aranması ve işletilmesini düzenlemek için Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin aşamalı olarak kapsamlı bir Madencilik Düzenlemesi geliştireceği bir sistem öngörmektedir. Bu amaçla, sistem Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'ne derin deniz yatağında madencilik faaliyetlerinin yürütülmesi için gerekli olan her türlü kural, düzenleme ve prosedürü kabul etme konusunda geniş yetkiler vermektedir.⁷¹

BMDHS derin deniz yatağı madencilik sistemi, derin deniz yatağının maden kaynaklarının insanlığın ortak mirasını oluşturduğu ilkesiyle desteklenmektedir.⁷² Hiçbir devlet veya kuruluş tek taraflı olarak derin deniz

⁶⁷ Agreement Relating to the Implementation of Part XI of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 (adopted 28 July 1994, entered into force provisionally 16 November 1994 and definitively 28 July 1996) 1836 UNTS 3.

⁶⁸ Edward Brown, Sea-bed Energy and Minerals: the International Legal Regime Vol 2 (Leiden: Martinus Nijhoff, 2001) 2.

⁶⁹ BMDHS metninin 1982'de kabul edilmesi ile 1994 Anlaşmasının imzalanması arasındaki dönemde meydana gelen siyasi ve ekonomik değişikliklere dikkat çeken 1994 Anlaşmasının Önsözü, uluslararası toplumda pazar odaklı yaklaşımlara doğru kaymayı da içermektedir.

⁷⁰ 1994 Anlaşması, madde 2(1).

⁷¹ James Harrison, Making the Law of the Sea (Cambridge: Cambridge University Press, 2011), 122.

⁷² BMDHS, 136. madde. BMDHS 311(6) kapsamında derin deniz yatağı kaynaklarının insanlığın ortak mirasını oluşturduğu ilkesi değişikliğe karşı korunmaktadır. Ali İbrahim

yatağı maden kaynakları üzerinde egemenlik iddiasında bulunamaz.⁷³ Derin deniz yatağında gerçekleştirilen derin deniz yatağı madenciliği, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin gözetimi ve izniyle, yalnızca tüm insanlığın yararı için yapılmalıdır.⁷⁴ Bu amaçla, derin deniz yatağı madencilik sistemi geliştirmekte olan devletlerin çıkarlarını dikkate almalı ve etkin katılımlarını teşvik etmelidir.⁷⁵ Bunun bir yönü, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin derin deniz yatağından elde edilen mali ve diğer ekonomik faydaların adil paylaşımını garanti edecek mekanizmalar geliştirmesi gerektiğidir.⁷⁶ Derin deniz yatağı rejiminin bir diğer önemli unsuru da deniz ortamının korunmasıdır.⁷⁷

Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi derin deniz yatağı madencilik faaliyetleri üzerinde düzenleyici kontrol sağlayarak, derin deniz yatağının koruyucusu olarak kilit bir rol oynamaktadır.⁷⁸ Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi üç ana organdan oluşmaktadır. Bu organlar; tüm taraf devletlerin temsil edildiği meclis, meclis tarafından seçilen ve Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin yürütme organını oluşturan 36 üyeli konsey ve Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin idaresinden sorumlu olan sekretarya.⁷⁹ Hukuki açıdan önemli olarak, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'ne bağlı konseyin bir organı olan Hukuk ve Teknik Komisyondur.⁸⁰

Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi Maden Düzenlemesi'nin geliştirilmesi yoluyla, derin deniz yatağı madencilik rejimini aşamalı olarak

Akkutay, "Uluslararası Hukuk Bakımından Derin Deniz Yatağında Yer Alan Kaynakların Araştırılması, Keşfi ve İşletilmesi," Ankara Barosu Dergisi 2, no. 1 (Mart 2016): 161.

⁷³ BMDHS, madde 137(1).

⁷⁴ BMDHS, madde 140(1).

⁷⁵ BMDHS, madde 148, 152(2).

⁷⁶ BMDHS, madde 140(2).

⁷⁷ Catherine Redgwell, "From Permission to Prohibition: The 1982 Convention on the Law of the Sea and Protection of the Marine Environment," in *The Law of the Sea: Progress and Prospects*, ed. David Freestone, Richard Barnes, David Ong (New York: Oxford University Press, 2006), 180.

⁷⁸ BMDHS, madde 137(2).

⁷⁹ BMDHS, madde 158(1), 159–162, 166. Konu hakkında ayrıntılı bir çalışma için: Sezercan Bektaş, *Uluslararası Deniz Yatağının İşletilmesi ve Deniz Yatağı Uluslararası Otoritesi* (İstanbul: Legem Yayıncılık, 2015), 152.

⁸⁰ BMDHS, madde 163. Konsey, Hukuk ve Teknik Komisyon üyelerini hukuki ve teknik uzmanlık da dahil olmak üzere derin deniz yatağı madenciliği ile ilgili niteliklerine göre seçmektedir.

genişletmekle görevlendirilmiştir.⁸¹ Şimdiye kadar Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi, bazı çevresel tavsiyelerle birlikte üç tür mineral yani polimetallik nodüller, polimetallik sülfidler ve kobalt bakımından zengin ferromanganez kabuklar⁸² için arama faaliyetlerini ilgilendiren üç yönetmelik seti kabul etmiştir.⁸³

Artan beklenti seviyelerine rağmen, derin deniz yatağı madenciliğinin ticarileştirilmesi özellikle hukuki açıdan temel engellerle karşı karşıyadır. Temel zorluklardan biri, derin deniz yatağı madenciliği operasyonlarının tüm yaşam döngüsünü yönetecek uygun bir düzenleyici sistemin tamamlanması olacaktır. Bu zorluğun önemli bir yönü, derin deniz yatağı çıkarımının yarattığı anlaşılabilir çevresel kaygıları dikkate alan bir işletme rejimi geliştirme ihtiyacıdır.⁸⁴ Derin deniz yatağı madenciliği, birçok sivil toplum kuruluşunun da aralarında bulunduğu bir dizi aktörün önemli muhalefetiyle karşı karşıyadır. Örneğin, aralarında Oxfam Australia ve Mining Watch Canada'nın da bulunduğu sivil toplum kuruluşları ve ilgili bireylerden oluşan Derin Deniz Madenciliği Kampanyası, hem uluslararası hem de ulusal sulardaki tüm derin deniz yatağı madenciliğinin moratoryuma tabi tutulması çağrısında bulunmaktadır.⁸⁵ Greenpeace de derin deniz dibindeki hassas ve keşfedilmemiş ekosistemlere ilişkin endişelerini gerekçe göstererek, derin deniz dibi madenlerinin sömürülmesine yönelik ilerlemeyi kınamaktadır.⁸⁶

⁸¹ BMDHS, madde 170.

⁸² ISA, Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules in the Area (adopted 13 July 2000) ISBA/6/A/18 (updated 25 July 2013) ISBA/19/C/17 ("Nodules Regulations"); ISA, Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Sulphides in the Area (adopted 7 May 2010) ISBA/16/A/12/Rev.1 ("Sulphides Regulations"); ISA, Regulations on Prospecting and Exploration for Cobalt-Rich Ferromanganese Crusts in the Area (adopted 27 July 2012) ISBA/ 18/A/11 ("Cobalt Regulations").

⁸³ ISA LTC "Recommendations for the Guidance of Contractors for the Assessment of the Possible Environmental Impacts arising from Exploration for Marine Minerals in the Area" (1 March 2013) ISBA/19/LTC/8.

⁸⁴ Rahul Sharma, "Environmental Issues of Deep-Sea Mining," *Procedia Earth and Planetary Science* 11, no. 1 (June 2015): 204.

⁸⁵ Deep Sea Mining Campaign, "Science Based Advocacy," Erişim tarihi Mart 01, 2025, <https://dsm-campaign.org/home/>.

⁸⁶ Greenpeace International, "Deep Sea Mining," Erişim tarihi Mart 01, 2025, <https://www.greenpeace.org/usa/issues/deep-sea-mining/>. Greenpeace, 70'in üzerinde diğer STK ile birlikte derin deniz ekosistemlerini korumayı ve muhafaza etmeyi amaçlayan bir şemsiye hareket olan Derin Deniz Koruma Koalisyonu'nun bir parçasıdır.

Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi Genel Sekreteri bunun endüstri için çok önemli bir sınav olduğunu kabul etmiş ve 2013 yılında bu zorluğun, mali bir çerçeve de dahil olmak üzere, ticari olarak uygulanabilir kıymetlendirmeye teşvik eden ve aynı zamanda insanlığa bir bütün olarak fayda sağlayan bir işletme rejimi geliştirmek olduğunu belirtmiştir.⁸⁷ Bu zorluğun bilincinde olan Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi, şu anda önümüzdeki işletme aşamasını düzenlemek için genişletilmiş bir Maden Düzenlemesi geliştirmektedir.⁸⁸ Maden kaynaklarının çıkarılması başladıktan sonra Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi, derin deniz yatağı kaynaklarından elde edilen mali ve diğer ekonomik faydaların yeniden dağıtımını denetleyecektir.⁸⁹

B. Derin Deniz Yatağı Madenleri için Ruhsatlandırma Süreci Keşif ve İşletme

Derin deniz yatağı madenlerini araştırmak veya işletmek isteyen kuruluşlar için ruhsatlandırma süreci, 1994 Anlaşması ile değiştirilen ve bugüne kadar Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin Madencilik Düzenlemesi ile daha da geliştirilen BMDHS sisteminde yer almaktadır. BMDHS'nin 153. maddesi ruhsatlandırma sisteminin temelini oluşturmaktadır. Madde 153 uyarınca, derin deniz yatağındaki faaliyetler ya BMDHS'ye taraf devletler ya da taraf devletlerin vatandaşlığına sahip olan veya bu devletler tarafından desteklendiğinde onlar veya onların vatandaşları tarafından etkin bir şekilde kontrol edilen devlet kuruluşları, gerçek veya tüzel kişiler tarafından gerçekleştirilebilir.⁹⁰ Bu vatandaşlık veya kontrol şartı, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin bugüne kadarki tüm arama yönetmeliklerinde bulunmaktadır.⁹¹ Bu doğrultuda, devlet dışı bir kuruluş derin deniz yatağı kaynaklarını araştırmak için ruhsat almak isterse, vatandaş

⁸⁷ Odunton NI, ISA Secretary-General "Statement to the Twenty-Third Meeting of the States Parties to the United Nations Convention on the Law of the Sea" (10 June 2013).

⁸⁸ Catherine Blanchard, Emily Jones, Michelle Taylor, "The Current Status of Deep-sea Mining Governance at the International Seabed Authority," Marine Policy 147, no. 1 (January 2023): 4.

⁸⁹ Kathy Brown, "The Draft Regulations on Exploitation of Mineral Resources in the Area A Work in Progress," in The United Nations Convention on the Law of the Sea, Part XI Regime and the International Seabed Authority: A Twenty-Five Year Journey, ed. Alfonso Herrera, Myron Nordquist (Leiden: Brill, 2022), 350.

⁹⁰ BMDHS, madde 153(2)(b).

⁹¹ Nodules Regulations, reg 9(b); Sulphides Regulations, reg 9(b); Cobalt Regulations, reg 9(b).

olduğu tüm devletlerden sponsorluk almalıdır ve eğer başka bir devlet veya vatandaşları etkin kontrol uyguluyorsa, o devletin de sponsorluğu gereklidir.⁹²

Taraf devletler ve uygun sponsorluğu sağlamış olan kuruluşlar, arama veya işletme faaliyetleri yürütmek için Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'ne başvuruda bulunabilirler. Başvurularını resmi bir yazılı çalışma planının Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından onaylanmasını talep ederek yaparlar.⁹³ Başvuruların onaylanmasından Konsey sorumludur ve bunu Hukuk ve Teknik Komisyon'un tavsiyesi üzerine yapabilir.⁹⁴ Başvuru onaylanıp imzalandıktan sonra, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi ile yüklenici arasında bir sözleşme şeklini alır.⁹⁵

Başlangıçta öngörüldüğü şekliyle BMDHS sisteminin önemli bir yönü paralel bir sistem olmasıydı.⁹⁶ Bu paralel sistem uyarınca, devletlerin ve devlet destekli kuruluşların, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin madencilik kolu olan Teşebbüs ile birlikte deniz yatağı kaynaklarını aramasına ve işletmesine izin verilecektir.⁹⁷ Bu süreci kolaylaştırmak için BMDHS bir saha bankacılığı sistemi içermektedir.⁹⁸ Bu yaklaşım uyarınca, bir yüklenicinin iş planı, iki madencilik faaliyetine izin verecek kadar büyük ve yeterli tahmini ticari değere sahip arama veya işletme için toplam bir alan belirlemeli ve alanı eşit tahmini ticari değere sahip iki parçaya bölen koordinatları göstermelidir.⁹⁹ Bu bilgilere dayanarak, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi sunulan alanın bir bölümünü ayrılmış alan olarak belirlemelidir.¹⁰⁰

Başlangıçta, ayrılmış alandaki madencilik faaliyetlerinin yalnızca Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından Teşebbüs aracılığıyla veya gelişmekte olan devletlerle ortaklaşa yürütülmesi öngörülmüştü.¹⁰¹ Ancak, BMDHS'nin yürürlüğe girmesini engelleyen en çetin sorunlardan birini

⁹² Responsibility and Obligations of States Sponsoring Persons and Entities with Respect to Activities in the Area (Advisory Opinion of 1 February 2011) ITLOS Reports 2011, 10, para 77. Devam eden atıflarda [SDC Advisory Opinion 2011] şeklinde belirtilecektir.

⁹³ BMDHS, madde 153(3), Ek III, madde 3.

⁹⁴ BMDHS, madde 153(3), 165(2)(b) ve Ek III, madde 6.

⁹⁵ BMDHS, madde 153(3) ve Ek III, madde 3(5).

⁹⁶ Myron Nordquist, United Nations Convention on the Law of the Sea 1982, Volume VI: A Commentary (Leiden: Martinus Nijhoff, 2021), 297.

⁹⁷ BMDHS, madde 153(2).

⁹⁸ Nordquist, United Nations Convention on the Law of the Sea 1982, Volume VI: A Commentary, 297.

⁹⁹ BMDHS, Ek III, madde 8.

¹⁰⁰ BMDHS, Ek III, madde 8.

¹⁰¹ BMDHS, Ek III, madde 8.

çözüme kavuşturmak amacıyla 1994 Anlaşması, Teşebbüs'ün rolünü süresiz olarak askıya almıştır.¹⁰² 1994'teki Anlaşma ile yapılan değişikliklere uygun olarak, belirli bir alanı Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'ne ayrılmış alan olarak tahsis eden devlet veya kuruluş, artık söz konusu ayrılmış alanın araştırılması ve işletilmesi için Teşebbüs ile bir ortak girişim anlaşmasını ilk reddetme hakkına sahiptir.¹⁰³ İlk ret hakkının kullanılmaması halinde, gelişmekte olan devletlerin ve özel aktörler de dahil olmak üzere onlar tarafından desteklenen kuruluşların ayrılmış alanı keşfetmek ve kullanmak için başvuruda bulunmaları yolu açıktır.¹⁰⁴

Derin deniz yatağı madenciliği faaliyetleri süresince, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi performansın izlenmesi, tesislerin denetlenmesi ve sözleşme şartlarına uyulmasının sağlanması da dahil olmak üzere, sözleşmenin uygulanmasını denetlemek için geniş yetkilere sahiptir.¹⁰⁵ Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin madencilik sürecindeki önemli rolü ile birlikte, devlet dışı kuruluşlar açısından, devlet sponsorluğu madencilik faaliyetlerinin ömrü boyunca ve sonrasında önemli bir mekanizma olmaya devam etmektedir.

Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin Deniz Yatağı Uyuşmazlıkları Dairesi 2011 tarihli Danışma Görüşünde sponsor devletin önemli rolüne değinmiştir.¹⁰⁶ Sponsorluğun temel amacı, yalnızca taraf devletleri bağlayan bir uluslararası hukuk anlaşması olan sözleşmede belirtilen yükümlülüklerle, iç hukuk sistemlerinin öznesi olan kuruluşlar tarafından uyulmasını sağlamaktır.¹⁰⁷ Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi ile yapılan sözleşme de bu amaca hizmet etmektedir. Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi ile yüklenici arasındaki sözleşmeye dayalı ilişki nedeniyle, yüklenici doğrudan sözleşmenin derin deniz yatağı madenciliği sistemine uymakla yükümlü hale gelmektedir.¹⁰⁸

¹⁰² Isabel Feichtner, "Mining for Humanity in the Deep Sea and Outer Space: The Role of Small States and International Law in the Extraterritorial Expansion of Extraction," *Leiden Journal of International Law* 32, no. 2 (February 2019): 261.

¹⁰³ 1994 Anlaşması, Ek-Bölüm 2(5).

¹⁰⁴ BMDHS, Ek III, madde 9(4).

¹⁰⁵ Joanna Dingwall, "The International Legal Regime Applicable to the Mineral Resources of the Deep Seabed," *European Yearbook of International Economic Law* 9, no.1 (2018): 280. BMDHS, madde 153(4)–(5), 157, 160, 162, 165; Ek III, madde 18.

¹⁰⁶ [SDC Advisory Opinion 2011], para 74.

¹⁰⁷ [SDC Advisory Opinion 2011], para 75.

¹⁰⁸ Markos Karavias, *Corporate Obligations under International Law* (Oxford: Oxford University Press, 2013), 124.

Sponsorluk ilişkisi sponsor olan devletin, sponsor olduğu kuruluşların faaliyetleri ile ilgili olarak devlet sorumluluğunu güvence altına almak için doğrudan bir yol sağlamaktadır. BMDHS'nin 139. maddesi uyarınca, taraf devletler, kendilerinin veya sponsor oldukları kuruluşların derin deniz yatağında yürüttükleri faaliyetlerin BMDHS'nin XI. bölümüne uygun olarak yürütülmesini sağlamakla yükümlüdürler. Taraf devletin bu sorumluluğu yerine getirmemesi durumunda, uluslararası hukuk çerçevesinde sorumluluğu doğacaktır. Taraf devlet, sponsorluğunu yaptığı bir kuruluşun neden olduğu zarardan, ancak taraf devletin sponsorluğunu yaptığı kuruluşun etkin uyumunu sağlamak için gerekli ve uygun tüm tedbirleri almış olması halinde sorumlu olmayacaktır.¹⁰⁹ Bu yükümlülüğün yerine getirilmesi için sponsor devletler açısından hukuk sistemleri dahilinde, sponsorluk ilişkisi şeklinde desteklenen bir yüklenicinin derin deniz yatağındaki faaliyetlerini sözleşme şartlarına ve sözleşme kapsamındaki yükümlülüklerine uygun olarak yürütmesini sağlama sorumluluğu bulunmaktadır. Bununla birlikte, sponsor olan bir devlet, sponsor olduğu bir yüklenicinin yükümlülüklerine uymamasından kaynaklanan zararlardan, söz konusu taraf devletin kendi hukuk sistemi çerçevesinde, kendi yargı yetkisi altındaki kişilerin uymasını sağlamak için makul ölçüde uygun olan kanun ve yönetmelikleri kabul etmiş ve idari tedbirleri almış olması halinde sorumlu olmayacaktır.¹¹⁰

Sponsor devletin uyumu sağlama yükümlülüğü, bu sonucu elde etmek için yeterli araçları kullanma, mümkün olan en iyi çabayı gösterme yükümlülüğüdür.¹¹¹ Uyumu sağlama yükümlülüğüne ek olarak, devlet sponsorları ihtiyat ilkesini benimsemek ve en iyi çevresel uygulamaları tercih etme görevleri de dahil olmak üzere doğrudan yükümlülüklerle tabidir.¹¹² Sonuç olarak, devlet sponsorluğu, sponsor olan devletlerin sponsor olunan kuruluşlarla ilgili olarak sağlam uyum tedbirleri benimsemelerini zorunlu kılma konusunda hayati bir işlev görmektedir.

¹⁰⁹ BMDHS, madde 139(2); BMDHS, madde 138, 153(4); ve Ek III, madde 4(4).

¹¹⁰ Alexander Proelss, "Liability Under Part XI UNCLOS (Deep Seabed Mining)," in *Corporate Liability for Transboundary Environmental Harm An International and Transnational Perspective*, ed. Peter Gailhofer, David Krebs, Alexander Proelss, Kirsten Schmalenbach, Roda Verheyen (Berlin: Springer, 2023), 569. BMDHS, Ek III, madde 4(4).

¹¹¹ [SDC Advisory Opinion 2011], para 110.

¹¹² [SDC Advisory Opinion 2011], para 122; David Freestone, "Responsibilities and Obligations of States Sponsoring Persons and Entities with Respect to Activities in the Area," *American Journal of International Law* 105, no. 4 (October 2011): 755.

Maden kaynaklarının çıkarılması başladıktan sonra Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi, derin deniz yatağı kaynaklarından elde edilen mali ve diğer ekonomik faydaların yeniden dağıtımını denetleyecektir. Madencilerin ödemesi gereken ücret ve telif hakkı seviyeleri ile işletme sözleşmelerinin süresi henüz belirlenmediğinden, derin deniz yatağı madenciligi girişimleri için finansman düzenlemelerini belirlemek isteyen yükleniciler için şu anda önemli bir belirsizlik söz konusudur. Bununla birlikte, mevcut rejimin yeni ortaya çıkan doğasına rağmen derin deniz yatağına katılım artmaktadır. Çeşitli devletler, devlet aktörleri ve özel kuruluşlar, derin deniz yatağı kaynaklarının çıkarılmasının sağladığı algılanan fırsatlardan yararlanmak için kendilerini konumlandırmaktadır.

C. Derin Deniz Yatağı Madencilik Faaliyetlerinin Mevcut Kapsamı

Derin deniz yatağında gerçekleştirilen madencilik faaliyetleri şu ana kadar keşif aşamasıyla sınırlı kalmıştır. Sektör uzmanları, dalgalanan metal fiyatları gibi faktörlerle birlikte maden çıkarma işleminin içerdiği yüksek maliyetler ışığında derin deniz yatağı madencilğine yönelik beklentiler konusunda temkinli davranmaktadır.¹¹³ Bununla birlikte, yükleniciler tarafından derin deniz yatağına önemli yatırımlar yapılmıştır ve gelecekte sektörün ticarileşebileceğine dair işaretler bulunmaktadır.¹¹⁴

Günümüzde Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi, düzenlemeye tabi üç maden türü olan nodüller, sülfidler ve kobalt kabukları ilgili olarak arama yapmak üzere toplam yirmi dokuz yüklenici ile madencilik sözleşmesi imzalamıştır. Bu rakamlar, son yıllarda yapılan başvuru ve imzalanan sözleşme sayısında kayda değer bir artış olduğunu göstermektedir. 2011 yılında sadece sekiz arama başvurusu onaylanmıştır. 2015 yılında ise bu rakam üç kattan fazla artmıştır. Bugüne kadar Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından kabul edilen derin deniz yatağı ruhsatları arasında en yaygın olarak verilenler, polimetalik nodüllerin aranmasına yönelik ruhsatlar

¹¹³ Rahul Sharma, “Deep-Sea Mining: Economic, Technical, Technological, and Environmental Considerations for Sustainable Development,” *Marine Technology Society Journal* 45, no. 5 (2011): 31.

¹¹⁴ Suzanne Goldenberg, “Marine Mining: Underwater Gold Rush Sparks Fears of Ocean Catastrophe,” *Erişim tarihi Mart 01, 2025*, <https://www.theguardian.com/environment/2014/mar/02/underwater-gold-rush-marine-mining-fears-ocean-threat>.

olmuştur. Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi bu tür on yedi ruhsatı onaylamıştır. Nodül ruhsatlarının biri hariç hepsi Clarion-Clipperton Kırılma Bölgesi'ndeki deniz yatağı alanlarıyla ilgilidir. Kalan nodül ruhsatı Orta Hint Okyanusu Havzası'ndaki bir alanla ilgilidir.¹¹⁵

Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi sülfür aramaları için yedi ruhsat vermiştir. Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin verdiği yedi sülfür ruhsatından dördü Hint Okyanusu'ndaki alanlarla ilgilidir. Kalan üç ruhsat ise Atlantik Okyanusu'nun tabanındaki Orta Atlantik Sırtı'ndaki alanlarla ilgilidir. Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi kobalt kabuklarının araştırılması için beş ruhsat vermiştir. Bu ruhsatlardan dördü Batı Pasifik Okyanusu'ndaki alanlarla ilgilidir. Beşinci ruhsat ise Güney Atlantik Okyanusu'nda bulunan Rio Grande Rise'daki bir alanla ilgilidir. Bölgede devletler, devlet teşebbüsleri ve özel aktörler de dahil olmak üzere çeşitli aktörler arama faaliyetleri yürütmektedir. Şu anda mevcut 29 sözleşme aşağıdaki aktörler tarafından yürütülmektedir: 1 uluslararası devlet konsorsiyumu (nodül aramak için),¹¹⁶ 4 devlet (nodül, sülfür ve kobalt kabuğu karışımı aramak için aralarında 8 sözleşme bulunmaktadır);¹¹⁷ 11 devlet teşebbüsü, devlet kurumu veya devlet kontrolündeki şirket (nodül, sülfür veya kobalt kabuğu aramak için toplam 15 sözleşme bulunmaktadır);¹¹⁸ ve 4 özel şirket (nodül aramak için aralarında 5 sözleşme bulunmaktadır).¹¹⁹

Özel kurumsal yüklenicilerin dördü de Clarion-Clipperton Kırılma Bölgesi'nde polimetallik nodüller aramaktadır. Bunlardan ilki, Tonga kökenli Nautilus Minerals Inc. şirketinin yüzde yüz iştiraki olan Tonga Mining Offshore Limited şirkettir. Hissedarları Nautilus, MB Resources, Metalloinvest, Anglo American ve Teck Resources gibi çeşitli büyük doğal kaynak ve madencilik şirketlerini içermektedir. İkinci Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi kurumsal yüklenicisi Belçika kökenli olan G-Tec Sea

¹¹⁵ International Seabed Authority, "Exploration Areas," Erişim tarihi Mart 01, 2025, <https://www.isa.org.jm/maps/clarion-clipperton-fracture-zone/>.

¹¹⁶ Bu yüklenici InterOceanmetal Ortak Organizasyonu'dur (Bulgaristan, Küba, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Rusya ve Slovakya'dan oluşmaktadır).

¹¹⁷ Bu dört devlet Hindistan, Polonya, Rusya ve Güney Kore'dir.

¹¹⁸ Bu on bir kuruluş dokuz farklı menşeiye sahip olup, Çinli kuruluşlar dört, Fransız, Alman ve Japon kuruluşlar ikişer, Brezilya, Cook Adaları, Kiribati, Nauru ve Rusya tarafından kontrol edilen kuruluşlar ise birer sözleşmeye sahiptirler.

¹¹⁹ International Seabed Authority, "Exploration Contracts," Erişim tarihi Mart 01, 2025, <https://www.isa.org.jm/maps/clarion-clipperton-fracture-zone/>.

Minerals Resources NV'dir. Üçüncü olarak, Birleşik Krallık kökenli olan UK Seabed Resources Ltd (UKSRL), Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi ile iki sözleşmeye sahiptir. UKSRL, ABD'li savunma devi Lockheed Martin'in bir yan kuruluşudur. Son olarak, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi ile sözleşme imzalayan dördüncü özel şirket Ocean Mineral Singapore Pte Ltd (OMS) olmuştur. OMS Singapur kökenlidir ve sahibi dünyanın en büyük denizcilik gruplarından biri olan Keppel Corporation'dır. OMS'deki azınlık hisseleri UKSRL ve Singapurlu bir özel yatırım şirketi olan Lion City Capital Partners Pte Ltd'ye aittir.¹²⁰ Bu nedenle, derin deniz madenciliği çalışmalarındaki belirsizliklere ve risklere rağmen, özel yatırımcılar tarafından artan keşif faaliyetleri, sektörün gelecekte ticarileşmeye doğru ilerleyebileceğini göstermektedir.

III. SORUNLU KONULAR VE DEĞERLENDİRMELER

Derin deniz madenciliği faaliyetlerini yönetmek üzere uluslararası kuralların ve ulusal mevzuatın oluşturulmuş olması, derin deniz madenciliğine ilişkin hukuk sisteminin kusursuz ve nihai olduğu anlamına gelmemektedir. Üçüncü bölümde, derin deniz madenciliğine ilişkin çeşitli hukuk sistemleri ilgili bir dizi sorunlu konu ve ilgili hususlar tartışılmaktadır. Öncelikle, şeffaflık ve halkın katılımına ilişkin hükümlerin sayısız hukuki metinde ne ölçüde yer aldığı ve bunun yeterli olup olmadığı değerlendirilecektir. İkinci olarak, derin deniz yatağı için geçerli olan derin deniz madenciliği sisteminin kıta sahanlığındaki aynı faaliyetleri düzenleyen sistemle iyi bir şekilde uyumlu olup olmadığı incelenecektir. Üçüncü olarak, BMDHS'nin derin deniz yatağındaki derin deniz madenciliği faaliyetlerinin düzenlenmesi ve kıta sahanlığının sınırlarının çizilmesi açısından belirleyici rolü göz önünde bulundurulduğunda, taraf olmayan devletlerin statüsünün ve seçeneklerinin

¹²⁰ ISA Council, 'Decision of the Council Relating to a Request for Approval of a Plan of Work for Exploration for Polymetallic Nodules Submitted by Tonga Offshore Mining Limited' (19 July 2011) ISBA/17/C/15; ISA Council, 'Decision of the Council of the International Seabed Authority Relating to a Request for Approval of a Plan of Work for Exploration for Polymetallic Nodules Submitted by G-TEC Sea Mineral Resources NV' (26 July 2012) ISBA/18/C/28; ISA Council, 'Decision of the Council of the International Seabed Authority Relating to a Request for Approval of a Plan of Work for Exploration for Polymetallic Nodules Submitted by UK Seabed Resources Ltd' (26 July 2012) ISBA/18/C/27; ISA Council, 'Decision of the Council Relating to an Application for the Approval of a Plan of Work for Exploration for Polymetallic Nodules Submitted by Ocean Mineral Singapore Pte Ltd' (21 July 2014) ISBA/20/C/27.

analiz edilmesi önemlidir. Son olarak, sponsor devletlerin derin deniz yatağındaki derin deniz madenciliği bağlamındaki katılımı göz önüne alındığında, forum shopping (yargılamada en lehe kararı verebilecek olan yetkili mahkeme seçimi) olasılığı değerlendirilecektir.

A. Şeffaflık ve Kamuoyu Katılımı

Uluslararası derin deniz yatağı sistemi bağlamında tartışılması gereken önemli bir konu da şeffaflık ve halkın katılımıyla ilgilidir. Arama yönetmeliklerinin aksine,¹²¹ mevcut Taslak İşletme Yönetmelikleri iş planı, sözleşme ve işletme faaliyetlerine ilişkin her türlü veri ve bilginin, kapsamlı bir şekilde listelenen gizli bilgi kategorilerinden birine girmediği sürece kamuya açık olduğu varsayımını içermektedir. Ancak bu bilgiler deniz çevresinin korunması ve muhafaza edilmesine ilişkin bilgileri içeremez.¹²²

Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi veri yönetimi stratejisini etkin bir şekilde uygulamak amacıyla, derin deniz yatağındaki arama faaliyetlerinden elde edilen çevresel verileri ve biyolojik çeşitlilik bilgilerini toplayan çevrimiçi ve herkesin erişimine açık bir veri tabanı olan Deep-Data'yı hayata geçirmiştir. Deep-Data ile belirli şablonların uygulamaya konulması yoluyla sözleşmelerin ve yıllık raporların içeriğine ilişkin daha fazla bilginin yaygınlaştırılması için çaba sarf edilmektedir.¹²³

Taslak İşletme Yönetmelikleri çevre planlarının Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi internet sitesinde yayınlanmasını sağlamaktadır. Başvuru sahibine sunulan, Hukuk ve Teknik Komisyon tarafından da dikkate alınacak şekilde paydaşların¹²⁴ da yorumlarını içeren bir kamu istişare prosedürü, arama faaliyetleri için yapılan bir başvurunun incelenmesinin zorunlu bir parçası olarak yer almaktadır.¹²⁵ Böylelikle genel kamuoyu, yönetmeliklerin

¹²¹ Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules in the Area (22 July 2013) ISA Doc ISBA/19/C/17 Exploration Regulations PMN, Article 36.

¹²² Draft Regulations on Exploitation of Mineral Resources in the Area (25 March 2019) ISA Doc ISBA/25/C/WP.1 Draft Exploitation Regulations, Article 89.

¹²³ International Seabed Authority, "DeepData," Erişim tarihi Mart 01, 2025, <https://data.isa.org.jm/isa/map/>.

¹²⁴ Paydaş geniş anlamda, derin deniz yatağında bir çalışma planı kapsamında önerilen ya da mevcut işletme faaliyetlerinde herhangi bir çıkarı olan veya bunlardan etkilenebilecek olan, ilgili bilgi, uzmanlığa sahip olan gerçek ya da tüzel kişi veyahut da kişiler birliği olarak tanımlanır. (Draft Exploitation Regulations, Schedule 1).

¹²⁵ Draft Exploitation Regulations, Article 11.

ve ilgili araçların geliştirilmesine dahil edilmektedir. Ancak bu olumlu gelişmelere rağmen, bazı zayıflıklar ve eksiklikler de göze çarpmaktadır.¹²⁶ Örneğin, derin deniz yatağında maden arama ve araştırmaya ilişkin mevcut yönetmeliklerin herhangi bir kamu istişare prosedürü içermemesi ve iyileştirilmiş Taslak İşletme Yönetmelikleri'nde üçüncü taraf paydaşların gücünün oldukça sınırlı kalması talihsiz bir durumdur.

Şeffaflığın artan etkisi, üçüncü taraf paydaşların usulsüzlükler ortaya çıkartığında şikâyetle bulunamaması nedeniyle kısıtlanmaktadır. Başvuruların incelenmesine dahil edilen kamu istişare prosedürünün, Hukuk ve Teknik Komisyon'un üçüncü taraf yorumlarını uygun şekilde değerlendireceğine dair hiçbir garanti sunmaması ile beraber Hukuk ve Teknik Komisyon'un çalışma planının onaylanmaması gerektiği yönündeki tavsiyesinin, Konsey tarafından göz ardı edilebilmesi nedeniyle şeffaflık kısıtlanmaktadır.¹²⁷ Ayrıca, Konsey'in bir çalışma planını onaylayıp onaylamama kararına üçüncü taraflarca itiraz edilememesi de dikkat çekicidir. Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin Deniz Yatağı Uyuşmazlıkları Dairesi'nin, bu faaliyetlerle doğrudan ilgisi olmayan bir gerçek veya tüzel kişi tarafından mahkemeye getirilen arama veya işletme faaliyetlerine ilişkin davalara bakma yetkisi yoktur. Bu durum, çevre örgütlerinin derin deniz yatağındaki muhtemel zararlı faaliyetlerin onaylanmasına uluslararası bir yargıç önünde itiraz edemeyecekleri anlamına gelmektedir.¹²⁸

Derin deniz yatağında arama ve işletme faaliyetleri yürüten devlet dışı aktörler açısından sponsorluk belgesi gerekliliği dikkate alındığında,¹²⁹ sponsor devletin idare hukuku muhtemelen üçüncü tarafların bu hükümet kararına karşı itirazda bulunmasına imkân tanımaktadır ancak bu süreç genellikle karmaşık ve zaman alıcı olacaktır. Sponsorluk belgesinin iptal edilmesi durumunda, yüklenici Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi sözleşmesinin feshedilmesini önlemek için verilen süre içerisinde yeni bir sponsor devlet arayışına girebilir.¹³⁰ Ulusal düzeyde böyle bir idari itiraz

¹²⁶ Klaas Willaert, "Public Participation in the Context of Deep Sea Mining: Luxury or Legal Obligation?," *Ocean & Coastal Management* 198, no. 1 (December 2020): 4.

¹²⁷ Draft Exploitation Regulations, madde 16; Implementation Agreement 1994, Annex Section 3(11).

¹²⁸ BMDHS, madde 187.

¹²⁹ BMDHS, madde 153(2)(b).

¹³⁰ Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules in the Area (22 July 2013) ISA Doc ISBA/19/C/17 Exploration Regulations PMN, madde 29; Draft Exploitation Regulations, madde 21.

seçeneği, üye devletler veya Teşebbüs tarafından yapılan başvurularda bulunmayacaktır çünkü bu durumlarda sponsorluk belgesi gerekmemektedir.

Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından çıkarılan spesifik kural ve tedbirleri aşan daha genel nitelikteki bir başka sorun da, geniş çalışma alanı ile eylem ve tavsiyelerinin belirleyici niteliği¹³¹ göz önüne alındığında, genellikle fiili karar alma organı olarak görülen Hukuk ve Teknik Komisyon'un işleyişindeki şeffaflık eksikliğidir.¹³² Hukuk ve Teknik Komisyon'un toplantıları normalde gizli yapılır. Açık toplantılar ve gözlemcilerin katılımı kuralın nadir istisnalarıdır.¹³³ Bu organın önemli sorumlulukları göz önünde bulundurulduğunda, özellikle de uzman komitenin artan siyasallaşması popüler bir tartışma konusu haline gelmişken, yeterli inceleme veya gözetimin yapılması uygun görünmektedir.¹³⁴ Konsey ile Hukuk ve Teknik Komisyon arasında giderek artan bir diyalog söz konusudur. Komisyon'un geçmiş yıllardaki çalışmaları,¹³⁵ farklı görüşlerin kayıt altına alınmaması, Konsey'e sunulan raporlardaki teknik ayrıntı ve nüanslar eleştirilmiştir.

Şeffaflık ve halkın katılımına ilişkin tartışılan konularla ilgili tek olumlu yön, olası çözümlerin mantıklı ve anlaşılır olmasıdır. Örneğin, mevcut Taslak İşletme Yönetmelikleri'nde yer alan kamu istişare sürecinin arama yönetmeliklerinde de yer alması gerektiği açıktır, zira arama faaliyetleriyle ilişkili önemli çevresel zarar riskleri de bulunmaktadır. Ayrıca, Taslak İşletme Yönetmeliği ve Deep-Data tarafından sağlanan artırılmış şeffaflık, sorunlu bilgilerle karşılaşıldığında görüş ve itirazların sunulması için açık prosedürlerle tamamlanmalıdır çünkü paydaşların bu konuda harekete geçme seçenekleri olmadığında daha fazla açıklık sağlanmalıdır. Üçüncü tarafların

¹³¹ BMDHS, madde 165(2).

¹³² International Seabed Authority Secretary-General, "Periodic Review of the International Regime of the Area Pursuant to Article 154 of the United Nations Convention on the Law of the Sea - Interim Report," Erişim tarihi Mart 01, 2025, <https://digitallibrary.un.org/record/796901>.

¹³³ International Seabed Authority, "Rules of Procedure of the Legal and Technical Commission," Erişim tarihi Mart 01, 2025, <https://www.isa.org.jm/organs/the-legal-and-technical-commission/>. Kural 6.

¹³⁴ Klaas Willaert, "Institutional Troubles within the ISA: the Growing Politicization of the LTC," *The Journal of International Maritime Law* 26, no. 1 (2020): 72.

¹³⁵ Decision of the Council of the International Seabed Authority relating to the reports of the Chair of the Legal and Technical Commission (23 July 2018) ISA Doc ISBA/24/C/22.

yorum ve şikâyetle bulunma hakkı bir başvurunun incelenmesi süreciyle sınırlı kalmamalı ve izleme sürecinin önemli bir unsuru olarak derin deniz madenciliği faaliyetlerinin yürütülmesi sırasında da sağlanmalıdır.

Derin deniz madenciliği faaliyetlerine karşı geçerli argümanlar göz ardı edilebileceğinden, halkın katılımının tek başına yeterli olmadığı görülmektedir. Bu nedenle, üçüncü taraf paydaşlara yönelik bir itiraz seçeneğinin sadece belirli koşullarda da olsa oluşturulması gerektiği ileri sürülebilir.¹³⁶ Bu önerilerden bağımsız olarak, Hukuk ve Teknik Komisyon'un işleyişine daha fazla şeffaflık kazandırılması her halükarda bir öncelik olarak görülmelidir. Kuralların açık toplantılar lehine değiştirilmesi ve sadece yüklenicilere ait gizli veya hassas bilgilerin tartışıldığı durumlarda kapalı toplantılara geçilmesi suretiyle, bu organın işleyişine yönelik gerekli güven yeniden tesis edilebilir.

Şeffaflık ve halkın katılımına ilişkin bu konuları tartışırken, hukuk sisteminin ve son gelişmelerin farkında olmak önemlidir. Önerilen değişiklikler sadece adil ve makul göründükleri için değil, aynı zamanda uluslararası hukukta giderek artan bir destek buldukları için de yapılmalıdır. Çevre sivil toplum kuruluşları ve ilgili vatandaşlar gibi üçüncü tarafların oynayacağı ufuk açıcı rol artık göz ardı edilemez. 1992 tarihli Rio Deklarasyonu'nun 10. ilkesinin ardından, usuli çevre hakları olarak adlandırılan hakların tanınmasının daha fazla şeffaflık ve hesap verebilirlik için mantıklı bir değişim görevi sağladığı genel kabul görmektedir.¹³⁷

Şeffaflık, halkın katılımı ve adalete erişim çeşitli içtihatlarda desteklenmekte¹³⁸ ve belirli bir andlaşmanın temellerini oluşturmaktadır. Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE) bağlamında kabul edilen 1998 tarihli Aarhus Sözleşmesi, çevresel konularla ilgili karar

¹³⁶ Üçüncü taraf paydaşlar için itiraz seçeneklerini değerlendirmek gerekirse; örneğin, üçüncü taraf paydaşların yorumlarının Hukuk ve Teknik Komisyon tarafından dikkate alınmaması veya Hukuk ve Teknik Komisyon'un müteakip olumsuz bir tavsiyesinin Konsey tarafından kabul edilmemesi hali düşünülebilir.

¹³⁷ Rio Declaration on Environment and Development (12 August 1992) UN Doc A/CONF.151/26/Annex Rio Declaration, Principle 10.

¹³⁸ ICJ (2015) *Certain Activities Carried Out by Nicaragua in the Border Area* (Costa Rica v. Nicaragua) and *Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River* (Nicaragua v. Costa Rica) – Judgment. ICJ Rep 2015:665; ICJ (2010) *Pulp Mills on the River Uruguay* (Argentina v. Uruguay) – Judgment. ICJ Rep 2010:14.

alma prosedürlerinde çevresel bilgiye erişimi, geniş halk katılımını ve etkili hukuki inceleme prosedürlerini zorunlu kılan üç yapıli bir yaklaşım kurmuştur.¹³⁹ Kuşkusuz, bu andlaşma tüm Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi üyesi devletler tarafından onaylanmamıştır. Ancak hükümlerin diğere bölgesel sözleşmelerde tekrarlanması nedeniyle,¹⁴⁰ içeriğı uluslararası hukuk kapsamında ortaya çıkan teamül hukuku yükümlölükleri olarak kabul edilmelidir.¹⁴¹

Derin deniz madenciliğı Aarhus Sözleşmesi'nde açıkça belirtilmemiştir, ancak kapsam dahilindedir. Aarhus Sözleşmesi doğrutusunda iç hukuka uygun olarak bir çevresel etki değeriendirme prosedürü kapsamında, halkın katılımını gerektiren faaliyetlere ilişkin kararların yanı sıra çevre üzerinde önemli bir etkisi olabilecek diğere faaliyetlere ilişkin kararlar için de inceleme prosedürleri gereklidir.¹⁴² Ayrıca taraf devletler çevre ile ilgili konularda, uluslararası örgütler bağlamında sözleşmenin ilkelerini teşvik etmekle yükümlüdür ve Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi de bu genel yükümlölüğün kapsamına girmektedir.¹⁴³ Bu mevcut durum dikkate alındığında uluslararası standartlara uygun olarak, derin deniz yatağındaki derin deniz madenciliğı faaliyetlerine ilişkin hukuk sistemi, daha fazla şeffaflık ve hesap verebilirlik için haklı talepler ışığında gözden geçirilmelidir. Çevre sivil toplum kuruluşları ulusal ve uluslararası inceleme organları nezdinde uygulanabilecek net katılım haklarının verilmesi artık zorunludur ve derin deniz yatağıının uluslararası çevresel yönetişiminin evriminde bir sonraki mantıksal adımı teşkil etmektedir. Derin deniz yatağıının ve doğal kaynaklarının insanlığın ortak mirası¹⁴⁴ olarak kabul edilen statüsü doğrutusunda, her insanın ilgili taraf olarak nitelendirilmesi gerektiğinden, üçüncü taraf paydaşlar için kapsamlı halk katılımı ve yeterli hukuki koruma sağlama ihtiyacı güçlenmektedir.

¹³⁹ Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters of 25 June 1998. UNTS 2161:447 Aarhus Convention.

¹⁴⁰ Stephen Stec, Jerzy Jendroska, "The Escazú Agreement and the Regional Approach to Rio Principle 10: Process, Innovation, and Shortcomings," Journal of Environmental Law 31, no. 3 (November 2019): 544.

¹⁴¹ Willaert, "Public Participation in the Context of Deep Sea Mining," 4.

¹⁴² Aarhus Convention, madde 6(1) ve 9(2), Ek I, §20.

¹⁴³ Aarhus Convention, madde 3(7).

¹⁴⁴ BMDHS, madde 136.

B. Çevresel Unsurlar

Tartışılması gereken ilk konu, deniz çevresinin korunması açısından derin deniz yatağı ve kıta sahanlığı rejimleri arasındaki uyumdur. Benzer derin deniz madenciliği faaliyetleri ulusal deniz yetki alanları içerisinde gelişmektedir ve iki rejim arasındaki belirgin uyumsuzluklar sorunlara ve endişelere neden olabilmektedir. Kıta sahanlığındaki arama ve işletme faaliyetlerinin kıyı devletlerinin ulusal hukukuna tabi olması çeşitli düzenleyici sistemlere yol açmaktadır. Bu ulusal yasaların yeterli çevresel standartlar ve koşullar içererek uluslararası toplumun derin deniz ekosistemlerini koruma çabalarını tamamlaması önemlidir. Deniz dibinde ve yakınında veya yukarıdaki su sütununda yaşayan çeşitli türler bu hukuki sınırları dikkate almayacaktır ve kendilerini bir veya diğer bölgeye hapsedmeyeceklerdir. Kıyı devletinin kıta sahanlığındaki faaliyetlerinin sınır ötesi çevresel etkileri bulunmaktadır. Bu nedenle, ulusal yargı yetkisi dahilindeki derin deniz madenciliği faaliyetlerinin hukuki boşluklardan kaçınarak yeterli şekilde düzenlenmesi ve denetlenmesi çok önemlidir.

İlgili ulusal hukuka kapsamlı bir genel bakış ve analiz sunmak mümkün olmasa da, vaka çalışmaları, küresel ilgi ve gözetim eksikliğine rağmen ulusal derin deniz madenciliği mevzuatına güvenilmemesi gerektiğini göstermiştir. Örneğin, deniz dibindeki maden yatakları açısından oldukça zengin bir bölgede yer alan ve derin deniz madenciliği yapma konusundaki isteklerini açıkça ifade eden Cook Adaları,¹⁴⁵ uluslararası hukuk sistemine kıyasla özenli ve çevreye duyarlı derin deniz madenciliği konusunda daha fazla garanti sunan yeni yasaları¹⁴⁶ kabul etmiştir.¹⁴⁷ Araştırma, arama, işletme gibi tüm farklı aşamalarda ve bölgeleme, başvuru prosedürü, değerlendirme kriterleri, çevresel koşullar, süre, genel kurallar, yükümlülükler, raporlama, uygulama yönleri açısından bölgedeki derin deniz yatağı rejimi ile Cook Adaları'nın kıta sahanlığındaki maden kaynaklarının araştırılması ve işletilmesini düzenleyen

¹⁴⁵ Decision of the Council relating to an application for the approval of a plan of work for exploration for polymetallic nodules submitted by the Cook Islands Investment Corporation (21 July 2014) ISA Doc ISBA/20/C/29.

¹⁴⁶ Cook Islands, "Seabed Minerals Act 2019," Erişim tarihi Mart 01, 2025, https://parliament.gov.ck/wp-content/uploads/2020/02/Seabed-Minerals-Act-2019-No.-5-1.pdf?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=seabed-minerals-act-2019-no-5.

¹⁴⁷ Klaas Willaert, "Seabed Mining within National Jurisdiction: An Assessment of the Relevant Legislation of the Cook Islands," Coastal Management 49, no. 4 (June 2021): 429.

yasaları arasında benzer bir katılık ve farkındalık düzeyine işaret eden açık paralellikler kurulabilir.

Tek bir ülkenin ulusal mevzuatı, kıta sahanlığında derin deniz madenciliği çıkarları olan çok sayıda kıyı devletinin yasalarının geniş kapsamını yansıtmayacaktır.¹⁴⁸ Bu yasaların yakın zamanda yürürlüğe girmesi, gerçek değerlerinin ve etkilerinin değerlendirilmesini kolaylaştırmasa da, çoğu kıyı devletinin maden kaynaklarının araştırılması ve işletilmesini düzenleyen yeterli yasaların önemini farkında olduğunu göstermektedir. Bu doğrultuda, ulusal yargı yetkisi dahilindeki deniz dibi maden faaliyetlerine ilişkin sağlam ulusal mevzuatın kesinlikle mümkün olduğu varsayılabilir.

Derin deniz yatağını düzenleyen uluslararası hukuk sistemi ile kıta sahanlığındaki deniz dibi maden faaliyetlerine ilişkin ulusal mevzuat arasında ve kıyı devletlerinin ilgili ulusal yasaları arasında açık farklılıklar ve ince nüanslar kaçınılmaz olsa da, etkili bir yasal güvence olduğunu belirtmek önemlidir. BMDHS deniz çevresini koruma ve muhafaza etme yükümlülüğü içermektedir¹⁴⁹ ve kabul edilen kanun ile tedbirlerin, diğerlerinin yanı sıra BMDHS, Uygulama Anlaşması ve Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından yayınlanan yönetmelikler, standartlar ve kılavuzlarda yer alan uluslararası kurallar ve standartlardan daha az etkili olmamasını şart koşmaktadır. Bu durumda, BMDHS en azından teoride standart altı ulusal derin deniz madenciliği mevzuatını engellemektedir.¹⁵⁰ Buna rağmen ulusal mevzuatın uygulanabilir olup olmadığını objektif olarak değerlendirmenin zor olduğu kabul edilebilir. Bir kıyı devletinin mevzuatı, herhangi bir konuda uluslararası kurallar kadar etkilidir. Bu hüküm, deniz çevresinin belirli bir düzeyde korunmasını zorunlu kılarak, ulusal derin denizler madencilik yasaları için yeterli bir yasal eşik oluşturmaktadır.¹⁵¹

¹⁴⁸ Marie Bourrel, "Protection and Preservation of the Marine Environment from Seabed Mining Activities on the Continental Shelf: Perspectives from the Pacific Islands Region," in Research Handbook on International Marine Environmental Law, ed. Rosemary Rayfuse (Cheltenham: Elgar Publishing, 2015), 208.

¹⁴⁹ BMDHS, madde 192–193.

¹⁵⁰ BMDHS, madde 208(3).

¹⁵¹ Bazı hükümlerin lafzı dikkate alındığında örneğin, BMDHS madde 194(1)'deki "kapasitelerine uygun olarak", devletlere yüklenen bu çevresel yükümlülüklerden bazılarının sonuç yükümlülüklerinden ziyade araç yükümlülükleri olarak değerlendirilmesi

Kıta sahanlığı, derin deniz yatağı gibi esasen yapay hukuki sınırların, aslında farklı taraflardaki aynı faaliyetlerle ilgili olduğu gerçeği doğrultusunda, hukuki düzenlemeler arasında uyumun arttırılması son derece arzu edilir bir durumdur. BMDHS deniz çevresinin korunmasına ilişkin kuralların formüle edilmesi ve detaylandırılmasının yanı sıra,¹⁵² bu kurallar için uygun bilimsel kriterlerin oluşturulmasında küresel ve bölgesel iş birliği yükümlülüğünü içererek¹⁵³, deniz çevresini korumak ve muhafaza etmek için tedbirler alırken, devletlerin bu amaca yönelik katkıda bulunmalarını ve politikalarını uyumlaştırmak için çaba göstermelerini sağlamaktadır.¹⁵⁴ Daha fazla yeknesaklık arayışı, kurallar ve standartların her iki yönde de benzerlerini şekillendirdiği karşılıklı bir süreç olabilir ancak uluslararası hukuk sisteminin geliştirilmesinin büyük miktarda zaman ve uzmanlık gerektirdiği ve en fazla incelemeye ve dünya çapında istişareye tabi olduğu dikkate alındığında, derin deniz yatağını yöneten uluslararası rejimin genel ilkelerinin ve genel yaklaşımının derin deniz madenciliği düzenlemesi açısından ana kriter olarak görülmesi gerektiği söylenebilir.¹⁵⁵

İdeal olarak, uluslararası derin deniz yatağı rejiminin temel ilkeleri ve koşulları, yeterli derin deniz madenciliği mevzuatına yönelik ulusal süreçlere rehberlik etmelidir. Ulusal deneyimler ve hükümler ise Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi yönetmelikleri, standartları ve kılavuz ilkelerinde bazı düzenlemelere ilham kaynağı olabilir.¹⁵⁶ Mutlak değerlere ulaşmak, tekdüzelik gerçekçi bir hedef olmayabilir ancak Pasifik ada devletleri derin deniz madenciliği faaliyetleri için bölgesel bir hukuk sistemi geliştirmiştir.¹⁵⁷ Böylelikle ileri düzeyde uyumlaştırmanın ulaşılabilir olduğunu kesinlikle göstermişlerdir.

gerektiği iddia edilebilir. Anglosakson hukuku kavramları olan araç ve sonuç yükümlülüğünü tanımlamak gerekirse; bir sonuç yükümlülüğünün borçlusu, vaat edilen sonucu sağlamakla yükümlüdür. Bir araç yükümlülüğünün borçlusu, hizmetinin ifasına aynı durumda bulunan aynı nitelikteki makul bir kişinin basiret ve gayretini getirmekle yükümlüdür.

¹⁵² BMDHS, madde 197.

¹⁵³ BMDHS, madde 201.

¹⁵⁴ BMDHS, madde 194(1) ve 208(4).

¹⁵⁵ BMDHS, madde 208(3).

¹⁵⁶ Willaert, "Seabed Mining within National Jurisdiction," 415.

¹⁵⁷ Edwin Egede, "The Area: Common Heritage of Mankind, Sponsoring States of Convenience and Developing States," in Sustainable Ocean Resource Governance, ed. Markus Kotzur, Nele Matz-Lück, Alexander Proelss, Roda Verheyen, Joachim Sanden (Leiden: Brill, 2018), 165.

C. Mali Yöner

Derin deniz yatağı ve kıta sahanlığı rejimleri arasındaki uyumu tartışırken vurgulanması gereken ikinci bir husus da mali çözümdür. Genişletilmiş kıta sahanlığındaki derin deniz madenciliği faaliyetleri için kıyı devletlerine bir katkı mekanizması uygulanmaktadır.¹⁵⁸ Bu katkı sisteminin derin deniz yatağındaki muadilinin mantıksal bir uzantısı olarak hizmet ettiği göz önüne alındığında, şu anda Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından değerlendirilen modellerle ne ölçüde ilişkili olduğunu değerlendirmek yerinde olacaktır.¹⁵⁹ Her iki ödeme rejimi de zorunlu olarak Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'ni ilk alıcı ve elde edilen gelirin bir bütün olarak insanlığın yararına dağıtıcısı olarak içerecektir ancak Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi ödeme modelinin nasıl tasarlanacağı henüz belli değildir.¹⁶⁰

Mevcut Taslak İşletme Yönetmeliği ücretlerin nasıl ve ne zaman ödeneceğini, bir hata durumunda ne olacağını,¹⁶¹ hangi bilgilerin sunulması gerektiğini, defter ve kayıtların nasıl tutulacağını, denetlenebileceğini,¹⁶² usulsüzlük durumunda hangi düzeltmelerin yapılabileceğini,¹⁶³ hangi cezaların uygulanabileceğini,¹⁶⁴ ödeme sisteminin ve geçerli oranların nasıl revize edilebileceğini,¹⁶⁵ mali şeffaflığın nasıl sağlanacağını belirlemektedir.¹⁶⁶ Bununla birlikte, ödeme sisteminin ve uygulanacak oranların, şimdilik sadece gösterge niteliğinde bir içeriğe sahip olan Taslak İşletme Yönetmelikleri'nin ekinde detaylandırılması gerekmektedir.¹⁶⁷

¹⁵⁸ BMDHS, madde 82.

¹⁵⁹ Klaas Willaert, "Payment Regimes for the Exploitation of Mineral Resources in the International Seabed Area and on the Extended Continental Shelf: Deep Sea Mining at a Discount?," *China Oceans Law Review* 16, no. 4 (2020): 82.

¹⁶⁰ Klaas Willaert, "The Financial Aspects of Deep Sea Mining: Common Heritage of Mankind or First-Come-First-Served?," *The Journal of International Maritime Law* 25, no. 5 (2020): 394.

¹⁶¹ Draft Regulations on Exploitation of Mineral Resources in the Area (25 March 2019) ISA Doc ISBA/25/C/WP.1 Draft Exploitation Regulations, madde 66–70 ve 73.

¹⁶² Draft Exploitation Regulations, madde 71 ve 74.

¹⁶³ Draft Exploitation Regulations, madde 77.

¹⁶⁴ Draft Exploitation Regulations, madde 79.

¹⁶⁵ Draft Exploitation Regulations, madde 81.

¹⁶⁶ Draft Exploitation Regulations, madde 83.

¹⁶⁷ Draft Exploitation Regulations, Ek IV.

Derin deniz yatağındaki derin deniz madenciliği için uygun bir ödeme mekanizması geliştirmek üzere bir dizi kılavuz ilke belirlenmiştir. Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi için optimum gelir sağlanmalı, sistem yatırımları ve teknolojiyi çekmeli, yükleniciler için mali muamele eşitliği sağlanmalı, mekanizma hem Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi hem de yüklenici için adil olmalı, tarifeler kara madenciliği için geçerli olan tarifeler aralığında olmalı, sistem karmaşık olmamalı, büyük idari maliyetler getirmemeli ve yüklenicinin uyumluluğunu belirlemek için yeterli araçlar olmalıdır.¹⁶⁸

Hem BMDHS hem de 1994 Uygulama Anlaşması, ücretlerin çıkarılan maden kaynaklarının miktarına ve piyasa değerine göre ödendiği ad valorem rödovans sistemini veya yüklenicilerin elde ettikleri kârın belli bir yüzdesine katkıda bulunmalarını zorunlu kılan, kâr paylaşımı unsurlarını da içeren hibrid bir modeli tercih etmektedir.¹⁶⁹ Birden fazla modelin tasarlanması durumunda, yükleniciler geçerli rejimi serbestçe seçebilirler ve ödeme sistemi, oranları periyodik olarak revize edilebilir. Ancak herhangi bir değişiklik ayrımcı olmayan bir şekilde uygulanmalıdır ve yalnızca yüklenicinin seçimine bağlı olarak mevcut sözleşmelere dahil edilebilmelidir.¹⁷⁰ Uygun bir ödeme sistemi tasarlamaya yönelik mevcut çabalar, açık uçlu bir çalışma grubu¹⁷¹ aracılığıyla yürütülmektedir. Üye devletlerin, paydaşların çeşitli önerileri¹⁷² ile Massachusetts Institute of Technology (MIT) tarafından yürütülen araştırma üzerine inşa edilmektedir.¹⁷³

¹⁶⁸ BMDHS, Ek III madde 13(1)(a).

¹⁶⁹ BMDHS, Ek III madde 13(4); Uygulama Anlaşması 1994, Ek Bölüm 8(1)(c).

¹⁷⁰ Uygulama Anlaşması 1994, Ek Bölüm 8(1)(e).

¹⁷¹ Report of the Chair on the outcome of the first meeting of an open-ended working group of the Council in respect of the development and negotiation of the financial terms of a contract under article 13, paragraph 1, of annex III to the United Nations Convention on the Law of the Sea and section 8 of the annex to the Agreement relating to the Implementation of Part XI of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 (25 February 2019) ISA Doc ISBA/25/C/15.

¹⁷² Kris Nijen, Steve Passel, Chris Brown, "The Development of a Payment Regime for Deep Sea Mining Activities in the Area through Stakeholder Participation," *The International Journal of Marine and Coastal Law* 34, no. 4 (November 2019): 571-601.

¹⁷³ Daniel Wilde, Hannah Lily, Neil Craik, "Equitable Sharing of Deep-Sea Mining Benefits: More Questions than Answers," *Marine Policy* 151, no. 1 (May 2023): 3; Richard Kirchain, Report to the International Seabed Authority on the Development of an Economic Model

Doğru tahminlerde bulunmayı çok zorlaştıran bir dizi cevaplanmamış soru ve çeşitli belirsizlik kaynaklarına rağmen, ödeme sistemi netleşmektedir ve ana özellikleri ortaya çıkmaktadır. Madencilik faaliyetlerinin ilk yıllarında beklenen gelirlerin düşük olması nedeniyle, yüksek idari maliyetler ve karmaşık uygulamalar saf bir kar paylaşım sistemini dışlamaktadır. Genel bir ödeme konseptine ilişkin seçim valorem rödovans sistemi ya da karma bir model olarak daraltılmıştır.¹⁷⁴ Bununla birlikte, uygulanacak oranlar ve yöntemlerine ilişkin yoğun tartışmalar halen devam etmektedir.¹⁷⁵ Halihazırda değerlendirilen oranlar, derin deniz madenciliği yüklenicileri için minimum cazip getiri oranı temel alınarak tasarlanmıştır¹⁷⁶ ve daha sonra Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'ne getiriye en üst düzeye çıkarmak amacıyla seçilmiştir.¹⁷⁷ Hiçbiri henüz tam olarak onaylanmamış veya reddedilmemiş çok çeşitli seçenekler halen tartışılmaktadır ve devam eden müzakereler sık sık ayarlamalara yol açmaktadır.¹⁷⁸

Halen değerlendirilmekte olan ve bu nedenle Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından resmi olarak uygulamaya konulması için öncü olarak görülebilecek modellerden biri,¹⁷⁹ ilk beş yıl için sabit bir rödovans oranı ve sonrasında daha yüksek bir sabit orandan oluşan iki aşamalı sabit bir ad valorem rödovans sistemidir. Bu model ile genişletilmiş kıta sahanlığı için ödeme rejimi karşılaştırıldığında, bir dizi kavramsal benzerlik fark edilebilir.

and System of Payments for the Exploitation of Polymetallic Nodules in the Area (Boston: Massachusetts Institute of Technology, 2019).

¹⁷⁴ Yüklenicilerden bazılarının jeopolitik veya diğer kamu çıkarları nedeniyle zararına faaliyet göstermeyi tercih edebilecek devlet teşebbüsleri olduğu dikkate alındığında; kâra dayalı bir ödeme sisteminin kurulmasının Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi için daha az gelire ve özel yükleniciler için dezavantajlara yol açabileceği ve bunun tüm yükleniciler için öngörülen mali muamele eşitliğine uygun olmadığı da unutulmamalıdır.

¹⁷⁵ Isabel Feichtner, "Sharing the Riches of the Sea: The Redistributive and Fiscal Dimension of Deep Seabed Exploitation," *European Journal of International Law* 30, no. 2 (May 2019): 601-633.

¹⁷⁶ Kirchain, Report to the International Seabed Authority, 5.

¹⁷⁷ Kirchain, Report to the International Seabed Authority, 5.

¹⁷⁸ Report of the Chair on the outcome of the third meeting of the open ended working group of the Council in respect of the development and negotiation of the financial terms of a contract under article 13, paragraph 1, of annex III to the United Nations Convention on the Law of the Sea and section 8 of the annex to the Agreement relating to the Implementation of Part XI of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 (17 February 2020) ISA Doc ISBA/26/C/8.

¹⁷⁹ Kirchain, Report to the International Seabed Authority, 5.

Her iki sistem de ad valorem rödovans modeline dayanmaktadır ve yıllar içerisinde artan bir oran uygulamaktadır. Bununla birlikte, bir dizi kayda değer farklılık bulunmaktadır. Genişletilmiş kıta sahanlığındaki maden işletmeciliği iki kademeli bir orana tabi değildir çünkü her yıl kademeli olarak yüzde bir artarak en fazla yüzde yediye çıkmaktadır ve beş yıllık bir ödemesiz dönem söz konusudur. Bu durum Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından ele alınan iki aşamalı sabit ad valorem rödovans sistemi için geçerli değildir.¹⁸⁰

BMDHS 82. maddenin, her iki rejimde de gelir dağılımı açısından zaten ayrıcalıklı bir statüye sahip olan gelişmekte olan ülkelere,¹⁸¹ net ithalatçı oldukları maden kaynakları ile ilgili olarak katkı payı ödemekten muaf tutulmalarını öngörerek ek bir ayrıcalık sağladığını belirtmek önem arz etmektedir.¹⁸² Kıyı devletleri ise seçme hakkına sahiptir ve derin deniz yatağındaki işletme faaliyetlerine ilişkin önerilen ödeme modellerinde bir seçenek olmayan aynı katkı sağlamayı tercih edebilirler.¹⁸³ BMDHS'nin 82. maddesi ile tesis edilen ödeme sistemi genişletilmiş kıta sahanlığında bulunan her türlü cansız kaynak için geçerlidir. Ancak şu anda derin deniz yatağındaki madenlerin işletilmesi için düşünülen ödeme modelleri sadece polimetallik nodüllere odaklanmaktadır. Polimetallik sülfürler ve kobalt bakımından zengin ferromanganez kabukları için uyarılma yapılması gerekliliği dikkate alınmalıdır.¹⁸⁴

Genişletilmiş kıta sahanlığındaki işletme faaliyetleri ile ilgili olarak ödeme yükümlülüğü yalnızca kıyı devletlerine aittir.¹⁸⁵ Derin deniz yatağındaki işletme faaliyetleri için benimsenecek ödeme mekanizması, hem devlet dışı aktörler yani özel şirketler veya devlet teşebbüsleri hem de devletler olabilen yükleniciler için geçerlidir.¹⁸⁶ Derin deniz madenciliğine

¹⁸⁰ BMDHS, madde 82(2).

¹⁸¹ BMDHS, madde 82(4) ve 140(1).

¹⁸² BMDHS, madde 64-73.

¹⁸³ Report of the Chair on the outcome of the third meeting of the open ended working group of the Council in respect of the development and negotiation of the financial terms of a contract under article 13, paragraph 1, of annex III to the United Nations Convention on the Law of the Sea and section 8 of the annex to the Agreement relating to the Implementation of Part XI of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 (17 February 2020) ISA Doc ISBA/26/C/8.

¹⁸⁴ BMDHS, madde 140.

¹⁸⁵ BMDHS, madde 148.

¹⁸⁶ Uygulama Anlaşması 1994, Ek Bölüm 2(2); Taslak İşletme Yönetmelikleri, madde 19(1).

bağlı mali yükümlülükler karşılaştırıldığında, benzer senaryolar yalnızca maden işletmecisinin bir devlet olması durumunda kademelendirilebilir.¹⁸⁷

Halihazırda Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından dikkate alınan oranlar ile BMDHS 82. maddede yer alan tarifeler arasında bir karşılaştırma yapıldığında, genişletilmiş kıta sahanlığı için geçerli olan mali rejimin, özellikle rödovanssız dönemin ve kademeli olarak artan oranın, gelirin net bugünkü değeri üzerindeki etkileri dikkate alındığında, maden işletmecileri için önemli ölçüde daha elverişli olduğu görülmektedir.¹⁸⁸ Ancak derin deniz yatağındaki işletme faaliyetleri için uygun bir ödeme sistemine ilişkin müzakereler halen devam etmekte olduğundan ve bu mekanizmanın çok çeşitli özelliklerine ilişkin kararlar henüz alınmadığından, bu aşamada herhangi bir sonuca varmak faydalı görünmemektedir. Ayrıca, diğer maden kaynakları kategorileri için ek ödeme rejimlerinin tasarlanması gerekecektir ve BMDHS 82. maddenin, sistemin etkili bir şekilde uygulanabilmesi için çözülmesi gereken bazı belirsizliklerle dolu olduğu da unutulmamalıdır. Bu nedenle, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi ödeme sistemi ile BMDHS 82. maddenin mekanizması arasındaki ilişkiyi değerlendirmek için henüz çok erkendir. Ancak her iki rejim de yürürlüğe girmeden önce, mantıksal bir denge sağlamak amacıyla bu mekanizmaların uyumlaştırılmasının düşünülmesi tavsiye edilebilir. Bununla birlikte, bu mali rejimlerin ne derece örtüşmesi gerektiği üzerinde düşünülmelidir.

Aynı faaliyetlerle ilgili olmasına rağmen, gelişmekte olan devletler için olası bir muafiyetin ve daha düşük ortalama oranların, genişletilmiş kıta sahanlığındaki maden kaynaklarının işletilmesiyle ilgili olarak haklı olduğu iddia edilebilir çünkü derin deniz yatağının aksine kıyı devletleri bu bölgedeki doğal kaynakların araştırılması ve işletilmesi amacıyla münhasır egemenlik haklarına sahiptir.¹⁸⁹ Ancak diğer taraftan, genişletilmiş kıta sahanlığı açıkça derin deniz yatağına ait olduğundan, insanlığın ortak mirası ilkesi¹⁹⁰ ve hakkaniyete uygun fayda paylaşımı¹⁹¹ ilkesi ışığında, herhangi bir farklılığa

¹⁸⁷ Report of the Special Representative of the Secretary-General of the International Seabed Authority for the Enterprise on the proposal by the Government of Poland for a joint venture with the Enterprise (3 January 2019) ISA Doc ISBA/25/C/7.

¹⁸⁸ Willaert, "Payment Regimes for the Exploitation of Mineral Resources in the Area," 82.

¹⁸⁹ BMDHS, madde 77.

¹⁹⁰ BMDHS, madde 136.

¹⁹¹ BMDHS, madde 82(4) ve 140.

yer bırakmayacak şekilde aynı hükümlere tabi olması gerektiği ileri sürülebilir. Genişletilmiş kıta sahanlığının ödeme rejiminin, Avrupa Komisyonu'nun sistemi ile uyumlu hale getirilmesi derin deniz yatağı için mantıklı görünmektedir.

BMDHS 82. maddesi, bugüne kadar uygulanmamış olmasına rağmen, halihazırda yürürlüktedir. Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin değerlendirmekte olduğu, tartışılan ödeme modellerinin ise henüz kabul edilmediği unutulmamalıdır. Ayrıca düzenlendiğinde bile, derin deniz yatağındaki kullanım faaliyetleri için ödeme sistemi Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi kullanım düzenlemelerine bir ek şeklinde olacaktır ve bu durumda bağlayıcı çok taraflı anlaşmanın içeriğinden üstün değildir. Dolayısıyla, bu bağlamda daha fazla uyumlaştırma sağlamak için seçenekler değerlendirilirken fizibilite, verimlilik ve hukuki kesinliğin uygun şekilde dengelenmesi gerektiği sonucuna varılabilir.

D. Devlet Dışı Tarafların Hak ve Yükümlülükleri

Derin deniz yatağındaki maden kaynaklarının araştırılması, aranması, işletilmesine ilişkin genel sistem ve kıta sahanlığının olası bir genişlemesine ilişkin ilkeler Uygulama Anlaşması ile değiştirildiği şekliyle BMDHS'de ortaya konmuştur. Ancak prensipte, bu hukuk sisteminin sadece andlaşmaları onaylayan devletler için geçerli olduğu unutulmamalıdır. Sadece birkaç BM üyesi devletin andlaşmaları onaylamadığı doğru olsa da,¹⁹² Amerika Birleşik Devletleri bunlardan biridir ve bu nedenle, onaylamamanın bu devletlerin derin deniz madenciliği hedefleri üzerindeki kesin etkisini değerlendirmek özellikle önemlidir.¹⁹³

Devlet dışı taraflar, uluslararası derin deniz yatağı sistemi ve Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin yönetim rolü ile bağlı olmadıkları için, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin ön izni olmaksızın derin deniz yatağı içindeki doğal kaynakları talep etme ve kullanma yetkisine sahip oldukları ileri sürülebilir ya

¹⁹² United Nations, "Status of the United Nations Convention on the Law of the Sea and the Implementation Agreement," Erişim tarihi Mart 01, 2025, https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/convention_overview_convention.htm.

¹⁹³ Klaas Willaert, "Deep Sea Mining and the United States: Unbound Powerhouse or Odd Man Out?," Marine Policy 124, no. 1 (February 2021): 3.

da tam tersine, ulusal deniz yetki alanlarının ötesinde herhangi bir derin deniz madenciliği faaliyetinden men edildikleri iddia edilebilir.

Benzer bir mesele kıyı devletinin deniz yetki alanı dahilinde maden arama ve işletme bağlamında da ortaya çıkmaktadır. BMDHS'nin onaylanmaması nedeniyle devlet dışı tarafların genişletilmiş kıta sahanlığı talebinde bulunamayacakları ileri sürülebilirken, diğer yandan devlet dışı tarafların Birleşmiş Milletler Kıta Sahanlığını Sınırlandırma Komisyonu'nun tavsiyesi olmaksızın ve bu bölgedeki maden kaynaklarının işletilmesine ilişkin herhangi bir katkı sağlama yükümlülüğü olmaksızın, kıta sahanlıklarını istedikleri gibi genişletebilecekleri iddia edilebilir. Söz konusu önemli çıkarlar dikkate alındığında, bu konuları çevreleyen belirsizliğin yerini uluslararası hukuk temelinde net bir analizin alması önemlidir.

Bu ilgili soruların cevapları, devlet dışı tarafların okyanus tabanındaki bol mineral kaynaklarından yararlanıp yararlanamayacağını ve bunun maliyetinin ne olacağını belirlediğinden, sonuçsuz değildir. BMDHS'nin onaylanmaması, uluslararası sistemin kural ve koşullarına bakılmaksızın derin deniz tabanına serbest ve dizesiz erişime yol açmakta mıdır? Bu durum, devletlerin derin deniz madenciliği hırslarını sürdürmelerini engeller mi? Soruları doğrultusunda BMDHS'ye taraf olmayan devletlerin hak ve yükümlülüklerini değerlendirirken, andlaşmaların içeriğinin, genellikle yasal bir yükümlülüğün (*opinio juris*) sonucu olduğuna inanılan sürekli, kapsamlı ve yeknesak bir şekilde uygulanan yerleşik bir devlet uygulamasından oluşan uluslararası teamül hukuku olarak kabul edilip edilemeyeceğini değerlendirmek önemlidir.¹⁹⁴

Azınlık görüşü olarak derin deniz yatağı madenciliğinin tüm uluslar için geçerli bir açık deniz özgürlüğü olduğu ve BMDHS'nin XI. Bölümü uyarınca kurulan sistem tarafından engellenemeyeceği kabul edilmektedir.¹⁹⁵ Derin deniz yatağı sisteminin neredeyse evrensel olarak kabul edildiği ve tanındığı,¹⁹⁶ neredeyse tüm devlet dışı tarafların Uluslararası Deniz Yatağı

¹⁹⁴ ICJ (1996) Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons –Advisory Opinion. ICJ Rep 1996:226.

¹⁹⁵ Steven Groves, “The U.S. Can Mine the Deep Seabed without Joining the U.N. Convention on the Law of the Sea,” Erişim tarihi Mart 01, 2025, <https://www.heritage.org/report/the-us-can-mine-the-deep-seabed-without-joining-the-un-convention-the-law-the-sea>.

¹⁹⁶ Jonathan Charney, “The United States and the Law of the Sea after UNCLOS III: The Impact of General International Law,” Law and Contemporary Problems 56, no. 2 (Spring 1983): 49.

Otoritesi'nde gözlemci olduğu¹⁹⁷ ve böylelikle uluslararası hukuk sistemine aykırı hiçbir faaliyetin gerçekleştirilmediği göz önünde bulundurulduğunda,¹⁹⁸ derin deniz yatağında tek taraflı madencilik faaliyetlerinin yasaklanmasının¹⁹⁹ uluslararası teamül hukuku statüsüne kavuştuğu genel olarak kabul edilmektedir.²⁰⁰ Yaygın ve temsili katılım nedeniyle, derin deniz yatağı sisteminin temelde norm yaratıcı bir karaktere sahip olan bu önde gelen ilkesi, önemli bir süre geçmesine bakılmaksızın, normatif gerçekliğin bir parçası haline gelmiştir.²⁰¹

BMDHS, Uygulama Anlaşması ve Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi düzenlemeleri tarafından belirlenen derin deniz yatağı sistemi, devlet dışı tarafların katılımı için herhangi bir alan bırakmadığından, bu durumun geniş kapsamlı sonuçları olacaktır.²⁰² Bu nedenle, derin deniz yatağı madenciliği faaliyetlerinin yalnızca BMDHS ve Uygulama Anlaşmasını onaylayan devletler ve vatandaşları tarafından yürütülebileceği görüşü hakimdir; zira bu alanda tek taraflı hak talepleri veya hakların kullanılması uluslararası teamül hukukuna aykırı kabul edilmektedir.

Taraf olmayan devletlerin katılmadıkları uluslararası derin deniz yatağı sisteminin özel kural ve koşullarıyla bağlı olmadıkları varsayılabilir. Bu durumda dahi derin deniz yatağındaki faaliyetlerle ilgili olarak, diğer devletlerin çıkar ve haklarına gereken saygının gösterilmesi yükümlülüğü doğmaktadır. Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi yüklenicilerine verilen alanlara saygı gösterilmesi,²⁰³ deniz çevresinin korunması ve muhafaza edilmesine ilişkin yükümlülüklerle uyulmasını gerektireceğinden, taraf olmayan devletler derin deniz yatağında kendi takdirlerine bağlı olarak derin deniz madenciliği faaliyetleri yürütmekte hiçbir şekilde özgür olmayacaklardır.²⁰⁴

¹⁹⁷ International Seabed Authority, "Observers," Erişim tarihi Mart 01, 2025, <https://www.isa.org.jm/observers>.

¹⁹⁸ Noyes, "The Common Heritage of Mankind," 465.

¹⁹⁹ BMDHS, madde 137.

²⁰⁰ Edwin Egede, *Africa and the Deep Seabed Regime: Politics and International Law of the Common Heritage of Mankind* (New York: Springer, 2011), 69.

²⁰¹ Koskenniemi, "The Privilege of Universality," 551; ICJ (1969) *North Sea Continental Shelf Cases* (Germany v. Denmark; Germany v. Netherlands) – Judgment. ICJ Rep 1969:3.

²⁰² Joanna Dingwall, "Commercial Mining Activities in the Deep Seabed beyond National Jurisdiction: the International Legal Framework," in *The Law of the Seabed Access, Uses, and Protection of Seabed Resources*, ed. Catherine Banet (Leiden: Brill, 2020), 151.

²⁰³ BMDHS, madde 87(2).

²⁰⁴ Deniz çevresinin, derin deniz yatağındaki faaliyetlerden kaynaklanan kirliliğin önlenmesi ve azaltılması için devletlerin uluslararası kural ve düzenlemelerden daha az etkili

Uluslararası düzeyde uygulanabilir münhasırlık hakları, kullanım hakkı güvenliği, yatırım koruması ve bağlayıcı uyuşmazlık çözümü seçenekleri olmaksızın, devlet dışı tarafların veya vatandaşlarının derin deniz yatağında pahalı, büyük ölçekli derin deniz madenciliği faaliyetleri geliştirmelerinin ideal olmaktan uzak olacağını belirtmek gerekir.²⁰⁵

Derin deniz yatağı sisteminin temel ilkeleri uluslararası teamül hukukunun bir parçası olarak kabul görmesine rağmen, bir devletin uluslararası teamül hukukunun bir normuna tutarlı ve açık bir şekilde itiraz etmesi durumunda, devletin ısrar edilen teamülle bağlı olmayan ısrarlı bir itirazcı olarak kabul edilip edilemeyeceğini de değerlendirmek gerekir.²⁰⁶ Örneğin, derin deniz yatağını yöneten uluslararası rejimin en önde gelen muhaliflerinden biri olarak görülebilecek olan ABD, BMDHS'nin XI. Bölümü hariç tümünü uluslararası teamül hukuku olarak kabul etmiştir.²⁰⁷ Bu durum, ABD şirketlerine ulusal deniz yetki alanlarının ötesinde derin deniz yatağında maden çıkarma yetkisi vermek için yerel bir mekanizma oluşturan 1980 tarihli Derin Deniz Yatağı Sert Maden Kaynakları Yasası²⁰⁸ ile birlikte düşünüldüğünde, ABD'nin ısrarlı bir muhalif olarak konumunu güçlendirdiği görülmektedir.

Derin Deniz Yatağı Sert Maden Kaynakları Yasası daha yakından incelendiğinde, uluslararası derin deniz yatağı sisteminin önemli ölçüde kabul edildiği görülmektedir.²⁰⁹ 1994 tarihli Uygulama Anlaşması'nı derhal imzalayan ve Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nde gözlemci olan ABD'nin değişen tutumu doğrultusunda,²¹⁰ ABD'nin ısrarlı itiraz eden statüsünü terk ettiği açıktır.²¹¹ ABD'nin değişen tutumu Ulusal Okyanus ve Atmosfer İdaresi (NOAA) tarafından da açıkça dile getirilmiştir. ABD'nin derin deniz

olmayacak yasa ve düzenlemeleri kabul etmeleri öngörülmektedir. (BMDHS, madde 192, 194, 204 ve 209).

²⁰⁵ Dingwall, "Commercial Mining Activities in the Deep Seabed," 153.

²⁰⁶ James Green, *The Persistent Objector Rule in International Law* (Oxford: Oxford University Press, 2016), 268.

²⁰⁷ James Malone, "The United States and the Law of the Sea after UNCLOS III," *Law and Contemporary Problems* 46, no. 2 (Spring 1983): 29.

²⁰⁸ US Deep Seabed Hard Mineral Resources Act 2002 §1401-1473.

²⁰⁹ US Deep Seabed Hard Mineral Resources Act 2002 §§ 1401(a)(12), (b)(1)-(3), 1421 ve 1472.

²¹⁰ United Nations, "Status of the United Nations Convention on the Law of the Sea and the Implementation Agreement," Erişim tarihi Mart 01, 2025, https://www.un.org/depts/los/convention_agreements/convention_overview_convention.htm.

²¹¹ Green, *The Persistent Objector Rule in International Law*, 267.

yatağındaki ruhsatlarının BMDHS ve Uygulama Anlaşması'na katılmadan uluslararası alanda tanınamayacağı ve uygulanamayacağı kabul edilmiştir.²¹²

BMDHS'nin ve Uygulama Anlaşması'nın onaylanmamasının, yalnızca taraf olmayan devletler açısından derin deniz yatağı madenciliği yapılmasını engellemekle kalmayıp, aynı zamanda bu devletlerin vatandaşlarının bu tür faaliyetlerde bulunmasını da engellediğini belirtmek gerekir. Derin deniz yatağında madencilik faaliyetleri yürütmek isteyen devlet dışı aktörler ancak vatandaş oldukları devlet tarafından desteklendikleri takdirde Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'ne başvurabilirler²¹³ ki bu devletin de BMDHS'ye taraf bir devlet olması gerektiği açıktır. Dolayısıyla, BMDHS'nin onaylanmamasının sakıncalarının önemli olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, taraf olmayan devletlerde yerleşik şirketler, etkin kontrol ve stratejik kurumsal yapılar yoluyla derin deniz madenciliği emellerinin peşinden gidebilirler.

Etkin kontrolün yorumlanması, yargılamada en lehe kararı verebilecek olan yetkili mahkeme seçimine (forum shopping) açık kapı bıraktığı sürece, taraf olmayan devletlerin vatandaşları derin deniz madenciliğine katılmak için Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin bir üyesi, ilgili andlaşmaları onaylamış devletlerde bulunan bağlı ortaklıkları kullanabilirler. Örneğin, ABD savunma sanayi şirketi Lockheed Martin, İngiltere'deki yüzde yüz iştiraki UK Seabed Resources aracılığıyla derin deniz yatağında polimetallik nodüllerin araştırılması için iki Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi sözleşmesi edinmiştir.²¹⁴ Bununla birlikte, devlet dışı tarafların çok uluslu şirketleri derin deniz madenciliği yapmanın yasal bir yolunu bulabilseler de, devlet dışı tarafların kendilerinin katılamayacakları ve dahası sponsor devlet olarak hizmet edemeyecekleri, dolayısıyla uygulanan vergiler, ekonomik büyüme ve istihdam yaratma şeklinde potansiyel faydalardan pay alamayacakları göz ardı edilmemelidir. Ayrıca, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'ne üye olmamak bir devletin saygınlığını etkilemekte ve Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'ndeki düzenleme ve karar alma süreçlerini etkileme kabiliyetini engellemektedir.²¹⁵

²¹² National Oceanic and Atmospheric Administration NOAA, Extension of Deep Seabed Exploration Licenses-Response to Comments 2015. Fed Reg 80(250):81529.

²¹³ BMDHS, madde 153(2)(b), Ek III madde 4(1) ve (3).

²¹⁴ ISBA/20/C/25; ISBA/18/C/27; ISBA/18/C/17, 3.

²¹⁵ Draft regulations on exploitation of mineral resources in the Area - Collation of specific drafting suggestions by members of the Council (17 December 2019) ISA Doc ISBA/26/C/CRP.1.

Kıyı devletinin deniz yetki alanı dahilindeki derin deniz yatağı madenciliği ile ilgili olarak, BMDHS'nin onaylanmamasının etkileri daha az belirgin olmakla birlikte yine de somuttur.²¹⁶ Kıta sahanlığının cansız kaynaklarının araştırılması ve işletilmesi kıyı devletlerinin ulusal yasalarına tabi olduğundan,²¹⁷ uluslararası derin deniz yatağı sisteminin burada söz konusu olmadığı açıktır. Ancak bu bölgenin taraf olmayan devletler tarafından sınırlandırılması konusu soru işaretlerine yol açabilir.

Türkiye, Karadeniz, Ege ve Akdeniz'de kıta sahanlığı ve olası MEB hakları çerçevesinde deniz yatağı madenciliği yapabilir. Ancak, Ege Denizi ve Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanlarına ilişkin hukuki anlaşmazlıklar, Türkiye'nin derin deniz madenciliği yapmasını sınırlayabilir. Türkiye, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin belirlediği kurallar çerçevesinde uluslararası sular altında madencilik faaliyetleri yürütebilir. Ancak, Türkiye'nin BMDHS'ye taraf olmaması, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi lisans süreçlerine doğrudan katılımını sınırlandırabilir. Derin deniz madenciliği için uluslararası sulara çıkmak gerektiğinde, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından verilen araştırma ve işletme ruhsatlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye, BMDHS'ye taraf olmadığı için Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin tam üyesi değildir, ancak Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin bazı süreçlerine gözlemci olarak katılabilir. Türkiye'nin öncelikle deniz yetki alanlarını netleştirmesi ve MEB ilanı konusundaki stratejisini belirlemesi gerekmektedir. Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi ile iş birliği mekanizmaları aranmalı ve deniz madenciliği konusunda bilimsel araştırmalar artırılmalıdır. Mevcut jeopolitik durum nedeniyle, Türkiye'nin öncelikli odak noktası Karadeniz olabilir.

Devlet olmayan tarafların BMDHS'de²¹⁸ öngörülen sınırlandırma kriterleri ve prosedürü ile bağlı olmadıkları ve bunun yerine 1958 tarihli Kıta Sahanlığı Sözleşmesi'nin bir devletin deniz yatağı ve kıyıya bitişik denizaltı alanlarının toprak altı üzerinde, bitişik suların derinliğinin burada bulunan doğal kaynakların işletilmesine izin verdiği yere kadar yargı yetkisi kullanabileceğini öngören işletilebilirlik kriterine dayanabilecekleri ileri

²¹⁶ Willaert, "Deep Sea Mining and the United States," 8.

²¹⁷ BMDHS, madde 77.

²¹⁸ BMDHS, madde 76.

sürülebilir.²¹⁹ Bununla birlikte, çoğu devlet Amerika Birleşik Devletleri de dahil olmak üzere BMDHS'nin²²⁰ sınırlandırma kriterleri ile uyumludur ve bu hükümler giderek uluslararası teamül hukuku olarak kabul edilmektedir.²²¹

BMDHS'nin onaylanmamış olması bazı sorunlar yaratacaktır. Kıta sahanlığının genişletilmesinin Birleşmiş Milletler Kıta Sahanlığını Sınırlandırma Komisyonu'na sunulmasından oluşan idari prosedür²²² uluslararası teamül hukukunun bir ifadesi olarak kabul edilemez ve taraf olmayan devletler için erişilebilir görünmemektedir.²²³ Teknik olarak, devlet dışı tarafların bir başvuru yapmaları yasak değildir ancak Birleşmiş Milletler Kıta Sahanlığını Sınırlandırma Komisyonu'nun bunu gerçekten dikkate alıp almayacağı belirsizdir.

Birleşmiş Milletler Kıta Sahanlığını Sınırlandırma Komisyonu'nun tüm kıyı devletlerinin başvurularını, bu devletlerin BMDHS'yi onaylayıp onaylamadıklarına bakılmaksızın, dikkate almak zorunda olduğu görüşü doğrultusunda derin deniz yatağının sınırlarını belirlemek için kıta sahanlıklarının net bir şekilde belirlenmesinin önemi açıktır.²²⁴ Diğer bir görüşe göre ise BMDHS'nin özel dili ve hazırlık çalışmalarının yorumu, devlet dışı tarafları bu ayrıcalıktan mahrum bırakmaktadır. Dolayısıyla taraf olmayan devletler açısından, standart 200 deniz mili sınırının ötesinde deniz yatağı kaynakları üzerinde uluslararası olarak uygulanabilir hak iddialarında bulunmalarının engellendiği savunulmaktadır.²²⁵ Bununla birlikte, taraf

²¹⁹ Kıta Sahanlığı Sözleşmesi, madde 1.

²²⁰ Ted McDorman, "The Outer Continental Shelf In The Arctic Ocean: Legal Framework And Recent Developments," in Law, Technology and Science for Oceans in Globalisation IUU Fishing, Oil Pollution, Bioprospecting, Outer Continental Shelf, ed. Davor Vidas (Leiden: Brill, 2010), 505.

²²¹ Bjarni Magnusson, "Can the United States Establish the Outer Limits of its Extended Continental Shelf under International Law?," Ocean Development and International Law 48, no.1 (January 2017): 9.

²²² BMDHS, madde 76(8).

²²³ ICJ (2012) Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia) – Declaration of Judge Ad Hoc Cot. ICJ Rep 2012:768.

²²⁴ Alexei Zinchenko, "Emerging Issues In The Work Of The Commission On The Limits Of The Continental Shelf," in Legal and Scientific Aspects of Continental Shelf Limits, ed. Myron Nordquist, John Moore, Tomas Heidar (Leiden: Brill, 2004), 247.

²²⁵ Her ne kadar kıyı devleti ifadesi kullanılmış olsa da, bu terimin, kıyı devletlerinin sözleşmenin o devlet için yürürlüğe girmesinden itibaren 10 yıl içinde başvurularını yapmalarını öngören ve dolayısıyla kıyı devletlerinin sözleşmeye taraf olduğunu belirten

olmayan devletler başvurularının Birleşmiş Milletler Kıta Sahanlığını Sınırlandırma Komisyonu tarafından değerlendirilmesinden yararlanamayacak olsalar bile, bir kıyı devletinin 200 deniz milinin ötesinde kıta sahanlığı hakkının uluslararası teamül hukuku kapsamında *ipso facto* olarak ortaya çıktığı ileri sürülebilir. Zira taraf olmayan bir devletin bunu ileri sürebileceği prosedürdeki olası farklılıklara rağmen, doğal hakkın kendisi değişmemektedir.²²⁶

Kıyı devletlerinin genişletilmiş kıta sahanlığı haklarının Birleşmiş Milletler Kıta Sahanlığını Sınırlandırma Komisyonu tarafından yapılacak bir değerlendirmeye bağlı olmadığı sıklıkla iddia edilmiştir.²²⁷ Bu nedenle, Uluslararası Adalet Divanı'nın aksi yöndeki açıklamasına rağmen,²²⁸ taraf olmayan devletler kıta sahanlıklarının genişletilmesini talep edebilmelidir. Ancak Birleşmiş Milletler Kıta Sahanlığını Sınırlandırma Komisyonu'nun müteakip onayı sonucunda, dış sınırların nihai ve bağlayıcı statüsüne ulaşılamayabilir ve belirsiz bir süre sonra aynı sonuca yol açacak olan diğer devletlerin rızasına bağlı olmaları gerekebilir.²²⁹ Bu bağlamda, 200 deniz milinin ötesinde kıta sahanlığını genişletme prosedürünün BMDHS'nin 82. maddesi ile kurulan katkı mekanizması ile birlikte bir paket anlaşmanın parçası olduğu unutulmamalıdır.²³⁰ Ödeme sistemi, devlet uygulamasının eksikliği ve devlet dışı tarafların üye olmadığı bir uluslararası organ olan Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin katılımı nedeniyle uluslararası teamül hukuku olarak nitelendirilemez.²³¹ Ancak diğer devletler gelir paylaşım

Deniz Hukuku Sözleşmesi Ek II'nin 4. maddesi ile birlikte yorumlanması gerektiği savunulmaktadır. (BMDHS, madde 76(8), Ek II madde 4; Magnusson, "Can the United States Establish the Outer Limits of its Extended Continental Shelf?," 5.

²²⁶ ICJ (2012) Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia) – Declaration of Judge Ad Hoc Mensah. ICJ Rep 2012:762.

²²⁷ ITLOS (2012) Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh v. Myanmar) – Judgment. ITLOS Rep 2012:4.

²²⁸ ICJ (2007) Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras) – Judgment. ICJ Rep 2007:659.

²²⁹ Magnusson, "Can the United States Establish the Outer Limits of its Extended Continental Shelf?," 11.

²³⁰ Zinchenko, "Emerging Issues in the Work of the Commission on the Limits of the Continental Shelf," 238.

²³¹ Malone, "The United States and the Law of the Sea after UNCLOS III," 36.

mekanizmasına katkıda bulunma niyetleri yoksa, kıta sahanlığının devlet dışı taraflarca genişletilmesine elbette karşı çıkabilirler.²³²

Taraf olmayan devletlerin kıta sahanlığı üzerindeki arama ve işletme hakları BMDHS'nin onaylanmamasından etkilenmezken, bu bölgeyi esas hattan itibaren standart 200 deniz milinin ötesine genişletme çabalarının karmaşık olabileceği sonucuna varabiliriz. Asıl mesele, hukuki kesinliğe ulaşmanın çok daha zor olmasıdır. Sınırlandırmanın kendisi kıyı devleti tarafından üstlenilen tek taraflı bir eylem olabilir ancak diğer devletler açısından geçerliliği uluslararası hukuka bağlıdır.²³³ Devlet dışı taraflar, Birleşmiş Milletler Kıta Sahanlığını Sınırlandırma Komisyonu'nun bu talebi gerçekten dikkate alacağına dair herhangi bir güvence olmaksızın, Birleşmiş Milletler Kıta Sahanlığını Sınırlandırma Komisyonu'na bir iyi niyet ve uluslararası hukuk ilkelerine bağlılık göstergesi olarak başvuruda bulunmayı düşünebilirler.²³⁴ Ancak tanınma ve uygulanabilirlik açısından benzer bir sonuç elde etmek için muhtemelen diplomasiye ve diğer devletlerin zımni onayına güvenmek zorunda kalacaklardır. BMDHS 82. maddenin katkı mekanizmasının doğrudan uygulanmaması gerçeği, ki bu onaylanmamanın tek teorik avantajı olarak düşünülebilir, önemsenmemelidir çünkü *quid pro quo*²³⁵ ışığında taraf olmayan devletler, 200 deniz mili ötesindeki deniz yatağı ve toprak altı üzerindeki taleplerinin reddedilmesini istemiyorlarsa, aidatlarını ödemeleri gerekmektedir.

²³² Üçüncü Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Konferansı Başkanı kapanış konuşmasında, devlet dışı tarafların kıta sahanlığının genişletilmesiyle ilgili olarak BMDHS'nin 76. maddesinin faydalarından yararlanamayacaklarını, zira tarafların BMDHS'nin 82. maddesiyle bağlı olmadıklarını belirtmiştir. BMDHS'nin 76. ve 82. maddelerinin bir *quid pro quo* olarak ayrılmaz bir şekilde bağlantılı olduğu Başkan tarafından beyan edilmiştir. 193rd Meeting of the Third United Nations Conference on the Law of the Sea (10 December 1982) UN Doc A/CONF.62/SR.193 s. 136.

²³³ ICJ (1951) Fisheries Case (United Kingdom v. Norway) – Judgment. ICJ Rep 1951:116.

²³⁴ Birleşmiş Milletler Kıta Sahanlığını Sınırlandırma Komisyonu'nun bu başvuruları dikkate alması durumunda, devlet dışı tarafların, vatandaşlarının hiçbiri Birleşmiş Milletler Kıta Sahanlığını Sınırlandırma Komisyonu'nun üyesi olarak görev yapmaya uygun olmadığından ve seçimlere katılamadıklarından, kendilerini hala daha az elverişli bir konumda buldukları iddia edilebilir. (BMDHS, Ek II madde 2(1)).

²³⁵ Verilen şey karşılığında alınan şey ya da alınan karşılığında verilen şey anlamındaki Latince terim.

E. Forum Shopping Yargılamada En Lehe Kararı Verebilecek Olan Yetkili Mahkeme Seçimi Olasılığının Değerlendirilmesi

Sponsor devletler ve ulusal hukuk sistemleri derin deniz yatağında gerçekleştirilen madencilığa ilişkin düzenleyici sistemde önemli bir rol oynamaktadırlar. Devlet dışı aktörler derin deniz madencilığı faaliyetlerine ancak bir üye devlet tarafından desteklendikleri takdirde katılabilmektedirler.²³⁶ Sponsor devlet, sponsor olduğu devlete ait teşebbüsün, özel şirketin veya gerçek kişinin sözleşme şartlarına ve BMDHS kapsamındaki yükümlülüklerine uygun hareket etmesini sağlama sorumluluğunu taşımaktadır. Ancak sponsor devletin gerekli mevzuatı kabul etmiş olması ve kendi yargı yetkisi altındaki kişilerin etkin uyumunu sağlamak için kendi hukuk düzeni çerçevesinde makul ölçüde uygun tedbirleri almış olması halinde, sponsor olunan tarafın ihlalleri devlet sorumluluğuna yol açmamaktadır.²³⁷

Sponsor devlete verilen görevleri belirtmek gerekirse; derin deniz yatağındaki faaliyetlerin çevresel etkilerini izlemek ve değerlendirmek için Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi ile işbirliği yapmak, deniz çevresinin etkili bir şekilde korunmasını ve ihtiyat ilkesinin uygulanmasını sağlamak için tedbirler uygulamak,²³⁸ yüklenicinin mali kayıtları ve faaliyetlerine ilişkin denetim ve teftişlerin yürütülmesinde Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'ne yardımcı olmak gibi geniş bir alanı kapsamaktadır.²³⁹ Yüklenici yürürlükteki kurallara uymadığında, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi bu durumu ulusal hukuk kapsamında hukuki işlemlerin başlatılması için sponsor devlete bildirebilir.²⁴⁰ Yüklenicinin Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi'nin Deniz Yatağı Anlaşmazlıkları Dairesi nezdinde Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi ile bir anlaşmazlığa düşmesi halinde, sponsor devletin yazılı veya sözlü beyanda bulunarak katılma hakkı vardır.²⁴¹

²³⁶ BMDHS, madde 153(2)(b), Ek III madde 4(1) ve (3).

²³⁷ ITLOS (2011) Responsibilities and obligations of States sponsoring persons and entities with respect to activities in the Area – Advisory Opinion. ITLOS Rep 2011:10 paras 228-230.

²³⁸ Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules in the Area (22 July 2013) ISA Doc ISBA/19/C/17 Exploration Regulations PMN, madde 31(2); Draft Regulations on Exploitation of Mineral Resources in the Area (25 March 2019) ISA Doc ISBA/25/C/WP.1 Draft Exploitation Regulations, madde 44.

²³⁹ Draft Exploitation Regulations, madde 75(5) ve 96(2).

²⁴⁰ Draft Exploitation Regulations, madde 33(3) ve 100(3).

²⁴¹ BMDHS, madde 190.

2011 tarihli Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi Danışma Görüşü, sponsor devletlerin sorumlulukları listesine daha fazla ışık tutmaya çalışmıştır.²⁴² Bazı konular belirsizliğini korusa da, bir ülkenin sponsor devlet olarak görevlerini yerine getirmesinin başlıca yollarından birinin derin deniz madenciliğine ilişkin özel mevzuat çıkarmak olduğu açıktır. Ancak sponsorluk belgesi almak için gerekli koşulları belirleyen ve ilgili kuralları koyan ulusal yasalar oldukça çeşitlidir çünkü ulusal yasalar çoğunlukla bir ülkenin kendi takdir yetkisi doğrultusunda tasarlanmaktadır.²⁴³ Bu durum kaçınılmaz olarak, derin deniz madenciliği işletmelerinin sponsor devletlerini stratejik olarak seçmelerine neden olabilecektir. Dolayısıyla modern denizcilikte elverişli bayrak kullanımına benzeyen bir olguyu tetikleyebilecek uyumsuzluklar ve fırsatlar olasılığını beraberinde getirmektedir.²⁴⁴

Hukuki olasılıklar ve potansiyel avantajlar değerlendirildiğinde, daha elverişli bir ulusal rejime tabi olmak amacıyla derin deniz yatağındaki madencilik bağlamında forum shopping gerçekçi bir beklenti değildir.²⁴⁵ Uygun devletlerin sponsorluğunun gelecekte ortaya çıkan bir olgu olup olamayacağını değerlendirmek için öncelikle hukuki ve pratik bir imkân olup olmadığını belirlemek gerekmektedir. BMDHS sponsor devletlere ilişkin iki uygunluk kriteri sıralamaktadır. Bu kriterler: Derin deniz yatağı madenciliği faaliyetleri yürütmek isteyen devlet dışı aktörler için sadece vatandaş oldukları devlet(ler)in sponsorluğu değil, aynı zamanda etkin bir şekilde doğrudan veya dolaylı olarak, vatandaşları aracılığıyla kontrol ettikleri devlet(ler)in sponsorluğu da gerekebilmektedir.²⁴⁶ Bununla birlikte, başvuru sahibi sadece birini veya diğerini seçemez. Eğer vatandaş olduğu devlet aynı zamanda söz konusu kuruluş üzerinde etkin kontrole sahipse, bu devletin tek başına sponsor olması yeterlidir. Ancak birden fazla vatandaşlığın olması veya

²⁴² ITLOS (2011) Responsibilities and obligations of States sponsoring persons and entities with respect to activities in the Area – Advisory Opinion. ITLOS Rep 2011:10.

²⁴³ Saul Roux, Catherine Horsfield, “Review of National Legislations Applicable to Seabed Mineral Resources Exploitation,” in *The Law of the Seabed Access, Uses, and Protection of Seabed Resources*, ed. Catherine Banet (Leiden: Brill, 2020), 300.

²⁴⁴ Yoshifumi Tanaka, *The International Law of the Sea* (Cambridge: Cambridge University Press, 2015), 162.

²⁴⁵ Klaas Willaert, “Forum Shopping within the Context of Deep Sea Mining: Towards Sponsoring States of Convenience?,” *Belgian Review of International Law* 2, no. 1 (2019): 121.

²⁴⁶ BMDHS, madde 153(2)(b), Ek III madde 4(1) ve (3).

etkin kontrole sahip devletin vatandaşı olduğu devletle çakışmaması durumunda, ilgili tüm devletler sponsor devlet olarak hareket etmelidir.²⁴⁷

Muğlak bir kavram olan etkin kontrol; düzenleyici kontrol, ekonomik kontrol veya her ikisini birden ifade edebilir.²⁴⁸ Ancak tüzel kişilik ile devlet arasında bir bağın varlığının bulunması gerekmektedir. Bu bağ, şirketin tescil edildiği ülkenin ve şirketin ana merkezinin tespit edilmesi yoluyla ispatlanabilir. Her ne kadar ticari araç olan bir geminin çalıştırıldığı ülke dışındaki bir ülkeye kaydedilmesi, uluslararası olarak dayatılan bir vatandaşlık veya ikamet şartının olmaması nedeniyle önemli ölçüde daha az külfetli olsa da,²⁴⁹ stratejik olarak bir sponsor devlet seçmek de mümkündür. Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi ekonomik kontrol yorumunu reddettiği ve etkin kontrolün basitçe şirketleşme veya vatandaşlık verilmesi ile belirlendiği düzenleyici kontrol kriterini uygulamayı seçtiği sürece,²⁵⁰ yabancı iştirakler aracılığıyla forum shopping için kapı ardına kadar açık bırakılmaktadır. Bu yorum metodu, kontrol edici etkilerin ve kurumsal yapıların ekonomik gerçekliğini tamamen göz ardı etmektedir.²⁵¹

Devlet dışı aktörler tarafından yapılan başvuruları incelerken, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi halihazırda başvuru sahibinin resmi uygunluğunu²⁵² sadece sponsor devletteki tescil veya kuruluş belgesini ve sponsorluk sertifikasını kontrol ederek, daha derinlemesine bir incelemeye başvurmadan değerlendirmektedir.²⁵³ Potansiyel suistimalleri önlemek ve

²⁴⁷ ITLOS (2011) Responsibilities and obligations of States sponsoring persons and entities with respect to activities in the Area – Advisory Opinion. ITLOS Rep 2011:10 paras 77 ve 190.

²⁴⁸ Andrés Rojas, Freedom Phillips, Effective Control and Deep Seabed Mining: Toward a Definition (Waterloo: Centre for International Governance Innovation Liability Issues for Deep Seabed Mining Series, 2019), 2.

²⁴⁹ Donald Rothwell, Alex Elferink, Karen Scott, The Oxford Handbook of the Law of the Sea (Oxford: Oxford University Press, 2015), 215.

²⁵⁰ Analysis of regulation 11.2 of the Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules and Polymetallic Sulphides in the Area (5 June 2014) ISA Doc ISBA/20/LTC/10, paras 20–22.

²⁵¹ Issues related to the sponsorship of contracts for exploration in the Area, monopolization, effective control and related matters (21 June 2016) ISA Doc ISBA/22/LTC/13 para 6.

²⁵² Exploration Regulations PMN, madde 21(3)(a); Draft Exploitation Regulations, madde 13(1)(a).

²⁵³ Report and recommendations to the Council of the International Seabed Authority relating to an application for the approval of a plan of work for exploration by Nauru Ocean Resources Inc. (11 July 2011) ISA Doc ISBA/17/C/9 s. 5.

mevzuat boşluklarından kaçınmak için, hisselerin çoğunluğuna sahip olma, sermayenin çoğunluğuna sahip olma, oy haklarının çoğunluğuna sahip olma, yönetim kurulunun çoğunluğunu seçme hakkı, şirketin kararlarını belirlemek için yeterli etki veya belirtilen unsurların herhangi bir kombinasyonu dahil ekonomik kontrol unsurlarının²⁵⁴ da etkin kontrol tanımına dahil edilmesi gerekmektedir.²⁵⁵

Ana şirketlerin ve diğer ortakların uzmanlığı, teknolojik yeterliliği, mali imkanları Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından başvuru sahiplerinin mali ve teknik kapasitesi değerlendirilirken usulüne uygun olarak dikkate alınırken, etkin kontrolün belirlenmesi için bu ilişkilerin ve kurumsal yapıların göz ardı edilmesi tutarsız görünmektedir. Bu yaklaşım sadece genel uluslararası ve ulusal uygulamayı daha iyi yansıtmakla kalmayacak, aynı zamanda vatandaşlık ve etkin kontrolü temelde birleştiren düzenleyici kontrol yorumunun aksine, bunları açıkça iki ayrı kavram olarak ele alan andlaşma metnine de sadık kalacaktır. Ancak ekonomik kontrol kriterinin operasyonel hale getirilmesinin çok daha zor olacağı ve bir şirketin başka bir ülkede tescil edilmesine açıkça izin verildiği için forum shopping kavramının olası her biçimini engellemeyeceği unutulmamalıdır.²⁵⁶

Hukuki ve pratik olasılıkların yanı sıra, devlet dışı aktörlerin bir sponsor devleti diğerine tercih etmeleri için yeterli nedenler de bulunmaktadır ancak vaka bazında analiz gerekmektedir.²⁵⁷ Başvuru sahibinin imkanları ve çalışma planına ilişkin esaslı ve nihai değerlendirmenin Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda, hukuki uyumsuzlukların ve bunun sonucunda ortaya çıkan fırsatların kapsamının, gemicilik sektöründeki elverişli bayrak ve ikinci sicil kavramlarına kıyasla daha küçük olduğu açıkça belirtilmelidir. Ancak bazı sponsor devletler daha

²⁵⁴ ICJ (1960) Case Concerning the Right of Passage over Indian Territory (Portugal v. India) – Judgment. ICJ Rep 1960:6 para 70.

²⁵⁵ Willaert, “Forum Shopping within the Context of Deep Sea Mining,” 124.

²⁵⁶ Etkin kontrolün belirlenmesi, yan kuruluşlar tamamen tek bir devlet hakimiyetinde olduğunda kolay olacaktır. Ancak karmaşık şirket yapıları ve hisse sahiplikleri söz konusu olduğunda etkin kontrolün belirlenmesi daha zor olacaktır. Bugüne kadar sadece bir yüklenici (Interoceanmetal Ortak Organizasyonu) birden fazla devlet (Bulgaristan, Küba, Çek Cumhuriyeti, Polonya, Rusya ve Slovakya) tarafından desteklenmiştir. Rojas, Phillips, Effective Control and Deep Seabed Mining: Toward a Definition, 9.

²⁵⁷ Willaert, “Forum Shopping within the Context of Deep Sea Mining,” 126.

az külfetli ve daha kısa prosedürler, daha düşük ücretler veya daha az denetim nedeniyle cazip görünebilme potansiyeline sahiptir.

Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından yaptırılan ulusal derin deniz madenciliği mevzuatı üzerine karşılaştırmalı bir çalışma, bazı paralelliklere rağmen, dayatılan koşullar, karar alma prosedürleri, gözetim mekanizmaları ve mali düzenlemeler açısından önemli farklılıklar olduğunu göstermektedir.²⁵⁸ Bu nedenle, sponsor devletlerden birini ya da diğerini bilinçli olarak seçme davranışı reddedilemez ve bu tercih yasaların fiilen uygulanması açısından da belirleyici bir faktör olacaktır. Derin deniz madenciliği bağlamında, forum shopping kavramının potansiyel avantajları sponsor devletlerin ulusal mevzuatlarının ötesinde de yer alabilmektedir.

Elverişli siyasi koşullar veya ilgili ülkeyle dostane ilişkilerin yanı sıra, BMDHS ve 1994 tarihli Uygulama Anlaşması ile bu ülkelere tanınan ayrıcalıklar göz önüne alındığında, gelişmekte olan bir devletin sponsor devlet olarak seçilmesi faydalı olabilir. Önemli bir avantaj da, belgelenmiş kaynak potansiyeline²⁵⁹ sahip olan Teşebbüs ve gelişmekte olan ülkeler için muhafaza edilen ayrılmış alanlara ilişkin çalışma planlarının da sunulabilmesidir.²⁶⁰ Eğer Teşebbüs, özel temsilcisi aracılığıyla söz konusu bölgede faaliyet yürütme niyetinde olmadığına karar verirse, şimdiye kadar ayrılmış alanlarla ilgili tüm başvurular için durum bu şekilde gerçekleşmiştir,²⁶¹ bir arama sözleşmesi gelişmekte olan bir devlete veya onun sponsorluğundaki bir kuruluşa verilebilir.²⁶² Bu durum, önceki arama faaliyetlerinin atlanabilmesini ve önerilen alanın eşit tahmini ticari değere sahip iki parçaya bölünmesine ilişkin hiçbir veri ve koordinatın sunulmamasını gerektirmektedir, dolayısıyla

²⁵⁸ Klaas Willaert, "Crafting the Perfect Deep Sea Mining Legislation: A Patchwork of National Laws," Marine Policy 119, no. 1 (September 2020): 5; International Seabed Authority, "Comparative Study of the Existing National Legislation on Deep Seabed Mining," Erişim tarihi Mart 01, 2025, <https://www.isa.org.jm/national-legislation-database/>.

²⁵⁹ International Seabed Authority, "Reserved Areas," Erişim tarihi Mart 01, 2025, <https://www.isa.org.jm/exploration-contracts/reserved-areas/>.

²⁶⁰ BMDHS, Ek III madde 8 ve 9(4).

²⁶¹ Report and recommendations to the Council of the International Seabed Authority relating to an application for the approval of a plan of work for exploration by Nauru Ocean Resources Inc. (11 July 2011) ISA Doc ISBA/17/C/9, para 3; Report and recommendations to the Council of the International Seabed Authority relating to an application for the approval of a plan of work for exploration for polymetallic nodules by Tonga Offshore Mining Limited (8 July 2011) ISA Doc ISBA/17/C/10, para 3.

²⁶² BMDHS, Ek III madde 9; Exploration Regulations PMN, madde 17.

bunun kesinlikle daha elverişli bir duruma yol açacağı sonucuna varabiliriz. Bu nedenle, 2011 tarihli Uluslararası Deniz Hukuku Mahkemesi Danışma Görüşü'nün derin deniz madenciliği bağlamında forum shopping ile ilgili tehlikeleri kabul etmesi şaşırtıcı değildir.

Gelişmekte olan ve gelişmiş sponsor devletler arasında muamele eşitliği arasında farklar bulunmaktadır. Gelişmiş devletlerde bulunan yerleşik ticari işletmeler daha sınırlı düzenleme ve kontrollere tabi olma umuduyla, gelişmekte olan devletlerde şirket kurmaktadırlar, bu devletlerin vatandaşlığına geçmeyi tercih etmektedirler ve bu devletlerin sponsorluğunu almak için çaba göstermektedirler.

Uygun sponsor devletlerin yaygınlaşması, deniz çevresinin korunmasına ilişkin en yüksek standartların yeknesak bir şekilde uygulanmasını, derin deniz yatağındaki faaliyetlerin güvenli bir şekilde geliştirilmesini ve insanlığın ortak mirasının korunmasını tehlikeye atacaktır.²⁶³ Gelişmiş bir devlette tescilli olan ve esasen bu devletin vatandaşlarına ait olan bir derin deniz madencilik şirketinin, gelişmekte olan bir devlette yan şirket kurabilmesi ve bu yan şirket aracılığıyla ayrılmış alanda arama veya işletme sözleşmesi için başvuruda bulunabilmesi sorunludur. Bu tür bir forum shopping, insanlığın ortak mirası ilkesi ve bir bütün olarak insanlık için fayda sağlama hedefi ile ilgili temel kuralları etkili bir şekilde atlatılabilir.²⁶⁴

Özel derin deniz madenciliği şirketleri ile gelişmekte olan devletler arasında son zamanlarda ortaya çıkan ve benzer etkiler yaratabilecek ortaklık eğilimi²⁶⁵ yakından incelenmelidir.²⁶⁶ Ayrılmış alanlarda gelişmiş devletlerin fiili hakimiyetinden kaçınılmalıdır ancak özel yabancı kuruluşlarla bu tür ortaklıklar olmadan, gelişmekte olan devletlerin çoğunun derin deniz madenciliği faaliyetlerine katılmak için gerekli mali ve teknik kapasiteden yoksun olacağı bir gerçektir. Dolayısıyla bu iş birlikleri BMDHS ve 1994 tarihli Uygulama Anlaşması tarafından kapasite geliştirme ve teknoloji

²⁶³ ITLOS (2011) Responsibilities and obligations of States sponsoring persons and entities with respect to activities in the Area – Advisory Opinion. ITLOS Rep 2011:10 para 159.

²⁶⁴ BMDHS, madde 136 ve 140.

²⁶⁵ Issues related to the sponsorship of contracts for exploration in the Area, monopolization, effective control and related matters (21 June 2016) ISA Doc ISBA/22/LTC/13, paras 5–8.

²⁶⁶ Klaas Willaert, Pradeep A Singh, “Deep Sea Mining Partnerships with Developing States: Favourable Collaborations or Opportunistic Endeavours?,” The International Journal of Marine and Coastal Law 36, no. 2 (April 2021): 216.

transferi bağlamında öngörülen iş birliği türüdür.²⁶⁷ Bununla birlikte, genellikle dış uzmanlık, teknoloji ve finansal araçlara güvenmek zorunda olan gelişmekte olan devletlerin hassas konumu göz önüne alındığında, bu konu Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi ve üye devletlerinin dikkat etmesi gereken hassas bir noktadır.

Forum shopping kavramının en belirgin biçimlerini engellemek amacıyla, ekonomik faktörlerin etkin kontrol tanımına dahil edilmesi gerekmektedir. Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin başvuruları ve yüklenicilerin kurumsal sahiplik yapılarını gözden geçirmede daha proaktif bir yaklaşım benimsemesi yararlı olacaktır. Ancak bu öneriler, tüm sorunları çözmeyecektir ve aynı durum özel derin deniz madencilik şirketleri ile gelişmekte olan devletler arasındaki iş birlikleri için de geçerlidir.

Sponsor devlette bulunan ve tamamına sahip olunan iştiraklerle karakterize edilen ortaklıklar, eğer yorum metodu olarak ekonomik kontrol tercih edilirse ek sponsorluk gerektirmeyecektir. Örneğin Kanadalı DeepGreen şirketinin sahip olduğu ve sırasıyla Nauru ve Tonga tarafından desteklenen arama sözleşmeleri²⁶⁸ veyahut da DeepGreen ile Kiribati arasındaki iş birliği ve Belçikalı derin deniz madencilik şirketi Global Sea Mineral Resources ile Cook Adaları arasındaki ortaklık²⁶⁹ gibi alt yüklenici olarak işlev gören ortak girişimler bu durumdan etkilenecektir.²⁷⁰

BMDHS yalnızca gelişmekte olan devletlerin veya gelişmekte olan bir devlet tarafından desteklenen ve onun tarafından etkin bir şekilde kontrol

²⁶⁷ İlgili hükümler, tüm taraf devletlere gelişmekte olan devletlerle teknik ve bilimsel iş birliğini teşvik etme konusunda açık bir yükümlülük getirmektedir. (BMDHS, madde 144; Implementation Agreement 1994, Ek Bölüm 5).

²⁶⁸ Kate Lyons, "Deep Sea Mining Could Start in Two Years After Pacific Nation of Nauru Gives UN Ultimatum," Erişim tarihi Mart 01, 2025, <https://www.theguardian.com/world/2021/jun/30/deep-sea-mining-could-start-in-two-years-after-pacific-nation-of-nauru-gives-un-ultimatum>.

²⁶⁹ Decision of the Council relating to a request for approval of a plan of work for exploration for polymetallic nodules submitted by Marawa Research and Exploration Ltd. (26 July 2012) ISA Doc ISBA/18/C/25.

²⁷⁰ Başvuru sahibinin veya yüklenicinin alt yüklenicinin mali veya teknik kapasitesine bağımlı olmasının, alt yüklenicinin (veya ana şirketinin) vatandaşı olduğu devletin etkin kontrolü anlamına geldiği ileri sürülmediği sürece, bu durum oldukça öznel bir değerlendirme gerektirecektir. Willaert, Singh, "Deep Sea Mining Partnerships with Developing States," 200.

edilen tüzel kişilerin ayrılmış bir alanla ilgili bir sözleşme için başvurabileceğini belirtmektedir.²⁷¹ Bu durumda, yalnızca gelişmiş bir devletin veya vatandaşlarından birinin açıkça fark edilebilir, kontrol edici etkileri olması durumunda, yüklenicinin ayrılmış alanlara erişimi reddedilebilir. Bu nedenle, başvuru sahibi veya yüklenicinin dahil olduğu ortaklıklarla ilgili bilgilerin ifşa edilmesine ilişkin açık kurallar getirilmelidir. Özel yabancı girişimler ile gelişmekte olan devletler arasındaki düzenlemelere ilişkin daha fazla şeffaflık sağlanmalıdır. Etkin kontrolün daha gelişmiş bir yorumu tercih edilse dahi, özel yabancı kuruluşları yaratıcı kurumsal yapılar ve düzenlemeler yoluyla forum shopping kavramından alıkoymak zordur. Bu gerekçelerle mali gelirlerin dağıtımı açısından belirli standartların uygulanması değerlendirilmelidir.

Uluslararası koruma tedbirleri oluşturulana kadar, sponsor devletler de kendi ulusal yasalarındaki özel hükümler yoluyla çıkarlarını koruyabilirler. Ancak insanlığın ortak mirası ilkesi²⁷² ve derin deniz yatağındaki faaliyetlerin bir bütün olarak insanlığın yararına yürütülmesi görevi ışığında,²⁷³ ulusal derin deniz madenciliği mevzuatında ulusal çıkarların sürüncemede bırakılması tartışmalı olarak değerlendirilebilir.²⁷⁴ Sponsor devletlerin yalnızca küresel kamu çıkarlarının koruyucusu olarak hizmet etmesi ve bu rolde ulusal çıkarlar peşinde koşmaktan kaçınması gerektiği çünkü bunun çıkar çatışmalarına yol açabileceği ileri sürülebilir.

Derin deniz yatağı madenciliği faaliyetlerinin sponsor devletin kamu yararına olması şartının getirilmesi mümkündür ve bir bütün olarak insanlığın çıkarlarıyla çatışması gerekmez.²⁷⁵ Gelişmekte olan devletler için bu durum, yabancı kuruluşlarla tek taraflı ortaklıklardan kaçınmak için faydalı bir kriter olabilir ancak herhangi bir tartışmadan kaçınmak için bu koşulları, faaliyetlerin sponsor devletin herhangi bir topluluğuna, kültürel uygulamasına

²⁷¹ BMDHS, Ek III madde 9(4).

²⁷² BMDHS, madde 136.

²⁷³ BMDHS, madde 140.

²⁷⁴ Klaas Willaert, "On the Legitimacy of National Interests of Sponsoring States: A Deep Sea Mining Conundrum," *The International Journal of Marine and Coastal Law* 36, no. 1 (October 2020): 137.

²⁷⁵ Pradeep Singh, Julie Hunter, "Protection of the Marine Environment: The International and National Regulation of Deep Seabed Mining Activities," in *Environmental Issues of Deep-Sea Mining Impacts, Consequences and Policy Perspectives*, ed. Rahul Sharma (Berlin: Springer, 2019), 471-503; Tonga Seabed Minerals Act 2014 Section 77(5)(ii).

veya kamu çıkarlarına geri dönüşü olmayan zararlar vermemesi şeklinde değiştirmek daha uygun görünmektedir. Ancak bazı yerel hükümler ulusal çıkarları güvence altına almak için daha da ileri gitmektedir. Örneğin, çıkarılan kaynakların miktarına ve değerine dayalı geri kazanım ücretlerinin getirilmesi, sponsor devlet için gelir yarattığından ve böylece kaçınılmaz olarak tüm insanlığa dağıtılması amaçlanan mali faydalara hakim olduğundan, tamamen meşru görünmemektedir.²⁷⁶

Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi ödeme modelleri yükleniciler için asgari cazip bir getiri oranı temelinde tasarlanmıştır. Sponsor devletler tarafından uygulanan ücret ve harçlara ilişkin bilgilendirme göz önüne alındığında, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi geliri ile sponsor devlet gelirinin birbiriyle birleşik kaplar olarak değerlendirilebileceği açıktır. Sponsor devlet tarafından kazanılan her miktar tahsil edilemeyecektir ve idari masraflar düşüldükten sonra²⁷⁷ Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından tüm insanlığın yararına dağıtılamayacaktır.²⁷⁸ Aynı mantık sponsor devletlerin kurumlar vergisi sistemleri için de geçerlidir, zira vergi sistemleri de aynı şekilde derin deniz madenciliği faaliyetlerinden gelir elde etmektedir.

Vergi oranlarındaki önemli farklılıklar, daha yüksek tarifeler uygulayan sponsor devletlerin ulusal çıkarlarına hizmet etmektedir. Sponsor devletler arasında gelir tahsilatında haksız farklılıklar yaratmaktadır. Derin deniz yatağının ve maden kaynaklarının insanlığın ortak mirası olma statüsüne uyumu garanti altına almak için, geri kazanım ücretlerinden ve aşırı kurumlar vergisi oranlarından kaçınılmalıdır; zira bu durum, sponsor devletlerin tüm üye devletler arasında eşit olarak paylaştırılmadan önce pastadan tek başlarına

²⁷⁶ Kakee, "Deep-Sea Mining Legislation," 4; Nauru International Seabed Minerals Act 2015.

²⁷⁷ BMDHS, madde 173(2); Report of the Finance Committee (12 July 2019) ISA Doc ISBA/25/C/31, s. 6.

²⁷⁸ Massachusetts Institute of Technology (MIT) tarafından yapılan ve Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'ne uygun bir ödeme sistemi bulma konusunda yardımcı olan teknik çalışmada, sponsor devletlerin ortalama vergi oranının %25 olduğu varsayımı kullanılmıştır. Ancak, fiili vergi oranı yarıya indirilerek %12.5'e düşürüldüğünde, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin ödeme oranları yüklenici getirilerini etkilemeden önemli ölçüde artabilir ve bu durum Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'ne çok daha büyük bir pay gitmesine yol açabilir. Bu olasılıkları araştırırken MIT, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi gelirindeki böyle bir artışın doğrudan sponsor devlet gelirindeki düşüşten kaynaklandığı sonucuna varmıştır ve Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından kurulacak ödeme ve dağıtım sisteminde ulusal ücret ile vergilerin kilit bir değişken olarak rolünü vurgulamıştır. Kirchain, "Report to the International Seabed Authority," 71.

pay almaları anlamına gelmektedir.²⁷⁹ Bununla birlikte, BMDHS’de devletlerin menfaat ve ihtiyaçlarının özellikle dikkate alındığı göz önünde bulundurulduğunda,²⁸⁰ gelişmekte olan devletlerin daha fazla hareket alanına sahip olduğu söylenebilir.

Kapsamlı bir düzenleyici sistemin geliştirilmesi yoluyla bu özel hususu detaylandırmak ve işlevsel hale getirmek için yalnızca Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi’nin yetkili olduğu iddia edilebilir ancak öngörülen sistemin bazı önemli yönlerinin henüz uygulanmadığı gösterilmiştir. Bu nedenle, gelişmekte olan devletlerin ulusal çıkarlarının bir kısmını iç mevzuat yoluyla güvence altına almalarına izin vermek makul görünmektedir. Derin deniz yatağının ve maden kaynaklarının insanlığın ortak mirası statüsünü gerçek anlamda hayata geçirecek tüm mekanizmalar kurulana kadar, gelişmekte olan devletler eşit şartlarda değildir ve geçici düzeltmeler, özel koşullar²⁸¹ bu nedenle kınanmamalıdır.

SONUÇ

Bu yüzyılın başında, derin deniz yatağı madenciliği daha önce hiç olmadığı kadar uzak bir ihtimal olarak görünmekteydi. Polimetallik nodüllere olan ilgi, bu kaynakların ticari olarak kullanılmaya başlanmış olması beklentileri değiştirmektedir.²⁸² Ticari işletmenin önündeki zorluklar önemli

²⁷⁹ Ancak sponsor devletlerin vergileri hesaba katılır katılmaz ve Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından ödeme sistemi uygulamaya konulur konulmaz, kurumlar vergisi oranlarının düşürülmesi ve geri kazanım ücretlerinin kaldırılması otomatik olarak tüm insanlık için yüksek faydalar sağlamayacaktır. Süreç sadece derin deniz madenciliği yüklenicileri için karla sonuçlanacaktır. Sonuç olarak, ulusal vergilendirmenin yerini etkin bir şekilde uluslararası vergilendirmenin almasını sağlamak amacıyla, önerilen düzenlemelerin Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından kurulacak ödeme sisteminde yapılacak senkronize değişikliklerle birleştirilmesi büyük önem taşımaktadır. Örneğin, önümüzdeki mali modelin ve ilgili sözleşme şartlarının, sponsor devletler tarafından uygulanan birikmiş vergi oranlarına ilişkin belirli eşik değerlere bağlanması gibi. Willaert, “On the Legitimacy of National Interests of Sponsoring States: A Deep Sea Mining Conundrum,” 148.

²⁸⁰ BMDHS, madde 140(2).

²⁸¹ Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi uygun ödeme ve dağıtım sistemleri geliştirmediği sürece, gelişmekte olan devletler tarafından yüksek geri kazanım ücretleri veya yüksek kurumlar vergisi uygulanması eğer ücretler derin deniz madenciliği faaliyetlerinin yeterli ve sürdürülebilir yönetimine adanmış belirli bir fona ödenirse meşru kabul edilebilir.

²⁸² Michael Lodge, “International Seabed Authority’s Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules in the Area,” *Journal of Energy & Natural Resources Law* 20, no. 3 (June 2002): 294.

olmaya devam etse de, yakın gelecekte derin deniz yatağından maden kaynaklarının çıkarılması hem ekonomik hem de teknolojik olarak uygulanabilir olacaktır.

Bu makalede incelediği üzere, ulusal deniz yetki alanlarının ötesindeki derin deniz yatağı, polimetalik nodüller, polimetalik sülfidler ve kobalt bakımından zengin ferromanganez kabuklar gibi çeşitli metalik mineraller de dahil olmak üzere zengin maden kaynaklarına ev sahipliği yapmaktadır. Özellikle hem yeşil enerji teknolojisi için hem de elektronik ve yüksek teknoloji aletlere giderek artan bağımlılığı beslemek için gerekli olan nadir toprak minerallerinin, derin deniz dibinde keşfedilmesiyle birlikte derin deniz yatağı madenciliğine olan ticari ilgi artmaktadır.

Uluslararası hukuk kapsamında, derin deniz yatağı madencilik faaliyetlerine ilişkin ayrıntılı bir hukuk sistemi, 1994 Anlaşması ve Maden Düzenlemesi de dahil olmak üzere BMDHS ve ilgili belgelerde bulunabilir. Bu hukuk sistemleri derin deniz yatağı arama ve işletme faaliyetlerinin düzenleyicisi ve denetleyicisi olarak Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin merkezi rolünü ortaya koymaktadır. Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin ruhsatlandırma sürecine uygun olarak, derin deniz yatağı madenciliğine yapılan ticari yatırımlar, devletler, devlet kuruluşları ve özel yatırımcılar da dahil olmak üzere bir dizi aktör arasında büyümektedir. Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi tarafından daha fazla sözleşme yapılması ve deniz yatağının büyük bir bölümünün keşif için ayrılması faaliyetleriyle birlikte, derin deniz yatağı madenciliğinde artık somut bir ivme hissedilmektedir.

Bu makalede de belirtildiği gibi, endüstrinin gelecekteki fizibilitesini belirlemede kritik bir faktör, ulusal deniz yetki alanının ötesinde derin deniz yatağı minerallerinin çıkarılmasını yöneten düzenleyici sistemin kesin şekli olacaktır. BMDHS ve ilgili belgeler derin deniz yatağı için geçerli temel hukuki sistemi sağlamaktadır ancak sistemin kesin işleyişi henüz belirlenmemiştir. Uygulamada, derin deniz yatağının ticari olarak işletilmesi, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi işletmeyi düzenleyen yönetmelikleri kabul edene kadar başlayamaz; bu süreç devam etmektedir ve muhtemelen biraz zaman alacaktır. Madenciliğin çevresel yönlerini düzenleyen yönetmelikler de hayati önem taşıyacaktır. Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi bu düzenlemeleri uygulamak ve paydaşlarla detaylı istişarelerde bulunarak Maden Düzenlemesi'ni geliştirmek için çalışırken, bu bir sonraki aşama derin deniz yatağı içerisinde ticari faaliyetlerin uzun vadede gerçekleştirilmesine yönelik temel bir adım olacaktır.

Bu makalede, derin deniz madenciliğinin çok çeşitli hukuki araçlarla yönetildiği gösterilmiştir. Derin deniz yatağında ulusal yargı yetkisi sınırlarının ötesinde derin deniz yatağı sistemi, sponsor devletlerin ulusal hukukuyla desteklenen, kapsamlı bir uluslararası hukuki sistemden oluşmaktadır. Kıta sahanlığındaki derin deniz madenciliği, uluslararası hukuktan gelen birkaç müdahaleye rağmen kıyı devletinin iç mevzuatına tabidir. Derin deniz madenciliği faaliyetlerinin hem ulusal deniz yetki alanlarının ötesinde hem de içinde yürütülmesi beklenmektedir. Bu yüzden iki farklı sistemin aynı kural ve koşulları öngörüp öngörmediğini sorgulamak doğru olacaktır. Deniz çevresinin korunması açısından farklılıklara rağmen, BMDHS’de yer alan hukuki güvencenin teorik olarak kıyı devletinin yerel derin deniz madenciliği mevzuatının uluslararası kural ve standartları karşılamamasını engellediği açıktır. Bu eşğin karşılanıp karşılanmadığını objektif olarak değerlendirmek kolay değildir. Küresel iş birliği ve uyumlaştırma süreci çeşitli hükümler aracılığıyla teşvik edilmektedir. Bu doğrultuda, yeknesaklığın sağlanması amaçlanmaktadır. Yerel mevzuatın özenli, çevresel açıdan sağlam, derin deniz madenciliği için eşit garantiler sağlayabilen hale getirilmesi mümkündür.

Mali konular açısından, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi ödeme mekanizmasının nasıl şekilleneceği ve BMDHS’nin 82. maddesinin nasıl uygulanacağı henüz belli değildir. Esas hattan itibaren 200 deniz mili içerisinde, kıyı devletinin mali yükümlülükleri belirleyebileceği açıktır. Ancak genişletilmiş kıta sahanlığındaki işletme faaliyetleri için kıta sahanlığındakiyle uyumlu bir yaklaşımın tercih edilmesi doğru olacaktır.

BMDHS’ye taraf olmayan devletlerin konumunu da belirtmek önemlidir. Bu durumun farklı hukuki yorumlara sebebiyet verebilecek sonuçları bulunmaktadır. Devlet dışı tarafların andlaşmayla bağlı olmadıkları açıktır. Derin deniz yatağını yöneten hukuki sistemin yapısı ve ilgili devlet uygulamasının dikkatli bir değerlendirmesi doğrultusunda, tek taraflı madencilik faaliyetlerine ilişkin yasağın uluslararası teamül hukuku olarak kabul edilebilmesi mümkündür. Bu nedenle, ilgili taraf olmayan devletin olası ısrarlı itiraz eden statüsüne rağmen, BMDHS’nin onaylanmaması, derin deniz madenciliği faaliyetlerinin yürütülememesi sonucunu doğuracaktır. BMDHS’ye taraf olmayan devletlerin vatandaşları, derin deniz madenciliğinde aktif rol almak için stratejik kurumsal yapılar kurabilirler. Ancak bu durum, devlet dışı bir tarafın sponsor bir devlet olarak potansiyel

faýdalardan yararlanamayacağını göstermektedir. Böylelikle BMDHS'ye taraf olmayan devletler, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'ndeki yasa ve karar alma süreçlerini etkileyemezler.

Benzer bir durum kıta sahanlığının olası genişlemeleri için de geçerlidir. Sınırlandırma kriterleri geçerli olsa da kıta sahanlığını genişletme talebinde bulunma hakkı, taraf olmayan devletler için uluslararası tanınma ve uygulanabilirlik elde etmek açısından karmaşıktır. Genişletilmiş bir kıta sahanlığı talebine nihai ve bağlayıcı statü kazandırabilecek konumda olan Birleşmiş Milletler Kıta Sahanlığı Sınırları Komisyonu'nun, BMDHS'yi onaylamamış devletlerin başvurularını dikkate almak zorunda olup olmadığı açık değildir. Dolayısıyla, taraf olmayan devletler zaman içinde benzer bir sonuca ulaşmak için diğer devletlerin rızasına güvenmek zorunda kalabilir. Bu durum hukuki kesinliği engeller ve diplomasinin önemini artırır. Bir devlet tarafından BMDHS'yi onaylamamanın yansıması olarak, taraf olmayan devletlerin gelir paylaşım mekanizmasına katkıda bulunma yükümlülüğüyle resmi olarak bağlı olmamaları durumu geçersiz hale gelmektedir. BMDHS ve Uygulama Anlaşması'nın onaylanmasının devletlerin derin deniz madenciliği bağlamında ulusal çıkarlarını etkili ve verimli bir şekilde korumalarının tek yolu olduğu sonucuna ulaşılabilir.

Derin deniz madenciliğine ilişkin olarak uluslararası hukukun baskın konumuna rağmen, sponsor devletin ulusal mevzuatı da önemli bir rol oynamaktadır. Ulusal yasaların önemli ölçüde farklılık gösterebileceği gerçeği doğrultusunda, devlet dışı aktörlerin modern denizcilikte elverişli bayrak kullanımına benzer şekilde sponsor devletlerini kasıtlı olarak seçmeleri olasılığı bulunmaktadır. Derin deniz madenciliği bağlamında forum shopping hukuki olarak mümkündür ve özel derin deniz madencilik şirketlerine önemli avantajlar sunmaktadır. Forum shopping doğrultusunda şirketler, sadece daha kolay prosedürlerden, daha düşük ücretlerden veya daha esnek denetimden yararlanmakla kalmayıp, aynı zamanda gelişmekte olan bir devlet tarafından sponsor olmayı seçerlerse ayrılmış alanlara erişim elde edebilmektedirler. Uluslararası derin deniz yatağı sisteminin en önemli ilkelerinden bazılarını tehdit eden bu tür bir forum shopping, özel derin deniz madencilik şirketleri ile gelişmekte olan devletler arasında son zamanlarda görülen ortaklık eğilimi göz önüne alındığında, halihazırda devam etmekte olduğu söylenebilir. Bu tür iş birlikleri, genellikle yabancı kuruluşların mali veya teknik kapasitesine bağımlı olan gelişmekte olan devletler için faydalı olabilir ancak ayrılmış alanlarda gelişmiş devletlerin fiili hakimiyetinden kaçınılmalıdır.

Özel yabancı işletmeler ile gelişmekte olan devletler arasındaki düzenlemelerde daha fazla şeffaflık talep etmek ve potansiyel suistimalleri sınırlamak amacıyla etkin kontrol kavramına yönelinmelidir. Kavram, kontrol edici etkilerden ve stratejik kurumsal yapılardan habersiz kalmamak için genişletilmiş bir dizi ekonomik faktörü ve boyutu içermektedir. Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi olası bir stratejik sponsor devlet durumuyla karşı karşıya olup olmadığını doğrulamak için mülkiyet yapılarını ve ortaklık düzenlemelerini usulüne uygun olarak araştırmaya hazır olmalıdır. Bu tedbirlerin forum shopping kavramının her türlüşünü engellemeyeceği doğrudur. Ancak yüklenicilerin kuralları atlatmasını daha zor ve külfetli hale getirecektir.

Gelişmekte olan devletler ulusal derin deniz madenciliği mevzuatlarında yer alan özel hükümler yoluyla çıkarlarını korumaya çalışabilirler. İnsanlığın ortak mirası ilkesi ve derin deniz yatağındaki faaliyetlerin bir bütün olarak insanlığın yararına gerçekleştirilmesi amacı ışığında sponsor devletlerin, yalnızca küresel kamu çıkarlarının koruyucusu olarak hizmet etmeleri ve bu nedenle, bu rolde ulusal çıkarlarını gözetmekten kaçınmaları gerektiği ileri sürülebileceğinden bu durum tartışmalı bir konu olarak değerlendirilebilir. Bununla birlikte, BMDHS’de kendi çıkar ve ihtiyaçlarının özellikle dikkate alındığı göz önüne alındığında, gelişmekte olan devletler daha fazla hareket alanına sahip olabilir ve geçici düzeltmeler yapmalarına izin verilebilir.

Derin deniz madenciliğine ilişkin çeşitli hukuki düzenlemeler içerisinde şeffaflık ve halkın katılımının doğru bir şekilde uygulanması önem arz etmektedir. Sivil toplum kuruluşlarının etkisi ve gözlemci olarak oynadıkları önemli rol dikkate alındığında, üçüncü taraf paydaşların sınırlı gücü önemli bir eksiklik olarak görülebilir. Gerçekleştirilen iyileştirmelere rağmen, bazı zayıflıklar devam etmektedir ve düzeltilmeleri gerekmektedir. Tüm paydaşların, başvuru inceleme prosedürlerinin ötesinde görüş ve itirazlarını sunmalarına olanak tanıyan ek katılım seçenekleri getirilmelidir. Paydaşların görüşüne göre çevresel kural ve standartları karşılamayan bir arama veya işletme sözleşmesinin düzenlenmesine itiraz etmek için bir mekanizma oluşturulması uygun görünmektedir. Çevre örgütleri halihazırda derin deniz yatağında zararlı olabilecek faaliyetlerin onaylanmasına uluslararası bir yargıç önünde itiraz edememektedir. Ayrıca sponsorluk belgesine karşı ulusal prosedürler karmaşık yapısı nedeniyle etkili bir çözüm yolu sağlamaktan uzaktadır.

Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi'nin veri yönetimi stratejisinin etkin bir şekilde uygulanmasının yanı sıra, Hukuk ve Teknik Komisyon'un usul kurallarının açık toplantılar lehine değiştirilerek meşruiyetinin ve güvenilirliğinin yeniden tesis edilmesi büyük önem taşımaktadır. Uluslararası hukuktaki mevcut gelişmeler, derin deniz yatağının ve doğal kaynaklarının insanlığın ortak mirası olarak statüsü göz önüne alındığında, şeffaflık, halkın katılımı ve adalete erişim açısından önerilen bu düzeltmeler sadece tavsiye edilen uygulamalar olarak görülmemelidirler. Aynı zamanda bu uygulamalar, Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesi ve sponsor devletler açısından hukuki yükümlülükler olarak kabul edilmelidirler.

KAYNAKÇA

- Acer, Yücel, ve İbrahim Kaya. Uluslararası Hukuk Temel Ders Kitabı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Agarwala, Nitin. Deep Seabed Mining in the Indian Ocean: Economic and Strategic Dimensions. New Delhi: National Maritime Foundation, 2019.
- Agreement Relating to the Implementation of Part XI of the United Nations Convention on the Law of the Sea of 10 December 1982 (adopted 28 July 1994, entered into force provisionally 16 November 1994 and definitively 28 July 1996) 1836 UNTS 3.
- Akkutay, Ali İbrahim. “Uluslararası Hukuk Bakımından Derin Deniz Yatağında Yer Alan Kaynakların Araştırılması, Keşfi ve İşletilmesi.” Ankara Barosu Dergisi 2, no. 1 (Mart 2016): 157-193.
- Aksar, Yusuf. Teori ve Uygulamada Uluslararası Hukuk – II. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Analysis of regulation 11.2 of the Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules and Polymetallic Sulphides in the Area (5 June 2014) ISA Doc ISBA/20/LTC/10.
- Bederman, David. The Spirit of International Law. Georgia: University of Georgia Press, 2017.
- Bektaş, Sezercan. Uluslararası Deniz Yatağının İşletilmesi ve Deniz Yatağı Uluslararası Otoritesi. İstanbul: Legem Yayıncılık, 2015.
- Blanchard, Catherine, Emily Jones, Michelle Taylor. “The Current Status of Deep-sea Mining Governance at the International Seabed Authority.” Marine Policy 147, no. 1 (January 2023): 1-9.
- Bourrel, Marie. “Protection and Preservation of the Marine Environment from Seabed Mining Activities on the Continental Shelf: Perspectives from the Pacific Islands Region.” In Research Handbook on International Marine Environmental Law, edited by Rosemary Rayfuse, 206-226. Cheltenham: Elgar Publishing, 2015.
- Brown, Edward. Sea-bed Energy and Minerals: the International Legal Regime Vol 2. Leiden: Martinus Nijhoff, 2001.
- Brown, Kathy. “The Draft Regulations on Exploitation of Mineral Resources in the Area A Work in Progress.” In The United Nations Convention on the Law of the Sea, Part XI Regime and the International Seabed Authority: A Twenty-Five Year Journey, edited by Alfonso Herrera, Myron Nordquist, 303-352. Leiden: Brill, 2022.

- Charney, Jonathan. "The United States and the Law of the Sea after UNCLOS III: The Impact of General International Law." *Law and Contemporary Problems* 56, no. 2 (Spring 1983): 37-54.
- Childs, John. "Extraction in Four Dimensions: Time, Space and the Emerging Geo(-)politics of Deep-Sea Mining." *Geopolitics* 25, no. 1 (2020): 189-213.
- Churchill, Robin. *The Law of the Sea*. Manchester: Manchester University Press, 1999.
- Coles, Ian. "Rare Earth Elements: Deep Sea Mining and the Law of the Sea." *Pratt's Energy Law Report* 14 no. 1 (September 2014): 1-15.
- Convention on Access to Information, Public Participation in Decision-Making and Access to Justice in Environmental Matters of 25 June 1998. UNTS 2161:447 Aarhus Convention.
- Cook Islands. "Seabed Minerals Act 2019." Erişim tarihi Mart 01, 2025. https://parliament.gov.ck/wp-content/uploads/2020/02/Seabed-Minerals-Act-2019-No.-5-1.pdf?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=seabed-minerals-act-2019-no-5.
- Decision of the Council of the International Seabed Authority relating to the reports of the Chair of the Legal and Technical Commission (23 July 2018) ISA Doc ISBA/24/C/22.
- Decision of the Council relating to a request for approval of a plan of work for exploration for polymetallic nodules submitted by Marawa Research and Exploration Ltd. (26 July 2012) ISA Doc ISBA/18/C/25.
- Decision of the Council relating to an application for the approval of a plan of work for exploration for polymetallic nodules submitted by the Cook Islands Investment Corporation (21 July 2014) ISA Doc ISBA/20/C/29.
- Deep Sea Mining Campaign. "Science Based Advocacy." Erişim tarihi Mart 01, 2025. <https://dsm-campaign.org/home/>.
- Dingwall, Joanna. "Commercial Mining Activities in the Deep Seabed beyond National Jurisdiction: the International Legal Framework." In *The Law of the Seabed Access, Uses, and Protection of Seabed Resources*, edited by Catherine Banet, 139-162. Leiden: Brill, 2020.
- Dingwall, Joanna. "The International Legal Regime Applicable to the Mineral Resources of the Deep Seabed." *European Yearbook of International Economic Law* 9, no.1 (2018): 261-287.

- Draft regulations on exploitation of mineral resources in the Area - Collation of specific drafting suggestions by members of the Council (17 December 2019) ISA Doc ISBA/26/C/CRP.1.
- Draft Regulations on Exploitation of Mineral Resources in the Area (25 March 2019) ISA Doc ISBA/25/C/WP.1 Draft Exploitation Regulations.
- Egede, Edwin. "The Area: Common Heritage of Mankind, Sponsoring States of Convenience and Developing States." In *Sustainable Ocean Resource Governance*, edited by Markus Kotzur, Nele Matz-Lück, Alexander Proelss, Roda Verheyen, Joachim Sanden, 155-184. Leiden: Brill, 2018.
- Egede, Edwin. *Africa and the Deep Seabed Regime: Politics and International Law of the Common Heritage of Mankind*. New York: Springer, 2011.
- Feichtner, Isabel. "Mining for Humanity in the Deep Sea and Outer Space: The Role of Small States and International Law in the Extraterritorial Expansion of Extraction." *Leiden Journal of International Law* 32, no. 2 (February 2019): 255-274.
- Feichtner, Isabel. "Sharing the Riches of the Sea: The Redistributive and Fiscal Dimension of Deep Seabed Exploitation." *European Journal of International Law* 30, no. 2 (May 2019): 601-633.
- Fouquet, Yves. *Deep Marine Mineral Resources*. Heidelberg: Springer, 2014.
- Freestone, David. "Responsibilities and Obligations of States Sponsoring Persons and Entities with Respect to Activities in the Area." *American Journal of International Law* 105, no. 4 (October 2011): 755-760.
- Glover, Adrian, Craig Smith. "The Deep-sea Floor Ecosystem: Current Status and Prospects of Anthropogenic Change by the Year 2025." *Environmental Conservation* 30, no. 3 (September 2003): 219-241.
- Goldenberg, Suzanne. "Marine Mining: Underwater Gold Rush Sparks Fears of Ocean Catastrophe." Erişim tarihi Mart 01, 2025. <https://www.theguardian.com/environment/2014/mar/02/underwater-gold-rush-marine-mining-fears-ocean-threat>.
- Green, James. *The Persistent Objector Rule in International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2016.
- Greenpeace International. "Deep Sea Mining." Erişim tarihi Mart 01, 2025. <https://www.greenpeace.org/usa/issues/deep-sea-mining/>.
- Groves, Steven. "The U.S. Can Mine the Deep Seabed without Joining the U.N. Convention on the Law of the Sea." Erişim tarihi Mart 01, 2025.

<https://www.heritage.org/report/the-us-can-mine-the-deep-seabed-without-joining-the-un-convention-the-law-the-sea>.

Gurvich, Evgeny. *Metalliferous Sediments of the World Ocean Fundamental Theory of Deep-Sea Hydrothermal Sedimentation*. Berlin: Springer, 2006.

Güneş, Şule. “Maden Kaynaklarının Yönetimi Bağlamında Uluslararası Deniz Yatağı Otoritesinin Rolü.” *Uluslararası İlişkiler* 17, no. 65 (Mart 2020): 101-124.

Harrison, James. *Making the Law of the Sea*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.

Hein, James, Francesca Spinardi, Nobuyuki Okamoto. “Critical Metals in Manganese Nodules from the Cook Islands EEZ, Abundances and Distributions.” *Ore Geology Reviews* 68, no. 1 (July 2015): 97-116.

Higgins, Rosalyn. *Problems and Process: International Law and How We Use It*. Oxford: Clarendon Press, 1994.

Houses of Parliament, Parliamentary Office of Science and Technology. “Deep-Sea Mining.” Erişim tarihi Mart 01, 2025. <https://post.parliament.uk/research-briefings/post-pn-0508/>.

ICJ (1951) *Fisheries Case (United Kingdom v. Norway)* – Judgment. ICJ Rep 1951.

ICJ (1960) *Case Concerning the Right of Passage over Indian Territory (Portugal v. India)* – Judgment. ICJ Rep 1960.

ICJ (1969) *North Sea Continental Shelf Cases (Germany v. Denmark; Germany v. Netherlands)* – Judgment. ICJ Rep 1969.

ICJ (1996) *Legality of the Threat or Use of Nuclear Weapons* – Advisory Opinion. ICJ Rep 1996.

ICJ (2007) *Territorial and Maritime Dispute between Nicaragua and Honduras in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Honduras)* – Judgment. ICJ Rep 2007.

ICJ (2010) *Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay)* – Judgment. ICJ Rep 2010.

ICJ (2012) *Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)* – Declaration of Judge Ad Hoc Cot. ICJ Rep 2012.

ICJ (2012) *Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)* – Declaration of Judge Ad Hoc Mensah. ICJ Rep 2012.

ICJ (2015) *Certain Activities Carried Out by Nicaragua in the Border Area (Costa Rica v. Nicaragua) and Construction of a Road in Costa Rica along the San Juan River (Nicaragua v. Costa Rica)* – Judgment. ICJ Rep 2015.

- International Seabed Authority Secretary-General. “Periodic Review of the International Regime of the Area Pursuant to Article 154 of the United Nations Convention on the Law of the Sea - Interim Report.” Erişim tarihi Mart 01, 2025. <https://digitallibrary.un.org/record/796901>.
- International Seabed Authority. “Comparative Study of the Existing National Legislation on Deep Seabed Mining.” Erişim tarihi Mart 01, 2025. <https://www.isa.org.jm/national-legislation-database/>.
- International Seabed Authority. “DeepData.” Erişim tarihi Mart 01, 2025. <https://data.isa.org.jm/isa/map/>.
- International Seabed Authority. “Exploration Areas,” Erişim tarihi Mart 01, 2025. <https://www.isa.org.jm/maps/clarion-clipperton-fracture-zone/>.
- International Seabed Authority. “Exploration Contracts.” Erişim tarihi Mart 01, 2025. <https://www.isa.org.jm/maps/clarion-clipperton-fracture-zone/>.
- International Seabed Authority. “Minerals: Polymetallic Nodules.” Erişim tarihi Mart 01, 2025. <https://www.isa.org.jm/exploration-contracts/polymetallic-nodules/>.
- International Seabed Authority. “Observers.” Erişim tarihi Mart 01, 2025. <https://www.isa.org.jm/observers>.
- International Seabed Authority. “Reserved Areas.” Erişim tarihi Mart 01, 2025. <https://www.isa.org.jm/exploration-contracts/reserved-areas/>.
- International Seabed Authority. “Rules of Procedure of the Legal and Technical Commission.” Erişim tarihi Mart 01, 2025. <https://www.isa.org.jm/organs/the-legal-and-technical-commission/>.
- ISA LTC “Recommendations for the Guidance of Contractors for the Assessment of the Possible Environmental Impacts arising from Exploration for Marine Minerals in the Area” (1 March 2013) ISBA/19/LTC/8.
- ISA, Regulations on Prospecting and Exploration for Cobalt-Rich Ferromanganese Crusts in the Area (adopted 27 July 2012) ISBA/ 18/A/11 (“Cobalt Regulations”).
- ISA, Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules in the Area (adopted 13 July 2000) ISBA/6/A/18 (updated 25 July 2013) ISBA/19/C/17 (“Nodules Regulations”).
- ISA, Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Sulphides in the Area (adopted 7 May 2010) ISBA/16/A/12/Rev.1 (“Sulphides Regulations”).
- Issues related to the sponsorship of contracts for exploration in the Area, monopolization, effective control and related matters (21 June 2016) ISA Doc ISBA/22/LTC/13.

- ITLOS (2012) Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal (Bangladesh v. Myanmar) – Judgment. ITLOS Rep 2012.
- Jensen, Oystein. “The Commission on the Limits of the Continental Shelf: An Administrative, Scientific, or Judicial Institution?.” *Ocean Development and International Law* 45, no. 2 (April 2014): 171-185.
- Kakee, Tomoko. “Deep-Sea Mining Legislation in Pacific Island Countries: From the Perspective of Public Participation in Approval Procedures.” *Marine Policy* 117, no. 1 (July 2020): 1-12.
- Karavias, Markos. *Corporate Obligations under International Law*. Oxford: Oxford University Press, 2013.
- Kato, Yasuhiro, Koichiro Fujinaga, Kentaro Nakamura. “Deep-sea Mud in the Pacific Ocean as a Potential Resource for Rare-earth Elements.” *Nature Geoscience* 4, no. 8 (July 2011): 535-539.
- Kirchain, Richard. *Report to the International Seabed Authority on the Development of an Economic Model and System of Payments for the Exploitation of Polymetallic Nodules in the Area*. Boston: Massachusetts Institute of Technology, 2019.
- Koskenniemi, Martti. “The Privilege of Universality. International Law, Economic Ideology and Seabed Resources.” *Nordic Journal of International Law* 65, no. 3 (January 1996): 533-555.
- Leary, David. “Moving the Marine Genetic Resources Debate Forward: Some Reflections.” *The International Journal of Marine and Coastal Law* 27, no. 2 (January 2012): 435-448.
- Lodge, Michael. “International Seabed Authority's Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules in the Area.” *Journal of Energy & Natural Resources Law* 20, no. 3 (June 2002): 270-295.
- Lodge, Michael. “Satya Nandan’s Legacy for the Common Heritage of Mankind.” In *Peaceful Order in the World’s Oceans*, edited by Michael Lodge, Myron Nordquist, 282-298. The Hague: Brill, 2014.
- Lyons, Kate. “Deep Sea Mining Could Start in Two Years After Pacific Nation of Nauru Gives UN Ultimatum.” Erişim tarihi Mart 01, 2025. <https://www.theguardian.com/world/2021/jun/30/deep-sea-mining-could-start-in-two-years-after-pacific-nation-of-nauru-gives-un-ultimatum>.
- Magnusson, Bjarni. “Can the United States Establish the Outer Limits of its Extended Continental Shelf under International Law?.” *Ocean Development and International Law* 48, no.1 (January 2017): 1-16.

- Malone, James. "The United States and the Law of the Sea after UNCLOS III." *Law and Contemporary Problems* 46, no. 2 (Spring 1983): 29-36.
- McDorman, Ted. "The Continental Shelf." In *The Oxford Handbook on the Law of the Sea*, edited by Donald Rothwell, Alex Elferink, Karen Scott, Tim Stephens, 181-202. New York: Oxford University Press, 2015.
- McDorman, Ted. "The Outer Continental Shelf In The Arctic Ocean: Legal Framework And Recent Developments." In *Law, Technology and Science for Oceans in Globalisation IUU Fishing, Oil Pollution, Bioprospecting, Outer Continental Shelf*, edited by Davor Vidas, 499-520. Leiden: Brill, 2010.
- Mero, John. *The Mineral Resources of the Sea*. Amsterdam: Elsevier, 1965.
- Munavvar, Mohamed. *Ocean States Archipelagic Regimes in the Law of the Sea*. Leiden: Brill, 1994.
- Murray, John. *Report on Deep-Sea Deposits Based on the Specimens Collected during the Voyage of HMS Challenger in the Years 1872 to 1876*. London: Neill & Co for HM Stationery Office, 1965.
- National Oceanic and Atmospheric Administration NOAA (2015) Extension of Deep Seabed Exploration Licenses-Response to Comments. Fed Reg 80(250).
- Nijen, Kris, Steve Passel, Chris Brown. "The Development of a Payment Regime for Deep Sea Mining Activities in the Area through Stakeholder Participation." *The International Journal of Marine and Coastal Law* 34, no. 4 (November 2019): 571-601.
- Nordquist, Myron. *United Nations Convention on the Law of the Sea 1982, Volume VI: A Commentary*. Leiden: Martinus Nijhoff, 2021.
- Noyes, John. "The Common Heritage of Mankind: Past, Present, and Future." *Denver Journal of International Law and Policy* 40, no. 3 (January 2012): 447-471.
- Özman, Aydoğan. *Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi*. İstanbul: İstanbul Deniz Ticaret Odası Yayınları, 1984.
- Pinet, Paul. *Invitation To Oceanography*. Burlington: Jones & Bartlett, 2019.
- Prescott, Victor. "Resources of the Continental Margin and International Law." In *Continental Shelf Limits: The Scientific and Legal Interface*, edited by Peter Cook, Chris Carleton, 64-84. New York: Oxford University Press, 2000.
- Pritchard, Ambrose. "Japan Breaks China's Stranglehold on Rare Metals with Sea-Mud Bonanza." Erişim tarihi Mart 01, 2025. http://www.telegraph.co.uk/finance/comment/ambroseevans_pritchard/9951299/Japan-breaks-Chinas-stranglehold-on-rare-metals-with-sea-mud-bonanza.html.

- Proelss, Alexander. "Liability Under Part XI UNCLOS (Deep Seabed Mining)." in *Corporate Liability for Transboundary Environmental Harm An International and Transnational Perspective*, edited by Peter Gailhofer, David Krebs, Alexander Proelss, Kirsten Schmalenbach, Roda Verheyen, 537-557. Berlin: Springer, 2023.
- Redgwell, Catherine. "From Permission to Prohibition: The 1982 Convention on the Law of the Sea and Protection of the Marine Environment." In *The Law of the Sea: Progress and Prospects*, edited by David Freestone, Richard Barnes, David Ong, 180-191. New York: Oxford University Press, 2006.
- Regulations on Prospecting and Exploration for Polymetallic Nodules in the Area (22 July 2013) ISA Doc ISBA/19/C/17 Exploration Regulations PMN.
- Report and recommendations to the Council of the International Seabed Authority relating to an application for the approval of a plan of work for exploration by Nauru Ocean Resources Inc. (11 July 2011) ISA Doc ISBA/17/C/9.
- Report and recommendations to the Council of the International Seabed Authority relating to an application for the approval of a plan of work for exploration for polymetallic nodules by Tonga Offshore Mining Limited (8 July 2011) ISA Doc ISBA/17/C/10.
- Report of the Finance Committee (12 July 2019) ISA Doc ISBA/25/C/31.
- Report of the Special Representative of the Secretary-General of the International Seabed Authority for the Enterprise on the proposal by the Government of Poland for a joint venture with the Enterprise (3 January 2019) ISA Doc ISBA/25/C/7.
- Responsibility and Obligations of States Sponsoring Persons and Entities with Respect to Activities in the Area (Advisory Opinion of 1 February 2011) ITLOS Reports 2011.
- Rio Declaration on Environment and Development (12 August 1992) UN Doc A/CONF.151/26/Annex Rio Declaration.
- Rojas, Andrés Freedom Phillips. *Effective Control and Deep Seabed Mining: Toward a Definition*. Waterloo: Centre for International Governance Innovation Liability Issues for Deep Seabed Mining Series, 2019.
- Rothwell, Donald, Alex Elferink, Karen Scott. *The Oxford Handbook of the Law of the Sea*. Oxford: Oxford University Press, 2015.
- Roux, Saul, Catherine Horsfield. "Review of National Legislations Applicable to Seabed Mineral Resources Exploitation." In *The Law of the Seabed Access, Uses, and Protection of Seabed Resources*, edited by Catherine Banet, 287-314. Leiden: Brill, 2020.

- Rowlatt, Justin. "Rare Earths: Neither Rare, Nor Earths BBC News." Erişim tarihi Mart 01, 2025. <http://www.bbc.co.uk/news/magazine-26687605>.
- Schröder, Tim. "Living with the Oceans." *World Ocean Review* 1, no.1 (2010): 142-161.
- Schröder, Tim. "Marine Resources Opportunities and Risks." *World Ocean Review* 3, no. 1 (2014): 54-93.
- Scovazzi, Tullio. "Negotiating Conservation and Sustainable Use of Marine Biological Diversity in Areas Beyond National Jurisdiction: Prospects and Challenges." *The Italian Yearbook of International Law* 24, no. 1 (October 2015): 61-93.
- Sharma, Rahul. "Deep-Sea Mining: Economic, Technical, Technological, and Environmental Considerations for Sustainable Development." *Marine Technology Society Journal* 45, no. 5 (2011): 28-41.
- Sharma, Rahul. "Environmental Issues of Deep-Sea Mining." *Procedia Earth and Planetary Science* 11, no. 1 (June 2015): 204-211.
- Shukman, David. "Renewables' Deep-sea Mining Conundrum." Erişim tarihi Mart 01, 2025. <http://www.bbc.co.uk/news/science-environment-39347620>.
- Singh, Pradeep, Julie Hunter. "Protection of the Marine Environment: The International and National Regulation of Deep Seabed Mining Activities." In *Environmental Issues of Deep-Sea Mining Impacts, Consequences and Policy Perspectives*, edited by Rahul Sharma, 471-503. Berlin: Springer, 2019.
- Stec, Stephen, Jerzy Jendroska. "The Escazú Agreement and the Regional Approach to Rio Principle 10: Process, Innovation, and Shortcomings." *Journal of Environmental Law* 31, no. 3 (November 2019): 533-545.
- Tanaka, Yoshifumi. *The International Law of the Sea*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.
- Tuerk, Helmut. "The International Seabed Area." In *The IMLI Manual on International Maritime Law: Volume I: The Law of the Sea*, edited by David Attard, Malgosia Fitzmaurice, Norman Gutiérrez, 276-304. New York: Oxford University Press, 2014.
- United Nations Convention on the Law of the Sea (adopted and opened for signature 10 December 1982, entered into force 16 November 1994) 1833 UNTS 3.
- United Nations Division for Ocean Affairs and the Law of the Sea. "Chronological List of Ratifications of, Accessions and Successions to the Convention and the Related Agreements." Erişim tarihi Mart 01, 2025. https://www.un.org/Depts/los/reference_files/chronological_lists_of_ratifications.htm.

University of Tokyo Graduate School of Engineering. "Discovery of Rare Earths Around Minami-Torishima." Erişim tarihi Mart 01, 2025. http://www.u-tokyo.ac.jp/focus/en/articles/a_00145.html.

US Deep Seabed Hard Mineral Resources Act 2002.

US Department of the Interior and US Geological Survey. "Mineral Commodity Summaries 2011." Erişim tarihi Mart 01, 2025. <http://minerals.usgs.gov/minerals/pubs/mcs/2011/mcs2011.pdf>.

Weinberg, Vasco. Joint Development of Hydrocarbon Deposits in the Law of the Sea. Heidelberg: Springer, 2014.

Wilde, Daniel, Hannah Lily, Neil Craik. "Equitable Sharing of Deep-Sea Mining Benefits: More Questions than Answers." Marine Policy 151, no. 1 (May 2023): 1-12.

Willaert, Klaas, Pradeep A Singh. "Deep Sea Mining Partnerships with Developing States: Favourable Collaborations or Opportunistic Endeavours?." The International Journal of Marine and Coastal Law 36, no. 2 (April 2021): 199-217.

Willaert, Klaas. "Crafting the Perfect Deep Sea Mining Legislation: A Patchwork of National Laws." Marine Policy 119, no. 1 (September 2020): 1-8.

Willaert, Klaas. "Deep Sea Mining and the United States: Unbound Powerhouse or Odd Man Out?." Marine Policy 124, no. 1 (February 2021): 1-10.

Willaert, Klaas. "Forum Shopping within the Context of Deep Sea Mining: Towards Sponsoring States of Convenience?." Belgian Review of International Law 2, no. 1 (2019): 116-138.

Willaert, Klaas. "Institutional Troubles within the ISA: the Growing Politicization of the LTC." The Journal of International Maritime Law 26, no. 1 (2020): 60-73.

Willaert, Klaas. "On the Legitimacy of National Interests of Sponsoring States: A Deep Sea Mining Conundrum." The International Journal of Marine and Coastal Law 36, no. 1 (October 2020): 136-153.

Willaert, Klaas. "Payment Regimes for the Exploitation of Mineral Resources in the International Seabed Area and on the Extended Continental Shelf: Deep Sea Mining at a Discount?." China Oceans Law Review 16, no. 4 (2020): 43-82.

Willaert, Klaas. "Public Participation in the Context of Deep Sea Mining: Luxury or Legal Obligation?." Ocean & Coastal Management 198, no. 1 (December 2020): 1-5.

Willaert, Klaas. "Seabed Mining within National Jurisdiction: An Assessment of the Relevant Legislation of the Cook Islands." *Coastal Management* 49, no. 4 (June 2021): 413-430.

Willaert, Klaas. "The Financial Aspects of Deep Sea Mining: Common Heritage of Mankind or First-Come-First-Served?." *The Journal of International Maritime Law* 25, no. 5 (2020): 387-395.

Zinchenko, Alexei. "Emerging Issues In The Work Of The Commission On The Limits Of The Continental Shelf." In *Legal and Scientific Aspects of Continental Shelf Limits*, edited by Myron Nordquist, John Moore, Tomas Heidar, 223-250. Leiden: Brill, 2004.